DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

Hadislerle Aile

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI : 1521
HALK KİTAPLARI : 329

Yayın Yönetmeni
Dr. Fatih KURT

Koordinasyon
Bünyamin KAHRAMAN

Editör
Prof. Dr. Huriye MARTI

Baskı Takip
İsmail DERİN

Grafik & Tasarım
Uğur ALTUNTOP

Eser İnceleme Komisyon Kararı: 27.06.2018/21

ISBN : 978-975-19-7028-2
2019-06-Y-0003-1521
Sertifika No: 12930

3. Baskı, ANKARA 2019

Baskı
Başak Mat. Tanı. Hiz. İth. İhr. Tic. Ltd. Şti.
Tel.: 0312 397 16 17

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı
No:147/A 06800 Çankaya/ANKARA
Tel: 0 312 295 72 93 - 94
Faks: 0 312 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

Dağıtım ve Satış
Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü
Tel: 0 312 295 71 53 - 295 71 56
Faks: 0 312 285 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr

Hadislerle Aile

DİB YAYINLARI

ÖN SÖZ

İnsana sunulan en değerli hazinedir aile. İnsanı dünyanın en kıymetli varlığı olarak yaratan Rabbi, eşini de yanı başına vermiş ve böylece ona inişli çıkışlı dünya hayatında kendisini güvende hissedeceği huzurlu bir ortam bahşetmiştir. Bu güzel ortamın bozulmadan sevgi, saygı ve mutlulukla devam edebilmesi hem insanın arzusu, hem de Cenab-ı Hakk'ın muradıdır. Bu yuvada bir araya getirdiği anne, baba ve çocuğa ayrı ayrı kıymet yükleyen Rabbimiz, onları birbirlerine emanet etmiştir. Artık eşler birbirlerine ilahî birer emanet olarak bakacak, aralarına örülen sevgi ve merhamet bağlarının gücüyle birbirlerini kırmadan incitmeden bir ömrü birlikte paylaşacaklardır. Anne ve baba olduklarında kendilerine verilen emanetleri ne pahasına olursa olsun koruyacak, minik yavrularının maddi manevi ihtiyaçlarını en güzel şekilde karşılama gayretinde olacaklardır. Rahmet ve bereket vesilesi olan çocuklarını ahlaklı ve erdemli, salih birer kul olarak yetiştirmek için binbir zahmete katlanacaklardır. Çocuklar da anne ve babalarına iyilik ve ihsan etmeyi ilahî bir vazife kabul edecek, küçükken kendilerine sunulan bu sıcak ortamın büyüdüklerinde de huzurla devam edebilmesi için çalışacaklardır. Yaşlanan anne babalarına yardım etme vaktidir artık, onların hoşnutluğunu kazanmak için atacakları her adım kendilerini Rahman'a bir adım daha yaklaştıracaktır. Dolayısıyla ailenin yaş ve cinsiyet farkı olmaksızın her ferdini sarmalayan güvenli bir yuva olarak devam etmesi için herkese görevler düşmektedir. Ailedeki sevgiyi büyüterek geniş aileye yaymak, aile bağlarındaki gücü akrabalık ilişkilerine yansıtmak da dünya ve ahiret saadetini kazandıracak ilahî bir ödevdir.

Dinimizin aileye bakışını ve ona yüklediği değeri bilmek, aileyi ayakta tutan temel ahlâkî değerleri kavramak, aile hayatımızı yeniden gözden geçirip düzenlememize yardımcı olacak, yeni bir aile kuracak olanlara ufuk açacaktır. Hayatın her sahasında bizim için en güzel örnek olan Peygamber Efendimizin aile içi ilişkileri nasıl yönettiğini, üstlendiği rol ve vazifeleri nasıl gerçekleştirdiğini, aile bireylerinin haklarına nasıl riayet ettiğini görmek, bu konudaki ilahî hükümlerin nasıl hayata geçirileceği hususunda bizlere yol gösterecektir. Bu amaçla, Hz. Peygamber'in hikmet ve rahmet

dolu dünyasını ve çağlar üstü örnekliğini günümüz insanına ulaştırmayı amaçlayan “Hadislerle İslam” külliyatından derlenerek hazırlanan bu eserin okuyucularımıza faydalı olmasını temenni ediyoruz.

Diyanet İşleri Başkanlığı

Aile: İnsana Sunulan En Değerli Hazine

Allah Resûlü, kızı Fâtıma'nın evine geldi. Ali'yi aradı gözleri… İnsan ruhunun inceliklerine vâkıf olan Rahmet Peygamberi, yanlış giden bir şeyler olduğunu derhal hissetmiş olmalı ki kızına "Ali nerede?" veya "Eşin nerede?" diye sormadı. Tıpkı, Tûr'dan dönen ve gördükleri karşısında öfke ve hayal kırıklığı yaşayan Musa Peygamber'e, kardeşi Harun'un, "Annemin oğlu!" [1] ***diye seslenişi gibi, "Amcanın oğlu nerede?" diye sordu.***[2]

Hz. Fâtıma ile eşi tartışmışlardı. Oysa Hz. Ali eşini ne de çok severdi. Bir defasında onun için Hz. Peygamber'e dert yanmamış mıydı? Hani Allah Resûlü'nün yanına beraberce gitmişlerdi de utancından meramını anlatamamıştı Fâtıma... Ali hemen atılmış, onun adına konuşmuştu: "Ey Allah'ın Resûlü! (Onun söyleyemediğini) sana ben anlatacağım." demişti. "Kızın Fâtıma var ya! Elleriyle değirmende buğday öğütürken, elleri nasır tuttu… Tulumla kuyudan su çekerken, kovanın ipi boynunda iz bıraktı… Evi elleriyle süpürürken, eteği toz oldu… Yemek tenceresinin ateşinden üstü başı is oldu."[3]

Hz. Fâtıma babasının sorusuna, "Aramızda bir şey var. Bana kızdı, çıkıp gitti. Gündüz uykusunu yanımda uyumadı." diye cevap verdi. Allah Resûlü Ali'yi arattı. Neredeydi? O da üzülmüş olmalıydı. "Ali mescitte." dediler, "Mescidin bir köşesinde kıvrılmış uyuyor." Allah Resûlü mescide vardığında Hz. Ali'nin üstündeki urbanın sırtından kaydığını ve sırtının toz toprak içinde olduğunu gördü.[4] ***Ona yaklaştı, bir taraftan Hz. Ali'nin üzerindeki toprağı silkelerken diğer taraftan, "Kalk Ebu't-türâb! (toprağın babası)"*** [5] ***diye ona latife ediyordu. O günden sonra Hz. Ali için "Ebu't-türâb" adı en güzel unvan olacaktı.***

---

[1] Tâ-Hâ, 20/94.
[2] Buhârî, Fedâilü Ashâbi'n-nebî, 9.
[3] Ebû Dâvûd, Edeb, 99, 100..

[4] Buhârî, Salât, 58.
[5] Müslim, Fedâilü’s-sahâbe, 38.

Huzursuzluk, Peygamber’in sevgi ve rahmet eliyle sükûnet ve ferahlığa dönüşüyordu. Taraf olmadan barıştıran, incitmeden birleştiren Allah Resûlü, küslüğün üstünü kalplerdeki sevgi parıltılarını dökerek örtmüş, bir anlık öfkeden doğan kırgınlığı merhamet duygularıyla silmişti. Hz. Ali ve Hz. Fâtıma’ya aile olduklarını hatırlatmıştı.

Aile olmak bir olmak demekti. O ne büyülü kelimeydi! Allah Resûlü’nün aileyle ilgili onlarca sözü yok mudur? Hepsi de ailenin önemini anlatır bize…

Aile önemlidir elbet! Anadolu’da ve Hint Yarımada-sı’nda gelenekselleşmiş bir nikâh duası vardır ya! “Allah’ım! Bu anlaşmayı bereketli ve mübarek kıl. Yeni evlenen çifti ülfet, muhabbet ve bağlılık duygularıyla kaynaştır. Aralarına nefret, fitne ve ayrılığın girmesine izin verme. Tıpkı Âdem ile Havva’yı, Muhammed (s.a.s) ile Haticetü’l-Kübrâ’yı ve Ali ile Fâtımatü’z-Zehrâ’yı kaynaştırdığın gibi...” İşte gönüllere akan bir dua! Gönülleri saran bir dua! O güzel yuvalara duyulan özlemi dile getiren bir dua!

Biz bu duada Hz. Ali’nin Fâtıma’ya olan sevgisini görürüz. Hz. Fâtıma’nın eşine olan aşkını duyarız. Her nikâh kıyıldığında duamız, Âdem ve Havva’nın, Allah Resûlü ile Hatice Validemizin ve Hz. Ali ile Hz. Fâtıma’nın mutlu yuvalarının yâdı olur…

Bütün peygamberler aileleriyle bütünleşmiş değil midir? İbrahim Peygamber’in baba şefkati ile bereketli sofrasının etrafında ailesini ve misafirlerini toplaması, herkesten önce babası Azer’i tevhide davet etmesi[6], Yusuf Peygamber’in yaptıkları her şeye rağmen kardeşlerini affetmesi[7], Yakub Peygamber’in çocukları Yusuf ve Bünyamin için çırpınışı ve döktüğü gözyaşları[8], Nuh Aleyhisselâm’ın oğlu için yalvarıp yakarması[9], hep aile bağlarının izah edilemeyen gizli gücünün ifadesi değil midir?

Peki, aile olmak nereden alır gücünü?

Allah Teâlâ’nın *“Ben Allah’ım. Ben Rahmân’ım. Akrabalığı ben yarattım. Ona kendi (Rahmân) adımdan ad verdim. Kim akrabalık bağlarını gözetirse ben de onu gözetirim. Kim de akraba ile bağını keserse ben de onunla bağımı keserim.”*[10] buyurduğunu dile getiren Peygamber Efendimiz, bu bağın arkasındaki gizli güce işaret eder gibidir aslında. Bağın ardındaki güç, Rahmân olan Allah’tır. Rahmân olan Allah’ın rızasına ne kadar uygun yaşanırsa bu bağ o kadar güçlenir. Veya tersinden şöyle de söylenebilir:

Aile bağları ne kadar kaybolursa Allah'ın rahmeti o derece insanların üzerinden gölgesini çeker ve hayat, kekremsi, tatsız tuzsuz bir hâl alır.

Sıla-i rahim kelimesi, aile bağını Allah'ın rahmet ipine bağlayarak bize böylesi bir hakikati ilham ediyor işte… Aslında kelimelerin nesnelere ad oluşunun rastgele olduğu söylenir. Kuşkusuz bu iddia, kelimelerin bize olmadık anlam oyunları oynamasına, barındırdıkları nüktelerle, hakikati içlerinde bir yerlerde saklamasına engel olmasa gerektir.

Arapça "üsre" de öyle bir kelime değil midir? Aile demektir üsre… Anne ve babanın şefkat kanatları altında çocuğunu büyüttüğü, çocuğun, doğruyu yanlıştan ayırt ettiği, sımsıcak bir çift elin yavrunun minicik avuçlarından sımsıkı kavradığı yer…

Üsre, "zırh" demektir aslında.[11] Nasıl olmuştur da bu kelime böylesine derin bir anlam kırılması geçirip "aile" anlamını kazanmıştır? Aslında bu türeyişte şaşırılacak bir şey yoktur. Çünkü aile, kendisine her yönüyle "zırh" dedirtmeyi hak eder. Bilinemeyecek olan, sadece bu yönlerden hangisinin kelimenin hikâyesinde daha çok söz sahibi olduğudur o kadar. Acaba tıpkı korunaklı bir zırh gibi insanı maddî imkânlarla kuşatmasından mı, yoksa bir taraftan kuralları belirleyip çocuğu şekillendiririrken diğer taraftan dış dünyadan gelecek olumsuzlukları engellemesinden mi Arapçada bu adı almıştır, aile? Ya da narin ve göz kamaştıran kelebeklerin içlerinden çıktıkları kozalar gibi, cennet kokulu bebeklerin sarmalandıkları kundaklar gibi ailenin de sımsıcak sevgi ve şefkatle örülü oluşu mu bunda etkili olmuştur? Hoş, dumanı göklerdeki gizeme katılmak istercesine tüten, bizdeki "baba ocağı" tabiri de anlamca bu kelimelerden daha az hatırı sayılır bir kelime değildir ya!

Peygamber Efendimizin, *"Evlenmeye gücü yetenler evlensin. Çünkü evlenmek, gözü haramdan çevirmek ve iffeti korumak için en iyi yoldur."*[12] şeklindeki hadisi bizlere evliliğin gözün zırhı iffet ile hayatı koruma altına aldığını apaçık ifade etmektedir.

Ve aile kelimesi… İnsana her an muhtaçlığını hatırlatan kelime… *"Rabbin seni ihtiyaç içinde bulup da zengin etmedi mi?"*[13] âyetinin anlamlarından biri de aile sıcaklığına, aile içindeki korunmuşluğa işaret eder. Zenginliğin aile içinde saklı olduğunu anlatır insana.

Aile, Allah'ın varlık dünyasına vurduğu ilâhî bir mühürdür. İlâhî kudretin insan hayatına yerleştirdiği bir nişandır. Kur'an, *"Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de Allah'ın (varlığının ve kudretinin) delillerindendir.*

Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır."[14] demektedir. Aile, Allah'ın varlığının en çarpıcı alametlerindendir. Allah'ın üç tür âyeti vardır. O, bazı âyetlerini kâinata yazmıştır. Kâinatın bir saat gibi çalışan kusursuz düzeni, varlığın O'ndan gelip O'na doğru bir akış içinde olduğunun bir alameti, bir kanıtıdır. İnsan kalbinin her atışıyla, kâinat saati âdeta "aile"nin Allah'ın ne büyük bir âyeti olduğunu kendi diliyle anlatır insanlığa.

Kur'an'ın, *"Hakk'a yönelen bir kimse olarak yüzünü dine çevir. Allah'ın insanları üzerinde yarattığı fıtrata sımsıkı tutun. Allah'ın yaratmasında hiçbir değiştirme yoktur. İşte bu dosdoğru dindir. Fakat insanların çoğu bilmezler."*[15] şeklinde haber verdiği fıtrat da Allah'ın varlığının bir diğer âyetidir. Aile, bu yönüyle de en önemli âyetlerdendir. Çünkü insanın fıtratı ve doğası itibarıyla aile içinde doğup büyümesi ve orada hayatını sürdürmesi bir zorunluluktur. Allah'ın üçüncü âyeti, vahiy ile insanlara bahşedilen ilâhî kelamdır. Allah'ın varlığına, kudretine ve gücünün ihtişamına işaret eden kâinat ve fıtrat âyetleri gibi Kur'an âyetleri de çok açık biçimde aile olmanın gerekliliğini vurgular. Aile hem maddî ihtiyaçların karşılandığı bir yer hem de manevî bir beslenme yeridir. Musa Peygamber'in kız kardeşinin dilinde ifadesini bulan, *"Size onun bakımını, sizin adınıza üslenecek ve ona içtenlik ve şefkatle davranacak bir aile göstereyim mi?"*[16] âyeti, ailenin çocuğa sağlayacağı maddî imkânlarının yanı sıra ona içtenlik ve şefkatle yaklaşılmasına da temas eder.

Aile, Allah'ın rahmeti ile desteklenen, çocuklar ve temiz rızıklar bahşedilerek güzelleştirilen kutsal bir müessesedir. Aile, ilâhî ve insanî olanı rahmet pınarları üstünde birleştiren bir köprüdür. *"Allah'ın ipi"* olarak anılan vahyin, rahmet ve şefkat tecellileri ile gönül perdesinden geçerek aile bağlarına tutunduğu yerdir aile.

Aile bağları güçlüyse, Kur'an'ın "hablüllah/Allah'ın ipi" dediği, Melekût âleminden sarkıtılmış rahmet ve vahyin nurlu ipi, düğüm düğüm, ilmek ilmek aile bağlarına karışır, orada sıkılanır, bağlanır, gökle yer arasında dikey bir gökkuşağıdır artık o. Böyle olunca ailenin her işi Allah'ın ilhamıyla olur. Fakat bağlar zayıflarsa aile kendi arasında çözüldüğü gibi, göklerle olan bağı da gevşer… Yüce Allah, insanları, hayvanları hatta bitkileri dahi erkekli dişili çift çift yaratmıştır[17], aile olsunlar diye…

İlk aile Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın ailesi, daha ilk andan başlayarak insanın varlığının ailede değer bulduğunu hatırlatır bize… Kendisine kötülük yapmak istemesine rağmen kardeşine el kaldırmayan, babasının

öğüdüne kulak veren, aile bağlarını önemseyen Hâbil, Allah'ın rızasını kazanır; onun duası, adağı bir anda makbul olur, Allah katında. Hani kardeşleri Yusuf'a, *"Demek Allah seni bize tercih etmiş. Çünkü biz hata ettik."*[18] demişlerdir ya! Sıla-i rahimi kuvvetlendirmek Allah'ın desteğini almaktır aslında. Aile bağlarını koparmak ise, adım adım felakete sürüklenmektir Kâbil gibi…

Tarih, zaman zaman aile bağlarının koptuğuna da şahittir. İslâmiyet öncesinde normal evliliklerin yanında, zina edenler, sapık cinsel ilişkilere girenler, geçici bir süreliğine evlilik sözleşmesi yapanlar, çocuk sahibi olmak için eşini asil bir erkeğe sunanlar ve hatta babasının ölümünden sonra üvey annesiyle evlenenler insanlığa kara bir leke çalmışlardır.[19] Ayrıca aile hayatının unutulduğu sosyal çevrelerde cinsel sapkınlık ve eğilimlere de rastlanır. İslâm Dini ailenin varlığını tehdit eden tüm gayrimeşru ilişkileri yasaklar.[20] Allah, bu tür gayrimeşru beraberlikleri kaldırmış, mutlu bireylerden oluşan huzurlu bir toplum için, *"Aranızdan bekâr olanları evlendirin..."*[21] âyeti ile aile yuvaları kurmayı öğütlemiştir insanlığa.

Aile olmak, bir bütünü tamamlamak demektir. Kur'an'ın ifadesiyle eşlerin birbirlerine "örtü olmaları" demektir.[22] Eş olmak, kişinin kendi eksikliğini kabul edip eşiyle tamamlanması, kemale doğru adım atması, eşinin onu bir örtü gibi sarıp sarmalamasıdır. Aile, Allah'ın en büyük nimetlerindendir. Muhabbetin, neşenin ve lezzetin paylaşılarak kıymet kazandığı yerdir.

Allah Resûlü, aileyi hem bir bereket kaynağı hem de büyük bir zenginlik olarak değerlendirmektedir. Efendimiz, yeni evlenen bir insanı tebrik ederken; *"Allah mübarek etsin, sana bereketler ihsan etsin, eşini de seni de hayır ve iyiliklerde ortak etsin."*[23] diye dua ederdi. Gerçekten aile inanan bir insan için bereketin hiç kapanmadığı bir kapıdır. Bu kapıdan dualarla girmek, sevgi, şefkat ve merhamet duygularıyla yuvayı mamur etmek gerekir.

Ailenin en önemli rızkı, cennetten birer meyve olan çocuklardır. Çocukların ağzı dualı anne ve babaları, bu cennet meyvesinin kıymetini hiç bilmez olur mu? Çocuklar anne ve babalara bir emanettir çünkü. Daha ilk andan itibaren anne baba, gönüllerinin tüm aklığıyla çocuklarını yuvalarına buyur ederler. Allah Resûlü, *"Biriniz, eşiyle ilişkiye gireceğinde 'Bismillâh, Allah'ım, şeytanı bizden uzak tut. Şeytanı bize bahşedeceğin rızıktan*

(çocuktan) da uzak tut.' diye dua eder de onların (bu birleşmeden) bir çocukları olursa, şeytan o çocuğa zarar veremez."[24] buyurmaktadır.

Peygamber Efendimiz bir defasında Hz. Ömer'e, asıl hazinenin altın ve gümüşte aranmaması gerektiğini anlatan şu sözleri söylemiştir: *"(Ey Ömer!) Sana kişinin sahip olduğu en büyük hazineyi haber vereyim mi? (En değerli hazine) huyu suyu güzel olan kadındır. Kocası ona baktığı zaman içini sevinç kaplar, kocası ondan (iyi) bir şey yapmasını istediğinde yapar, kocası yanında olmadığı zaman (onun haklarını ve saygınlığını) korur."*[25]

Hazinedir, sevgi dolu bir kadın. Hazinedir, şefkat dolu bir anne. Aslında kadın hayatın kendisidir. O, pırıl pırıl bir sudur, etrafındaki tüm olumsuzlukları bertaraf eden. Allah Resûlü'nün ifadesiyle iyi huylu saliha bir eş Âdemoğlu'nun üç mutluluğundan biridir. Kötü eş ise mutsuzluk kaynağıdır.[26] Fakat pek çok insan gelip geçici heveslerin peşine takılır, evliliklerini anlamsız şeyler üzerine kurmaya kalkar. Aslında bu durum erkek için de kadın için de öyledir. Peygamber Efendimiz, kendi toplumundaki eğilimleri de dikkate alarak ashâbına şöyle seslenmiştir: *"Bir kadınla dört şey için evlenilir: Malı, asaleti, güzelliği ve dini için. Sen dindar olanı seç ki elin bereket görsün."*[27]

Öte yandan Allah Resûlü, eşlerin birbirlerinin birtakım kusurlarını büyütmemelerini de ister. Peygamberimiz, *"Mümin bir kimse mümine olan eşine nefret beslemesin; çünkü onun bir huyunu beğenmezse de hoşlanacağı başka bir huyu mutlaka vardır."*[28] uyarısında bulunmaktadır.

Aile, rahmet denizine atılan bir taştır. Hani denize taş attığımızda taşın düştüğü yerden dışarıya doğru önce küçük sonra giderek büyüyen ve tüm âlemi kucaklarcasına yayılan daireler oluşur ya! Evlilik de böyledir. Bir evlilik ile insan önce eşi ve çocuklarıyla bir daire çizer, sonra anne ve babaları, kardeşleri, amca, teyze ve halalarıyla bu daire daha geniş dairelerle çevrelenir. Bir evliliğin bereketiyle pek çok insan birbiriyle kaynaşır, hısım olmanın tadına varır. Allah Resûlü şöyle buyurur: *"Akrabalık ilişkilerinizi sürdürebilmeniz için sülalenizi tanıyınız. Çünkü akrabalar arası bağların canlı tutulması ailede sevgi bağlarını güçlendirir, insanı varlıklı kılar, ömrü uzatır."*[29] Şu var ki, aile reisi önce kendi ailesine sahip çıkmalıdır. Sevgili Peygamberimizin *"Bir kişi, sevabını Allah'tan umarak ailesine harcama yaptığında, bu harcama onun için sadaka olur."*[30] ifadeleri, aile reisini kendi ailesinin bakımı ve ihtiyaçlarını gidermesi noktasında teşviktir. İnsan kazandığını öncelikle kendisi ve ailesi

için harcar. Sonra akrabanın, sonra hâlâ para kaldıysa başkalarının ihtiyaçlarını karşılayabilir.[31]

Aile ekonomik bir birlik olduğu kadar, âdil bir paylaşma ortamıdır da. Burada sevgi, kanaat, yemek, mutluluk ve acılar ayrımsız paylaşılır. Bu bakımdan anne ve baba, sorumluluklarına uygun hareket etmeli ve çocuklarını ihmal etmemelidir. Onun için Peygamber Efendimiz, *"Bakmakla yükümlü olduğu kimseleri ihmal etmesi kişiye günah olarak yeter."*[32] buyurur.

Aile, çocuklara güzel ahlâkın aşılandığı yerdir. Peygamberimizin ifadesiyle, *"Bir anne-babanın çocuğuna bırakacağı güzel ahlâktan daha değerli bir hazine yoktur."*[33] Hayâ ve edep çocuklara verilebilecek en güzel değerlerdir. Allah'a olan inanç yitirildiği zaman insan zavallı bir hâle gelebilir. Câhiliye devrinde öyle babalar vardı ki kızlarını ve hizmetçilerini kötü yola sevk edebiliyorlardı. Oysa Allah, *"Dünya hayatının geçici menfaatlerini elde etmek için iffetli olmak isteyen cariyelerinizi fuhşa zorlamayın."*[34] buyuruyordu.

Ailede bulunan herkes kendince katkıda bulunur bu yuvaya. Çocuklar anne ve babaların yardımcısıdır. Eşler birbirlerinin üstüne titrer. Anne ve baba çocuklarını gözetir. Ailede bir büyük varsa saygı görür. O, tecrübesiyle, anaçlığıyla veya babacanlığıyla ailenin sağlam bir payandası olur. Geleneksel aile hayatımızda yaşlılar, hayatlarını evlatları ve torunlarıyla bir arada geçirirdi. Günümüzde bu durum sanayileşme ve şehirleşmeye bağlı olarak biraz değişse de, *"Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırsa kendilerine 'Öf!' bile deme, onları azarlama, ikisine de güzel söz söyle!"*[35] âyeti bizi tüm canlılığıyla anne ve babamıza iyilik yapmaya sevk etmektedir.

Bencillik yoktur ailede, sürekli bir yardımlaşma vardır. Esved, "Ben Allah Resûlü'nün eşi Âişe'ye, 'Peygamber Efendimiz evinde ne yapardı?' diye sordum. Hz. Âişe, 'Allah Resûlü ailesinin işiyle ilgilenirdi, yani ailesinin hizmetinde bulunurdu. Namaz vakti gelince de namaza çıkardı.' diye anlattı." diyor.[36] Hanımına yardım etmekten yüksünmeyen örnek bir eştir Sevgili Peygamberimiz. O bunu bizzat şöyle ifade eder: *"En hayırlınız, ailesine hayırlı davranandır. Ben de sizin aranızda ailesine karşı en hayırlı davrananım."*[37]

Allah Resûlüne göre aile için ne yapılsa azdır. O (s.a.s), *"Ailesini savunurken ölen şehittir."*[38] buyurur. İnsan gerektiğinde ailesi için canını

bile feda edebilmelidir. Aile vefanın fedakârlıkla, imanın ihsanla, bilginin hikmetle, sevginin hürmetle harmanlandığı yerdir. Bundan sonra bereket kendiliğinden gelir.

Aile ayakta kalmalıdır. Aile ayaktaysa toplum da sağlamdır. Hz. Peygamber, *“Kadını kocası aleyhinde kışkırtan bizden değildir.”*[39] buyurmak suretiyle aileye dışarıdan yapılan müdahalelerin tehlikesine işaret eder. Ailenin mutluluğu için gerekli özveri gösterilmesine rağmen eşler arasında hâlâ önü alınamayan problemler devam ederse, iki tarafın ailelerinden sevgiyi ve bağlılığı küllerinden arındıracak âdil ve ileri görüşlü kişilere iş düşer. Hakemler, arabulucular Kur’an’ın emriyle devreye girer.[40] Bir aileyi kurtarmak için her şey yapıldıktan sonra boşanma nihâî çaredir. Belki de çaresizliğin bir ifadesidir ve her ne kadar helâl kılınmışsa da Allah’ın asla hoşlanmadığı bir adımdır.[41]

Ailemiz, hayat boyu sahip olacağımız ahlâk, akıl ve şuurun temellerinin atıldığı, ruhlarımızın manevî değerlerle beslendiği sıcacık yuvamızdır. Ailede ibadetin tadına varırız; kardeşliğin anlamını, anne babalığın şerefini, evlat olmanın güvenini keşfederiz. Ailede kendimize, yakınlarımıza ve bütün dünyaya bir anlam biçeriz. Aile ile paylaşmayı, geçinmeyi, sıkıntıyı hep birlikte göğüsleyip mutluluğu hep beraber yaşamayı öğreniriz. Yuvalarımız büyük insanlık ailesinin bir parçasıdır. O halde ailemizle biz, insanlığa yön veririz!

---

[6] En’âm, 6/74.
[7] Yûsuf, 12/92.
[8] Yûsuf, 12/84, 87.
[9] Hûd, 11/42.
[10] Tirmizî, Birr ve Sıla, 9.
[11] İbn Manzûr, Lisânü’l-Arab, IV, 19.
[12] Buhârî, Nikâh, 3.
[13] Duhâ, 93/8.
[14] Rûm, 30/21.
[15] Rûm, 30/30.
[16] Kasas, 28/12.
[17] Tâ-Hâ, 20/53; Şûrâ, 42/11.
[18] Yûsuf, 12/91.
[19] “Aile”, DİA, II, 198.
[20] Nisâ, 4/15-16; İsrâ, 17/32; Nûr, 24/2-3, 30-31; Furkân, 25/68.

[21] Nûr, 24/32.
[22] Bakara, 2/187.
[23] Ebû Dâvûd, Nikâh, 35-36.
[24] Buhârî, Vudû’, 8.
[25] Ebû Dâvûd, Zekât, 32.
[26] Tayâlisî, Müsned, I, 114.
[27] Müslim, Radâ’, 53.
[28] Müslim, Radâ’, 61.
[29] Tirmizî, Birr ve Sıla, 49.
[30] Buhârî, Îmân, 41.
[31] Müslim, Zekât, 41.
[32] Ebû Dâvûd, Zekât, 45.
[33] Tirmizî, Birr ve Sıla, 33.
[34] Nûr, 24/33.
[35] İsrâ, 17/23.
[36] Buhârî, Ezân, 44.
[37] İbn Mâce, Nikâh, 50.
[38] Nesâî, Muhârebe, 23.
[39] Ebû Dâvûd, Talâk, 1; Edeb, 125-126.
[40] Nisâ, 4/35.
[41] Ebû Dâvûd, Talâk, 3.

Anne-Baba-Çocuk Olmak:
Bir Yuvada Buluşmak

Sevgili Peygamberimizin gece ve gündüz devam ettiği nafile ibadetleri öğrenmek isteyen üç sahâbî onun evine geldiler. Belli ki Peygamberimizin bütün Müslümanlarla birlikte eda ettiği farz ibadetler dışında evindeyken Rabbine kulluğunu nasıl arz ettiğini merak ediyorlardı. İnananlara örnek olması bakımından aile yaşantılarını gizlemeyen annelerimiz, onlara Resûl-i Ekrem'in ibadet alışkanlığını anlattı. Sahâbîler düşünceli adımlarla evden ayrılırken, bu ibadet yoğunluğunun kendilerine az geleceğine karar verdiler. "Biz nerede, Peygamber nerede? Şüphesiz ki Allah onun geçmiş ve gelecek bütün günahlarını bağışlamıştır!" dediler. Masum olan bir peygamberin ettiği ibadetten çok daha fazlasına ihtiyaçları olduğunu düşünüyorlardı.

İçlerinden biri, "Ben bundan böyle geceleri daima namaz kılacağım!" dedi. Diğeri, "Ben her zaman oruç tutacağım ve oruçsuz günüm geçmeyecek!" dedi. Üçüncüsü ise, "Ben de hanımlardan ayrı yaşayacağım, asla evlenmeyeceğim!" diyerek söz verdi. Onların bu sözleri kısa sürede Resûlullah'a (s.a.s) ulaştı. Denge ve itidal peygamberi olan Allah Resûlü, bu üç sahâbînin şahsında, ümmetini şöyle uyardı: "Şöyle şöyle söyleyen sizler misiniz? Dikkat ediniz! Allah'a yemin ederim ki, ben sizin Allah'tan en çok korkanınız ve en çok sakınanınızım. Bununla beraber ben bazen oruç tutarım, bazen oruç tutmam. (Gecenin bir kısmında) nafile namaz kılar, (bir kısmındaysa) uyurum. Ben, kadınlarla da evlenirim. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse, o benden değildir." [42]

---

[42] Buhârî, Nikâh, 1.

Evlenerek bir aile kurmanın kendi sünneti yani hayat tarzı olduğunu ifade eden Sevgili Peygamberimiz, ümmetini evlenmeye ve ailenin değerini bilmeye davet etmiştir. Zira bitkisiyle hayvanıyla yeryüzünde her varlığı dişi ve erkek olarak yaratan Rabbimiz[43], varlıkların en değerlisi olan insanı da yalnız bırakmamış, kadın ve erkek olarak yaratmıştır.[44] *"Allah, size kendi cinsinizden eşler var etti. Eşlerinizden de oğullar ve torunlar verdi ve sizi temiz gıdalarla rızıklandırdı. Öyleyken onlar batıla inanıyorlar da Allah'ın nimetine nankörlük mü ediyorlar?"*[45] ayeti, bu gerçeği dile getirir.

Cenab-ı Hak, kadını ve erkeği yaratırken, aynı zamanda aralarına sevgi ve merhamet bağları örmüş hatta ailenin temelini oluşturan bu bağları, kendi yüce varlığının delili olarak insanlara sunmuştur: *"Allah'ın varlığının belgelerinden biri de, kendileriyle huzur bulasınız diye sizin için kendi cinsinizden eşler yaratıp, aranızda sevgi ve merhamet var etmesidir. Bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır."*[46]

Elbette kadın ve erkek olarak aynı özdeğerde ama farklı niteliklerde yaratılmanın binbir hikmeti vardır. *"Onlar sizin için birer elbise, siz de onlar için birer elbisesiniz."*[47] ayeti, birbirini koruyan, kollayan, destekleyen ve toplum içinde birbirine saygınlık kazandıran iki varlık olarak kadın ve erkeğin bütünleyici yönüne dikkat çekmektedir. Sonuçta dünya imtihanında ilerlerken, kemal basamaklarını tırmanırken insanın en büyük desteği, eşi ve ailesi olacaktır.

Toplumun hiçbir ferdi, hayatı tek başına omuzlamak zorunda kalmasın, yeni bir yuvanın kurulması için müminler birbirine yardım etsin diye, Rabbimiz, *"Aranızdan bekâr olanları evlendirin…"*[48] buyurur. Erkek ve kadına evlenerek bir yuvayı paylaşmalarını tavsiye eden O'dur.[49] Peygamberimiz de *"Evlenmek benim sünnetimdir. Kim benim sünnetim ile amel etmezse, benden değildir."*[50] sözleriyle, hem bu tavsiyeyi pekiştirir hem de aile kurmayı reddedenlere ikazda bulunur. Çünkü geçerli bir nedeni olmaksızın evlenmekten uzak duran, yaratılıştaki inceliği gözden kaçırıyor gibidir. Oysa evlilik, insana sükûnet aşılayan bir nimettir. Kalabalıklar içinde yalnız kalmış bir gönlü ancak bir eş şad edebilir. Sevginin en özelini ve en güzelini, ailenin hayatı yaşanılır kılan sıcak ve müşfik elini ancak bir eş sunabilir insana.

Diğer yandan evlilik, bedeni haramdan koruyan bir barınaktır. Bu sebepledir ki Peygamber Efendimiz, namuslu bir birliktelik yaşamaya

niyetlenip aile kurmaya çabalayana Allah’ın mutlaka destek olacağını müjdeler.[51] Zira evlilik sayesinde sadece bir kadın ve bir erkek korunmaz, bütün toplum arınmış bir nesle sahip olur.

Allah Teâlâ, Kur’an-ı Kerim’de aile birliğinin kurulmasının ardından hayatın akışına ayak uydurması için insana öğütler verir. Aile olmanın hayata güvenle bakan ve geleceği şekillendiren yüzünü tanıtır ona. Öncelikle aile olmanın ne anlama geldiğini kavramasını ister. “Aile olmak” sadece aynı çatı altında yaşamak ve aynı sofraya oturmak değil, aynı zamanda aynı duyguda, fikirde ve idealde buluşmak demektir. Aynı yolun yolcusu olmak, gönül birliği etmek ve Allah’ın rızasına yakışır bir yaşamı paylaşmak demektir. Fiziksel olarak aynı ortamda var olmak “aile” adını anlamlı kılmakta yetersizdir. Zira duygusal ve zihinsel bir bütünleşmeye muhtaçtır aile...

Aile, insana sunulan en değerli nimetlerden birisidir. Acı ve tatlı günleri beraber yaşamanın, huzurlu ve faydalı bir ömür için birlikte emek vermenin değeri hiçbir hazineyle ölçülemez. Ama bu emek, iyiliğe ve güzelliğe odaklanmalı, her türlü kötülüğü ve çirkinliği kapının dışında bırakmalıdır. Bu bağlamda Rabbimiz Kur’an-ı Kerim’de bize olumlu ve olumsuz yönleriyle birçok aile örneği verir. Kötülük yolunda birbirlerine benzeyip ortak işler yapan ve kendisini unutanlara azabı hatırlatırken[52], dost olan ve iyilikte yardımlaşan erkek ve kadınlardan övgüyle ve müjdeyle bahseder.[53] Mesela Hz. Meryem’in ataları olan İmrân ailesini hayırla yâd ederken[54], Peygamberimize yıllarca eziyet eden Ebû Leheb ailesini nasıl cehennem ateşiyle cezalandıracağını anlatır.[55]

İnsan, bir eşe kavuştuktan sonra yarına kalma ve neslini devam ettirme arzusu duymaya başlar. Yüce Rabbimiz, binlerce yıldır kendisine yalvararak hayırlı evlatlar dileyen nice kulunu geri çevirmez.[56] Hayatın yeşermesi için nasıl toprağı görevlendirdiyse, insan soyunun geleceğe taşınması için de aileyi görevlendirir. Ve bu manevî toprağa, içine kâinatın gözbebeğini gizlediği bir tohum emanet eder: Çocuk

İşte bu tohum, bütün çekiciliği ile dünya nimetleri arasındaki yerini alır ve insanı kendine bağlar. Artık iki canın birbirine bağlanması ile atılan ilk düğüm güçlenmiş, pekişmiştir. Yavru, aile olma duygusunu derinden derine perçinlerken, yuvanın gidişatına da yepyeni bir yön verir.

Yavrusu olunca kadın, “anne” olur. Onu bağrına bastığı an öylesine şefkat doludur ki Rabbimizin, kullarına karşı merhametini hatırlatır

Peygamberimize.[57] Anne, taşıdığı, doğurduğu ve doyurduğu bu küçük canı kendisine tercih eder, ondan ayrılmaya dayanamaz. Anne-çocuk arasındaki bağ öylesine değerlidir ki, Allah Resûlü (s.a.s) bu bağı koparanları şiddetle uyarır: *"Anne ile evladının arasını ayıranın, Allah da kıyamet günü sevdikleriyle arasını ayırır."*[58] Ve öyle bir an gelir ki anne, ağzına atmak üzere olduğu bir hurmayı kendisinden isteyen yavrularına kıyamayıp bölüştürür de, bu davranışı ile cenneti kazanır.[59]

Anne fedakârdır; emeğinin hesabını tutmaz. Sevgi doludur; yüreğinin kapısını kapamaz. Affedicidir; kucağından geri çevirmez. Peygamberimizin ifadesiyle, annenin adımları cennetin yanı başındadır.[60] Anneye her hâl ve şartta iyi davranılmasını isteyen Sevgili Peygamberimiz, inanan bir evlattan, kendisiyle aynı dini paylaşmasa bile annesine sırtını dönmemesini, ona karşı izzet ve ikramda kusur etmemesini bekler.[61] Çünkü anne, Peygamberimizin dilinde, *"kendisi ile güzel bir ilişki kurulmasını en çok hak eden kimse"* konumundadır.[62] Sevgili Peygamberimiz annelere isyan ve zulmü Allah'ın haram kıldığını söylerken[63], anlamsız tartışmalardan ve sonu gelmeyen husumetlerden anneyi korumak ister.

Ve yavrusu olunca, "baba" olur erkek. Artık kıyamete kadar onun adıyla anılacak bir can vardır.[64] *"Ailenin senin üzerinde hakkı var!"*[65] şeklindeki Peygamber uyarısını duyan baba, sorumluluğunu yerine getirebilmek için çırpınmaya başlar. Bir taraftan eline geçen nimeti önce ailesiyle bölüşmeli[66] ve evine iyilik taşımalıdır. Diğer taraftan, her türlü kötülüğü yuvasından uzak tutmak için çabalamalı, bu uğurda canını bile verse şehit olacağı müjdesini kulak ardı etmemelidir.[67]

Ailesinin işlerini bizzat üstlenen merhamet Peygamberini[68] örnek edinen babanın çalışması karşılıksız kalmaz elbette. Resûl-i Ekrem (s.a.s), *"Allah rızasını umarak ailen için yaptığın her harcamadan muhakkak ecir alırsın, eşinin ağzına koyduğun bir lokmadan bile!"* [69] sözleriyle babanın bu çalışmasının mükâfatlandıracağını müjdeler. Ama mesuliyet sadece ev halkının karnını doyurup sırtını giydirmekle bitmez ki… Kendisinden sonra evlatlarını başkalarına el açacak kadar perişan bir konumda bırakmaması istenen baba[70], aynı zamanda onları, huzuru besleyen hayırlı birer fert olarak yetiştirip topluma sunmalıdır. Sevgili Peygamberimizin ifadesiyle, *"Hiçbir baba çocuğuna güzel terbiyeden daha kıymetli bir bağışta bulunmamıştır."*[71]

Aile içinde baba saygıdır, güvendir, rahmettir. Peygamberimiz *"Yavrum! Ailenin yanına girdiğin zaman selâm ver. Bu, sana ve ev halkına bereket olur."*[72] buyurarak, bir babanın nezaketinin ve merhametinin ilk adımda başladığına işaret eder. Aynı şekilde ev halkı arasında adaleti gözeten insaflı bir baba, Peygamberimizin müjdesine nail olur: *"Yönettikleri insanlara, ailelerine ve sorumlu oldukları kişilere adaletli davrananlar, Allah Teâlâ katında, Rahman'ın yanında nurdan minberler üzerinde ağırlanacaklar."*[73]

Anne ve babanın elinde çocuk nadide bir emanettir. Bugüne aitmiş gibi görünse de aslında yarınlar için hazırlanması gereken hassas bir emanet… Küçük, kırılgan, ilgiye ve sevgiye ihtiyacı hiç bitmeyen bir can… *"Bilin ki mallarınız ve çocuklarınız birer imtihan vesilesidir. Katında büyük mükâfat olan ise ancak Allah'tır."*[74] ayetinden de anlaşılacağı üzere, bir imtihandır yavru. Sonuçta büyük mükâfatı kazanmak isteyenin hayli emek sarf etmesini gerektiren bir imtihan...

Anne babanın çocukları için göstermeleri gereken itina, daha yavrunun ilk hücreleri bile oluşmadan evvel, şeytanın ondan uzak olması için dua etmeleriyle başlar.[75] Anne baba, bebek dünyaya geldiğinde kız erkek ayrımı yapmak gibi Câhiliye âdetlerinden uzak durarak onu ilâhî bir lütuf olarak görmelidir. Kızı olunca öfkeden yüzü kapkara kesilen ama oğlu olunca bayram eden kara cahillerden olmamalıdır.[76] Bu nimeti bahşeden Rablerine şükürlerinin nişanesi olarak anne babalar akika kurbanı kesebilir[77], ona güzel bir isim verir[78] ve böylece onun hayatının ilk günlerine bereket dolu dualarla başlamasını sağlayabilir.[79]

Peygamber Efendimizin, *"Her doğan fıtrat üzere doğar. Sonra anne babası onu Yahudi, Hristiyan ya da Mecusi yapar."*[80] ifadesi, ebeveynin çocuk üzerindeki kalıcı tesirini açık bir dille özetler. İşlenmeye hazır bir cevher olan insan yavrusu, iyiyi kabul etmeye ve güzeli benimsemeye daha doğuştan gönüllüdür. Onun dünya ile sağlıklı ilişkiler geliştirebilen erdemli bir kişilik edinmesi, anne babasının desteğiyle gerçekleşecektir. Aynı zamanda kendisini hidayete ve doğru yola ulaştıracak dinî inançlarının temeli de aile ocağında atılacaktır.

İlk görevlerin ardından uzayıp giden ve ömür sürdükçe devam edecek bir görevler zinciri ile karşı karşıyadır ebeveyn. Karşılığını evlatlarından değil, onu kendilerine hediye eden Cenab-ı Hak'tan umdukları bir gayret ile soluklanmaksızın koşacaklardır. Çünkü yavru, hayatının her çağında ailesini

yanı başında hissetmeye muhtaçtır. Peygamberimizin örnekliğinden anladığımıza göre, bebeklikte merhamet[81], çocuklukta sevgi[82] ve delikanlılıkta anlayış ile[83] büyütülen evlat, saygı ve uzlaşı sonucu alınan bir kararla evlendirilmelidir.[84]

Ama çocuğu evlendirmek bile, anne babalık vazifesinin sona erdiği anlamına gelmez. Hele aile ocağının kapısını bir daha dönmemek üzere çocuğun yüzüne kapatmak, mümin ahlâkına sığmaz. Boşanmak elbette arzu edilmeyen bir durumdur.[85] Ama Allah Resûlü (s.a.s), boşanarak açıkta kalan kız çocuğunu bağrına basan ve geçimini üstlenen aileyi ayrıca müjdelemiş ve şöyle buyurmuştur: *"Size en değerli sadakadan bahsedeyim mi? (Kocasının evinden ayrılarak) senden başka kazancını sağlayacak kimse olmadığı için sana (baba evine) sığınmış kızın (için harcadığın nafaka en faziletli sadakadır)."*[86]

O hâlde aile bağları zamanla sınırlanamayan bir niteliğe sahiptir. Kestirip atmakla veya küslükleri bir ömre yaymakla ailesini benliğinden söküp atamaz insan! Peygamberimiz, *"Kendi babası olmadığını bile bile, babasından başkasının oğlu olduğunu iddia eden kişiye cennet haramdır."*[87] buyurur. O hâlde onları reddetme veya başka bir soydan geldiğini iddia etme gibi bir hakkı da yoktur.[88] Aynı şey bir babanın, çocuğunu evlatlıktan reddetmesi için de geçerlidir. Çünkü aile ilişkileri sonsuza kadar süren ilişkilerdir. Bu diyarda ömürler tükense ve Peygamberimizin ifade ettiği üzere "kabre girene kadar cenazeyi takip eden aile" sonuçta geri dönüp uzaklaşmak zorunda kalsa bile[89], öte âlemde yine bir araya gelecekleri umulur. İyiler iyilerle, kötüler kötülerle…

Aile kurmuş, ebeveyn olmuş, çocuk evlendirmiş, torun sahibi olmuş insanlar bir an hayatlarına dönüp baktıklarında, aslında her an bir ailenin içinde bulunduklarını göreceklerdir. Doğduklarında bir ailenin içine doğmuşlardır, sonrasında bir aile büyütmüştür onları. Evlenince aile olmuşlar, evlatlarını evlendirince aileleri büyümüştür. Aslında hiçbir zaman yoktan bir aile kurmamışlar, her zaman aile içinde var olmuşlardır. Hep aile sarmıştır etraflarını. Aile, Allah'ın onlara doğduklarında sunduğu ve kendilerinin ancak sonradan kavradığı bir merhamet yumağıdır. Anlarlar ki ölüm, dünyadan değil, aileden ayrılmaktır. Dünya ve dışarısı soğuktur, aile ve içerisi sıcak… Bu yüzden 'ehl-i beytim' yani 'hane halkım' der Sevgili Nebî![90]

Allah Teâlâ'nın bizlere sunduğu her nimet gibi, aile hayatı da bir tarafıyla külfet yüklüdür. Sürükleyici ve aldatıcı yüzüyle aile meşgalesi, insana aslî görevini her an unutturabilecek kadar zorlu bir sınavdır: *"Ey iman edenler! Mallarınız ve evlatlarınız sizi, Allah'ı zikretmekten alıkoymasın. Her kim bunu yaparsa, işte onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir."*[91]

Kimi zaman aile fertlerinin çokluğu ile övünen insan[92], kendisini Rabbine yakınlaştıracak olanın, eşi ya da çocukları değil, salih amelleri olduğunu[93] unutur. Hâlbuki gönlünde imanın aydınlığını taşımayan bir kimse için, mal ve evlatlar ile dolu debdebeli bir hayat, cehennemden kurtulmasına çare olamayacağı gibi[94], onun azgınlığını ve ateşin yakıcılığını körükleyen bir nitelik de kazanabilir.[95]

Resûlullah'ın, *"İnsan ailesi, malı, nefsi, çocuğu ve komşusu ile sınanır. Oruç, namaz, sadaka ve iyiliği emredip kötülükten sakındırma, işte bu sınanma (esnasındaki kusurlarına) kefaret olur."*[96] hadisinde "sınanma vesilesi" olarak adlandırdığı aile, anne-baba-çocuk üçgeninde kurulmuş hassas dengeler ağıdır. Aynı evi paylaşmak, haklar kadar sorumlulukları da artırmakta, canlar yakınlaştıkça huzur için gösterilmesi gereken özen de artmaktadır. İşte bu noktada Peygamberimiz, eşler arası ilişkiyi düzenlerken tek taraflı görev yüklemesi yapmaktan ya da sınırsız özgürlük tanımaktan ısrarla kaçınır: *"Dikkat edin! Sizin kadınlar üzerinde hakkınız olduğu gibi, onların da sizin üzerinizde hakkı vardır."*[97]

Kadın için aile, hayat imtihanının en çetin geçtiği alanlardan biridir. Kadın, kimi zaman yüzüne bakıldığında huzur veren, emeğini esirgemeyen ve eşi ile güzel geçinen "saliha kadın" niteliğini kazanmaya çabalar.[98] Kimi zaman da eşsiz kalır ve ailenin yükünü tek başına sırtına almakla cennette Peygamber'e komşu olmaya yönelir.[99] Hayırlı bir evlat yetiştirmek uğruna attığı her adım mükâfata layık iken, bazen acısıyla yandığı evladının ölümüne sabretmekle de sonsuz ödül olan cennete erişir.[100]

Ailesinin sorumluluğunu üstlenen babaya gelince, *"Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun!"*[101] uyarısı, şüphesiz son derece çarpıcıdır. Peygamberimizin yönlendirmesiyle ailesine harcadığı her kuruş, sarf ettiği en kıymetli para olarak sevap hanesine yazılacak[102], evinin yıllık ihtiyaçları için yatırım yapması da[103] infakının bir parçası olacaktır.

Peygamberimiz *“Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en hayırlı olanınızdır. Ben de aileme karşı en hayırlı olanınızım.”*[104] sözleriyle mümin erkekleri, ailelerine iyilikle muamele etmeye çağırır. Evin büyüğü, babası, ailesine karşı güler yüzlü ve tatlı sözlü olmalıdır. Hissettiği güzel duyguları gizlememeli, gördüğü meziyetleri takdir etmekten çekinmemelidir. Torunları ile gülüp oynayan[105], onlara sımsıkı sarılıp öpen[106], hatta kucağına alıp hutbe okuyan[107] ve torunu sırtındayken namaz kılan[108] Hz. Peygamber’in tavrı, bütün babalara örnek olmalıdır.

Hz. Peygamber (s.a.s), aile içinde adaletsizliği kesinlikle reddeder.[109] Sevgi konusunda yavrularına eşit mesafede durmayı beceremeyen ebeveyn, gönüllerine söz geçirememekten dolayı belki mazur görülebilir. Ama bunu davranışlarına yansıtmayarak, cinsiyet farkı gözetmeksizin[110] adaleti korumak zorundadırlar. Zira ailede söz hakkına sahip olan her yetişkin, *“Allah’tan korkun ve evlatlarınız arasında âdil olun!”*[111] emrinin muhatabıdır.

Peygamberimiz, *“Hepiniz birer sorumlusunuz ve hepiniz yönettiklerinizden mesulsünüz. Devlet başkanı bir sorumludur ve yönettiklerinden mesuldür. Evin beyi bir sorumludur ve yönettiklerinden mesuldür. Evin hanımı da bir sorumludur ve yönettiklerinden mesuldür. Hizmetçi de efendisinin malı üzerinde bir sorumludur ve yönettiklerinden mesuldür.”*[112] buyururken herkese sorumluluğunu hatırlatmaktadır.

Mümin anne ve babaların *“Şüphesiz hüsrana uğrayanlar kıyamet gününde kendilerini ve ailelerini hüsrana sokanlardır.”*[113] âyetini okuduklarında içleri titrer. Evlerinde manevî bir iklim oluşturmak ve Allah’ın rızasına erişmek için el ele verirler. Ailelerine af ve afiyet ihsan edip, “dünya ve ahirette ihlâsla kendisine bağlı olanlardan eylemesi için”[114] Rablerine niyazda bulunurlar. Onların daimî niyazı şudur: “*Ey Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah’a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle.”*[115]

---

[43] Yâsîn, 36/36; Şûrâ, 42/11; Zâriyât, 51/49; Nebe’, 78/8.
[44] A’râf, 7/189.
[45] Nahl, 16/72.
[46] Rûm, 30/21.
[47] Bakara, 2/187.
[48] Nûr, 24/32.

[49] Nisâ, 4/3, 25.
[50] İbn Mâce, Nikâh, 1.
[51] Tirmizî, Fedâilü'l-cihâd, 20; Nesâî, Cihâd, 12.
[52] Tevbe, 9/67-68.
[53] Tevbe, 9/71-72.
[54] Âl-i İmrân, 3/33-34.
[55] Tebbet, 111/1-5.
[56] Bakara, 2/128; Âl-i İmrân, 3/38; İbrâhim, 14/40.
[57] Buhârî, Edeb, 18; Müslim, Tevbe, 22.
[58] Tirmizî, Büyû', 52; Dârimî, Siyer, 39.
[59] Müslim, Birr ve Sıla, 148.
[60] Nesâî, Cihâd, 6.
[61] Buhârî, Hibe, 29; Müslim, Zekât, 50.
[62] Buhârî, Edeb, 2; Müslim, Birr ve Sıla, 1.
[63] Buhârî, Edeb, 6; Müslim, Akdiye, 12.
[64] Buhârî, Nikâh, 16; Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 62.
[65] Buhârî, Edeb, 86; Müslim, Sıyâm, 186.
[66] Müslim, İmâre, 10; Ebû Dâvûd, Itk, 9.
[67] Ebû Dâvûd, Sünnet, 28-29; Nesâî, Muhârebe, 23.
[68] Buhârî, Ezân, 44; Buhârî, Edeb, 40.
[69] Buhârî, Cenâiz, 36; Müslim, Zekât, 48.
[70] Buhârî, Cenâiz, 36; Müslim, Vasiyye, 8.
[71] Tirmizî, Birr ve Sıla, 33.
[72] Tirmizî, İsti'zân, 10.
[73] Müslim, İmâre, 18; Nesâî, Âdâbü'l-kudât, 1.
[74] Enfâl, 8/28.
[75] Buhârî, Vudû', 8; Müslim, Nikâh, 116.
[76] Nahl, 16/58-59; Zuhruf, 43/17.
[77] Buhârî, Akîka, 2; Ebû Dâvûd, Dahâyâ, 20-21.
[78] Ebû Dâvûd, Edeb, 61.
[79] Buhârî, Akîka, 1; Buhârî, Edeb, 109.
[80] Buhârî, Tefsîr Rûm, 2; Müslim, Kader, 22.
[81] İbn Hanbel, VI, 340.
[82] Müslim, Fedâil, 64.
[83] Müslim, Fedâil, 52.
[84] Tirmizî, Nikâh, 18.
[85] Ebû Dâvûd, Talâk, 3.

[86] İbn Mâce, Edeb, 3.
[87] Buhârî, Ferâiz, 29.
[88] Müslim, Îmân, 112; Müslim, Hac, 467.
[89] Buhârî, Rikâk, 42; Müslim, Zühd ve Rekâik, 5.
[90] Müslim, Fedâilü’s-sahâbe, 36.
[91] Münâfikûn, 63/9.
[92] Sebe’, 34/35.
[93] Sebe’, 34/37; Kehf, 18/46.
[94] Âl-i İmrân, 3/10, 116.
[95] Tevbe, 9/85; Mü’minûn, 23/55-56.
[96] Müslim, Fiten ve Eşrâtü’s-sâa, 26; Buhârî, Mevâkîtü’s-salât, 4.
[97] Tirmizî, Tefsîru’l-Kur’ân, 9; İbn Mâce, Nikâh, 3.
[98] Müslim, Radâ’, 64; Ebû Dâvûd, Zekât, 32.
[99] Ebû Dâvûd, Edeb, 120-121.
[100] Müslim, Birr ve Sıla, 151.
[101] Tahrîm, 66/6.
[102] Müslim, Zekât, 39.
[103] Buhârî, Nafâkat, 3; Müslim, Cihâd, 48.
[104] Tirmizî, Menâkıb, 63.
[105] Tirmizî, Menâkıb, 30; İbn Mâce, Sünnet, 11.
[106] Buhârî, Büyû’, 49.
[107] Ebû Dâvûd, Salât, 225, 227.
[108] Nesâî, Mesâcid, 19.
[109] Müslim, Hibe, 14.
[110] Ebû Dâvûd, Edeb, 120-121.
[111] Buhârî, Hibe, 13; Müslim, Hibe, 13.
[112] Buhârî, İstikrâz, 20; Müslim, İmâre, 20.
[113] Zümer, 39/15.
[114] Ebû Dâvûd, Tefriu’ebvâbi’l-vitr, 25.
[115] Furkân, 25/74.

Anne ve Baba: Zahmet, Rahmet ve Cennet Yolu

Uzun bir yolculuğun ardından Peygamberini görmeye Medine'ye gelmişti. Önce onun Allah'ın son elçisi olduğuna inandığını söyleyecek, imanını biat ile perçinleyecekti. Sonra da İslâm ile coşan ruhuna cihadı tattıracak, canını dini uğruna feda etme arzusu ile Peygamber'in ordusunda saf tutacaktı.

Geride ailesini bırakmıştı. Desteğine muhtaç, gözleri yaşlı anne ve babasını… Belki de kalbindeki ateşi bildiklerinden, bu gidişin dönüşü olmayacağını hissedip gönül koymuşlardı. Şimdi Peygamberinin karşısındaydı işte. Niyetini anlatırken söylemeden edemedi: "Anne babamı ardımdan ağlar bırakıp sana geldim yâ Resûlallah!" Dini için elinden geleni yapmaya nasıl da azmettiğini göstermek ister gibiydi. Oysa Peygamberimizin cevabı zihnindekileri altüst etmeye yetmişti: "Onların yanına geri dön ve ikisini de nasıl ağlattıysan öylece güldür!" [116]

"Geri dön ve anne babandan izin iste. Eğer izinleri olursa savaşa katıl, yoksa onlara iyilikte bulun." [117] ***buyurmuştu Efendimiz. Hatta anne babaya hizmet için harcanacak emeği, Allah yolunda sarf edilecek gayrete benzetircesine, "Onlar için cihat et!"*** [118] ***demişti. Öyle ki, Peygamber Efendimize, "Amellerin en üstünü hangisidir?" diye sorulunca o şöyle cevap vermişti:"Vaktinde kılınan namaz ve anne babaya iyilik etmektir. Sonra da Allah yolunda cihat etmek gelir."*** [119] ***O halde, ebeveyn ile ilişkilerin Rabbin rızasına uzanan bir boyutu vardı.***

---

[116] Ebû Dâvûd, Cihâd, 31; Nesâî, Biat, 10; İbn Mâce, Cihâd, 12; Şerhu İbn Battâl, IX, 191.

[117] Ebû Dâvûd, Cihâd, 31.

[118] Buhârî, Edeb, 3; Müslim, Birr ve Sıla, 5.

[119] Buhârî, Tevhîd, 48; Müslim, Îmân, 139.

Hadis kitapları, kişinin anne ve babası ile olan ilişkilerini düzenlemek için Peygamberimiz tarafından söylenmiş birçok mübarek sözü ihtiva eder. Hadislerde iyilik manasında ‘birr’ kelimesi tercih edilmiştir. Yine pek çok yerde anne babaya karşı gelmek ve onların haklarını korumamak da bu kelimenin zıddı olan ‘ukûk’ kelimesiyle ifade edilmiştir. Aslında hadiste geçen ‘birr’, dünya ve ahiretteki tüm iyiliklere ve güzelliklere işaret eder. Dünyada hidayete ermiş olmak, nimet içinde olmak ve hayırlarla kuşatılmak iyiliğin değişik tezahürleridir. Ahiret günü cennette ebedî mutluluğu elde etmek de bu kelimenin kapsamı içerisindedir.

‘Birr’ kelimesi anne ve babaya gönülden bağlılığı, onların kalplerini kırmamayı, onlara yaşlılıklarında kol kanat germeyi ifade eder. Bu davranışlar aynı zamanda Allah’a itaatin de bir ifadesidir. Denilebilir ki ana babaya iyilik etmek, insanı Allah’ın hoşnutluğunu kazanmaya götürür. Bunun tersi olan isyan ise, anne babanın hakkını çiğnemek ve bağları koparmaktır. Zaten ‘birr’ kelimesinin zıddı olan ‘ukûk’ kelimesi aslında koparmak, parçalamak anlamına gelir. Anne babaya karşı çıkmak onlarla olan bağı koparmak demektir.

Allah Teâlâ, anne babaya ‘isyan’dan asla hoşlanmaz.[120] Âlemlerin Rabbi, kıyamet gününde ebeveynine baş kaldıranın yüzüne bakmayacak[121], onu cennetine almayacaktır.[122] Peygamberimizin ebeveyne karşı isyankâr olmamayı öğütleyen cümleleri de aynı kesin üslubu taşır. Onun, *“Size büyük günahların en büyüğünü söyleyeyim mi?”* buyurduktan sonra, “Allah’a ortak koşma”nın hemen ardından “anne babaya isyan ve eziyet etme”yi sayması gayet düşündürücüdür.[123] Bütün bu uyarılarda geçen “ukûku’l-vâlideyn” tabiri, anne ve babaya kabalık ve hürmetsizlik etmek, onların sözlerini hiçe saymak ve asi bir tavırla kalplerini kırmak anlamlarına gelmektedir. Elbette ebeveynin bakımlarıyla ilgilenmemek, ihtiyaçlarına sahip çıkmamak, onları yalnızlıklarına terk etmek ve arayıp sormamak da bu ifadenin kapsamına dâhildir.

Kur’an-ı Kerim’deki “ihtiyarladıklarında anne babaya “Öf!” bile denilmemesi”ni isteyen âyetin[124], her yaşta, onların fikirlerine ve emirlerine karşı gelinmemesi şeklinde yorumlandığına çoğu kez rastlanmaktadır. Hâlbuki ona, ebeveyninin kimi yanlış istek ve yönlendirmelerine itaat etmemesini söyleyen de bizzat Allah Teâlâ’dır: *“Eğer onlar, hakkında bilgin olmayan bir şeyi bana ortak koşman için seni zorlarlarsa, onlara itaat etme!”*[125]

O hâlde kendisinin küs olduğu bir akrabayla iletişimini kesmesi için evladına baskı yapan ve “sütünü helâl etmeyen” bir annenin ya da ticaretinde onun öngördüğü şekilde hileli işlere karışmadığı ve sözünden çıktığı için evladına “hakkını haram eden” bir babanın bu isteklerini yerine getirmek söz konusu olamaz. Her iki taraf için de Allah’a itaat asıldır ve ilişki Allah’ı hoşnut etmekte düğümlenmektedir. Elbette evlat, ebeveynin helâl ve haram konusundaki ikazlarına uymakla mükelleftir. Zira bu, aynı zamanda Allah’ın koyduğu sınırlara boyun eğme anlamı da taşımaktadır.

Allah’ın rızasını gözeten evlat, gerektiğinde anne babasının aleyhinde bile olsa Allah için şahitlik edecek kadar dürüst olmak zorundadır.[126] Ancak anne babaya lanet etmenin ve hakaret etmenin Allah’ın lanetini çektiği unutulmamalıdır.[127] Hatta bir başkasının anne babasına lanet okuyarak kendi ebeveynine dil uzatılmasına sebep olmamalıdır.[128]

İyi ilişkilerin sürdürülmesi, bazen imkânsız hâle gelebilir. Kimi zaman evladın şirk ve batıl inancından kaynaklanan husumeti[129], kimi zaman da anne babanın kini[130] iyi ilişkilerin zeminini yok eder. Bu durumda insanın, *“Ey iman edenler! Eğer küfrü imana tercih ederlerse, babalarınızı ve kardeşlerinizi bile dost edinmeyin. İçinizden kim onları dost edinirse, işte onlar zalimlerin ta kendileridir.”*[131] ve *“Cehennem ehli oldukları açıkça belli olduktan sonra, yakın akraba olsalar bile, Allah’a ortak koşanların bağışlanmasını dilemek artık ne Peygamber’e yaraşır ne de iman edenlere!”*[132] âyetleri gereği, onlar için yapabileceği hiçbir şeyi olmayabilir.[133]

Dolayısıyla, anne ve babaya iyiliği tavsiye edip, onları kötülükten alıkoymaya çalışmak da evladın vazifesidir. Arada bulunan yaş ve statü farkı, bu görevi samimi ve nazik bir şekilde yerine getirmeye engel değildir. Bu konuda bıkmadan ve kabalaşmadan babasını doğruya çağıran[134] ama onun oldukça ağır tavırları sonucunda uzaklaşmak zorunda kalan[135] “Babamız İbrahim”[136] en güzel örnektir.

Aslında insan her konuda olduğu gibi kendi anne babasına karşı gösterdiği tavırla da çocuklarına örnek olmaktadır. Bir bakıma ileride kendisine nasıl davranacaklarını onlara öğretmekte, geleceğine yatırım yapmaktadır. Elbette, *“İyiliğin karşılığı olsa olsa iyiliktir.”*[137] Enes b. Mâlik (r.a.) tarafından rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s) şöyle buyurmuştur: *“Bir genç bir ihtiyara yaşlı olmasından dolayı ikramda bulunursa, Allah, yaşlandığı zaman kendisine ikramda bulunacak bir*

kimseyi kendisine hazırlar.”[138] Evlat, vaktiyle kendisine kötü davrandıkları için anne babasına bu hatayı ödetme ve ihsan görevini yok sayma hakkına sahip değildir. Bu noktada,*“‘Tavrımızı diğer insanlara göre ayarlarız: Herkes iyilik ettiği sürece, biz de iyilik yaparız. Ama başkaları eziyet edince, biz de buna eziyetle karşılık veririz.’ diyen sıradan insanlar olmayın!”*[139] tavsiyesi son derece dikkat çekicidir. Aksine bencillik bir tarafa bırakılarak, Rabbimizin tavsiyesine kulak verilmelidir: *“İyilikle kötülük bir olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel yolla sav! İşte o zaman seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, sanki candan bir dost hâline gelir.”*[140] O hâlde evlat iken bir gün anne baba olacağını unutmamalıdır insan. Tıpkı anne baba iken bir zamanlar genç olduğunu unutmaması gerektiği gibi!

Rabbimiz, insanoğlunu sınamak için bir süreliğine dünya hayatını var etmiş[141] ve anne babayı bu hayata gelişimize vesile olarak seçmiştir. Bir canın bedene bürünmesi için Âdem babamız ve Havva annemizden beri[142] nice anne babanın yollarını kesiştirmiş, hayatlarını birleştirmiştir.[143]

Hiç kimseye anne babasından vazgeçme veya evladını başkasıyla değiştirme gibi bir imkân verilmemiştir. Dahası bu bağı inkâr edene, *“Her kim babasından başkasına -onun kendi babası olmadığını bile bile- nesep iddia ederse, bu kişiye cennet haramdır.”*[144] hadisinde belirtildiği gibi cennet haram kılınmıştır. Anne karnında iken bir bağ ile başlayan bu birliktelik, kordon kesildiği hâlde ömür boyu devam ettiği gibi, ölümden sonraya[145], hatta ahiret yurduna dek uzar.[146] Soluk alıp verdiği sürece ebeveyni ile acısıyla tatlısıyla bir hayatı paylaşan insan, ölümlerinin ardından onları hatıralarda yaşatmaya çalışır. Anne baba ve çocuk arasındaki bağın bu daimî niteliği, hayatı derinden etkiler. Kimi insan kendini evlatları ile anlamlandırır. Her şeyini çocuklarına adarken neredeyse kendi varlığını unutur. Malıyla birlikte oğullarını anlatırken göğsü gururla kabarır.[147] Gücünün bir parçası, heybetinin göstergesi sayar onları. Öte yandan kimi insan da anne babası ile kendi varlığına değer biçer. Kararlarını, hayallerini, planlarını hep anne babasıyla şekillendirir. Kendini tanıtırken onların adını anmadan edemez. Onların yoluna sıkı sıkıya bağlanmanın ve sırtını sağlama dayamanın rahatlığıyla hayata meydan okur.[148] Soyu ile gururlanmayı öylesine ileri götürür ki, mezarlardaki atalarının sayısını hesaplamaya başlar.[149] Peygamberimizin, *“Ameli kendisini geri bırakan kimseyi, nesebi (soyu sopu) ileriye götüremez.”*[150] cümlesindeki gerçek ile yüzleşmek istemez. Oysa insanoğlu, evladına bel bağlarken de

ebeveynine yaslanırken de “hiçbir babanın çocuğuna, hiçbir çocuğun da babasına fayda sağlayamayacağı bir günün”[151] geleceğini unutmuş gibidir.

Bu çerçevede,*“Rabbin hoşnutluğu anne babanın hoşnutluğuna bağlıdır. Rabbin öfkesi ise, anne babanın öfkesine bağlıdır.”*[152] hadisi, üzerinde iyice düşünülmesi gereken bir hadistir. Çocuklar ve anne babaları arasındaki ilişki Allah’ın hoşnutluğunu kazanmak için bir vesile kabul edilirken, insanın dünyevî arzuları çerçevesinde bunu bir maddî ilişkiler ağına dönüştürmesi şaşırtıcıdır. İnsan, sevdikleriyle kurduğu ilişkinin Rabbine olan ilgisini köreltmemesi yolunda, *“Ey iman edenler! Mallarınız ve evlatlarınız sizi, Allah’ı zikretmekten alıkoymasın. Her kim bunu yaparsa, işte onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir.”*[153] şeklinde ilâhî bir ikaz alır.

Aslında anne baba ile çocuğun birlikteliği, değerli olduğu kadar zorlu bir sınavdır.[154] Çocuğun aileye katılmasını takip eden ilk yıllarda kuşkusuz ilişkinin rengini belirleyen ve yükünü omuzlayan, anne babadır. Yavrularının hayatla yeni tanıştığı ve yardımsız yaşayamadığı bebeklik, çocukluk hatta ergenlik dönemlerinde ihtiyaçlarını karşılama görevini onlar üstlenir. Aile içi dengeleri korumada çocuğa düşen pay her geçen gün artsa da, uzunca bir süre hakları sorumluluklarından fazla olacaktır.

Bir gün aile olma bilincine erişmiş olgun bir birey olarak ebeveyninin karşısına çıktığında, artık ilişkinin gidişatında o da söz sahibidir. Böylelikle iki taraflı emeğe ve sağduyuya ihtiyaç duyan yeni bir dönem başlar. Çocuğun da yetişkin olduğu hatta belki de anne ya da baba olup bir taraftan da kendi çocuklarıyla ilgilendiği bu dönemde bağlılık daha çok anlam kazanır.

Ve hayatın son deminde ebeveynin yetkili ve dirayetli günleri sona ermiş, çocuk için ilişkinin ağırlığını yüklenme zamanı gelmiştir. Bir bakıma ektiklerini biçmeye başlayan anne baba her zamankinden çok şefkat ve anlayış beklerken, evlada düşen, günbegün hassaslaşan bu iki kalbe en nazik şekilde davranmak ve böylece Peygamber bedduası almamaktır: *“Anne babasından birisinin ya da her ikisinin ihtiyarlığında yanlarında bulunup da, cennete girmeyi başaramayanın burnu yere sürtülsün!”*[155]

Ebeveynin, evladın yaşına ve durumuna göre değişen sorumlulukları hayat boyu devam eder, ancak yaşlandıklarında anne babaya bakım ve ilgi gösterme rolü evlada intikal etmiştir. Bu sebepledir ki, Allah Teâlâ, *“Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi ve anne babaya iyi davranmanızı kesin bir şekilde emretti. Eğer onlardan biri ya da her ikisi senin yanında*

yaşlanırsa, sakın onlara ‘Öf!’ bile deme, onları azarlama, onlara saygılı güzel söz söyle. Onları esirgeyerek alçakgönüllülükle üzerlerine kol kanat ger ve ‘Rabbim! Onların beni küçükken sevgi ve şefkatle büyüttükleri gibi, sen de onlara merhamet eyle.’ diyerek dua et.”[156] buyurmaktadır. O hâlde, kendi hayat telaşından anne babasını ihmal etme ya da onlara karşı yeterince hoşgörülü olamama ihtimali bulunan evlattan asıl beklenen, iyilik yapmasıdır.

Allah Resûlü, mağaradaki üç gencin hikâyesini ashâbına anlatmış, anne babaya yapılan iyiliğin, mağaranın ağzını tıkayan kayayı bile nasıl parçalamaya muktedir olduğunu öğretmiştir ashâbına: Üç kişi yürürlerken, yolda yağmura tutuldular. Dağda bir mağaraya sığındılar. Fakat dağdan kopan bir kaya, mağaranın ağzına yuvarlanıp onları içeride sıkıştırdı. Bunun üzerine onlardan biri diğerlerine, “Bakın bakalım sırf Allah’ın rızasını kazanmak için yaptığınız amelleriniz var mı? Onları anmak suretiyle Allah’a dua edelim. Belki bu sayede Allah mağaranın kapısını açar.” dedi.

Bu teklif üzerine onlardan biri anlatmaya başladı: “Allah’ım! Benim ihtiyar ana babam vardı ve çocuklarım küçüktü. Ben sürü otlatarak onları geçindirirdim. Akşamleyin otlaktan dönüp eve geldiğim zaman süt sağar, çocuklarımdan önce ana babama süt içirirdim. Bir gün uzakta bir otlağa gitmiştim. Akşam oluncaya kadar sürüyü getirememiştim. Geç vakit geldiğimde onları uyumuş hâlde bulmuştum. Her zamanki gibi sütleri sağdım ve kabıyla getirip başuçlarında dikildim. Onları uykularından uyandırmaya kıyamıyordum. Onlardan önce çocuklarıma süt içirmeyi de uygun görmedim. Çocuklar ise ayaklarımın dibinde açlıktan sızlanıyorlardı. Onlar uyurken, gün ağarana kadar bütün geceyi böyle dikilmekle geçirdim. Şüphesiz ki Allah’ım! Sen bilmektesin ki, ben bunu sırf senin rızanı kazanmak için yapmıştım. Bundan ötürü bizim için mağaranın ağzında bir gedik aç da, oradan gün ışığını görelim!”

Allah, onlara gün ışığını görecekleri kadar bir gedik açtı. İkinci kişi samimi şekilde yaptığı iyiliği anlatır anlatmaz gedik büyüdü, mağaranın içi ışıkla doldu. Sonuncu kişi yaptığı iyiliği anlatmayı bitirir bitirmez mağaranın ağzı tamamen açılmış oldu.[157]

Rabbimiz, önceki ümmetlerden olduğu gibi[158] bizden de anne babaya iyilik ve ihsanda bulunmayı ısrarla ister. Bunu, “sadece kendisine kulluk etme” buyruğu ile birlikte zikretmesi ise[159] etkileyicidir. Çünkü Rabbimizin yoktan var etme, nimet verme, esirgeyip koruma ve merhamet gösterme gibi vasıflarının ilk günden itibaren insan üzerinde tecellisi anne

baba eliyle gerçekleşir. Ve böyle bir aracılığı üstlenmiş olmaları bile, tevhide inanmış gönüllerin, velinimetleri olan ebeveynlerine güzel davranmaları için yeterlidir.

Peygamberimiz, evlat uğruna harcanan emeği anlatırken, *“Hiçbir evlat ana babasının hakkını ödeyemez. Ancak onu köle olarak bulup satın alır ve azat ederse belki!”* [160] buyurmaktadır. Bu noktada ebeveynine karşı iyi davranması emredilen insana, aklının ermediği zamanların hatırlatılması gayet dikkat çekicidir. Annesi onu ne zahmetle taşımış, dünyaya getirmiş ve beslemiştir![161] Bir yaşlının da çocuk gibi bakıma ve şefkate muhtaç olduğu göz önüne alınırsa, şimdi *“Bana ve anne babana şükür/teşekkür et!”*[162] buyruğunun muhatabı olarak vefa borcunu ödemenin tam zamanıdır.

Evet, insanı ilk sarmalayan kucak, anne kucağı âdeta cennet bucağıdır. Annesinin onu dünya hayatına taşırken ne kadar yorulduğundan habersiz, bu kucakta huzuru ve güveni öğrenir bebek. Allah, Firavun’un sarayı gibi lüks içinde büyüyebileceği bir ortamda bile, sırf bu nimetten mahrum kalmaması için Hz. Musa’yı annesine kavuşturmuştur.[163] Annenin sütüyle beslenip terbiyesiyle büyüyen insan, ömrü boyunca onun desteğini yanı başında hissetmek ister. Adı fedakârlık ve sevgi ile özdeşleşen bir anne ise, Sevgili Peygamberimizin ifadesiyle “kendisine iyilik yapılmasını en çok hak eden kişi”dir.[164] Allah Resûlü, farklı bir dine mensup olsa bile çocuğu ile güzel bir ilişki sürdürmek isteyen anneye engel olunmaması, hatta evladın ona izzet ve ikramda kusur etmemesi gerektiğini belirtir.[165] İyiyi ve doğruyu öğütleyen bir annenin karşısına dikilip isyankâr bir tavır ile saygısızlık etmeyi kesinlikle yasaklarken[166], cennetin anneye bir adımlık mesafede olduğunu hatırlatır.[167]

Diğer taraftan bir çocuk için baba, hayatın sıkıntılarıyla baş edebilme yolunda en yakın örnek ve dayanaktır. O, sadaka ecriyle evine rızık taşımasıyla da[168], her türlü olumsuz etkiye karşı ailesine siper olmasıyla da[169] Peygamberimizin övgüsüne mazhar olmuştur. Babalık, sadece evladının sırtını giydirip karnını doyurmak değildir elbet. Aynı zamanda ömür boyu kendisine nispet edilerek çağrılacak olan[170] bu emanet için titreyen hassas bir yürektir.

Zaman zaman müsamaha, güler yüz ve şefkat anneye atfedilirken; baba, disiplin ve ciddiyet ile tarif edilir. Hâlbuki Kur’an’da engin bir sevgi ve özlem beslediği yavrusuna kıyamayan Hz. İbrahim[171] ve Hz. Yakub[172]

gibi içli babaların anlatılması gayet manidardır. Evlat ise, Allah yanında duası reddedilmeyen[173] böyle bir babaya sırtını dönüp terk etme hakkına asla sahip değildir.[174] Çünkü o, en kısa tanımlamayla, babasına aittir.[175]

Allah, bir peygamberini överken bile ebeveyni ile güzel geçinmesine dikkat çekerek, *“O (Yahya), Allah’tan sakınan, anne babasına iyi davranan bir kimse idi. İsyancı bir zorba değildi.”*[176] buyurur. Evlattan iyilik beklerken de çeşit sınırlaması getirmez. Her türlü iyiliğin kendisi yanında makbul olduğunu belirtircesine, hem “Öf!” dememe ve azarlamadan güzel konuşma gibi sözlü iyilikleri[177], hem de kollayıp gözetme ve maddî destekte bulunma[178] gibi fiilî iyilikleri zikreder. Dolayısıyla Rabbimizin bu konudaki emrini yerine getirmek için ihtiyaçlara ve içinde bulunulan şartlara göre değişebilecek sayısız seçenek vardır; yeter ki evlat istesin! Dahası, anne baba için yapılabilecekler hayatta oldukları süreyle sınırlı değildir. Ebeveynine ihsanda bulunmaya azmetmiş bir evlat, onların ardından adlarına sadaka verebilir[179], adaklarını yerine getirebilir[180], dua edip bağışlanmalarını dileyebilir [181], hatta hac veya umre yapabilir.[182] Böylelikle anne babası, hayırlı bir evlada sahip olmaları sayesinde öldükten sonra da amel defterleri kapanmayan kimselerin arasına girebilecektir. Allah Resûlü, *“İnsan öldüğü zaman ameli sona erer. Üç şey (bundan) müstesnadır: Sadaka-i cariye (faydası kesintisiz devam eden sadaka), kendisinden faydalanılan bilgi, ona dua eden salih evlat.”*[183] diye müjde vermektedir.

Babasının hatırasını yaşatan vefakâr bir evlat olmayı isteyenlere Hz. Ömer’in oğlu Abdullah güzel bir örnektir. O, Mekke yolunda karşılaştığı bir bedeviyi selâmladıktan sonra kendi bineğine bindirmiş ve başındaki sarığı çıkararak hediye etmiştir. Yanındakiler bu hürmetkâr tavra şaşırıp, aslında bir bedevinin daha az iltifatla da mutlu olabileceğini söyleyince, “Bu adamın babası, babamın yakın dostuydu.” demiştir. Elbette Abdullah b. Ömer’in böyle davranmasına sebep olan Sevgili Peygamberimizin şu sözüdür: *“İyiliklerin en iyisi, evladın baba dostlarını ziyaret etmesidir.”*[184]

Unutulmamalıdır ki Peygamber Efendimiz, *“Anne baba, kişinin cennete girmesine vesile olacak en yüce kapılardan birisidir. Bu kapıdan girme fırsatını kaybetmek ya da değerlendirmek artık senin arzuna kalmış!”*[185] buyurmuştur. Duamız her zaman *“Rabbimiz! Hesap görülecek günde, beni, ana babamı ve inananları bağışla.”*[186]olmalıdır.

---

[120] Ebû Dâvûd, Dahâyâ, 20-21; Nesâî, Akîka, 1.
[121] Nesâî, Zekât, 69.
[122] Nesâî, Eşribe, 46; Dârimî, Eşribe, 5.
[123] Buhârî, Edeb, 6; Tirmizî, Şehâdet, 2.
[124] İsrâ, 17/23.
[125] Ankebût, 29/8; Lokman, 31/15.
[126] Nisâ, 4/135.
[127] Müslim, Edâhî, 43; İbn Hanbel, I/217.
[128] Ebû Dâvûd, Edeb, 119-120; Tirmizî, Birr ve Sıla, 4.
[129] Teğâbün, 64/14.
[130] Meryem, 19/46; Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 29.
[131] Tevbe, 9/23; Mücâdele, 58/22.
[132] Tevbe, 9/113.
[133] Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 9; İbn Hanbel, I, 99.
[134] En'âm, 6/74; Enbiyâ, 21/52.
[135] Tevbe, 9/114.
[136] Hac, 22/78.
[137] Rahmân, 55/60.
[138] Tirmizî, Birr ve Sıla, 75.
[139] Tirmizî, Birr ve Sıla, 63.
[140] Fussilet, 41/34; Ra'd, 13/22; Mü'minûn, 23/96.
[141] Mülk, 67/2.
[142] A'râf, 7/27.
[143] Mü'minûn, 23/12-14; Mürselât, 77/20-23.
[144] Buhârî, Ferâiz, 29; Müslim, Îmân, 113; Müslim, Îmân, 114.
[145] Müslim, Vasiyyet, 14; Ebû Dâvûd, Edeb, 119.
[146] Ra'd, 13/23.
[147] Meryem, 19/77; Hadîd, 57/20; Kalem, 68/14.
[148] Mâide, 5/104; Lokman, 31/21.
[149] Tekâsür, 102/1-2.
[150] Müslim, Zikir, Dua, Tevbe ve İstiğfar, 38; Ebû Dâvûd, İlim, 1.
[151] Lokman, 31/33; Şuarâ, 26/88.
[152] Tirmizî, Birr ve Sıla, 3; Beyhakî, Şuâbü'l-îmân, VI, 177.
[153] Münâfikûn, 63/9.
[154] Enfâl, 8/28; Teğâbün, 64/15.
[155] Müslim, Birr ve Sıla, 9; Tirmizî, Deavât, 100.
[156] İsrâ, 17/23-24.

[157] Buhârî, Büyû', 98; Müslim, Rikâk, 100.
[158] Bakara, 2/83.
[159] Nisâ, 4/36; En'âm, 6/151; İsrâ, 17/23.
[160] Müslim, Itk, 25; Tirmizî, Birr ve Sıla, 8.
[161] Lokman, 31/14; Ahkâf, 46/15.
[162] Lokman, 31/14.
[163] Kasas, 28/7.
[164] Buhârî, Edeb, 2; Müslim, Birr ve Sıla, 1.
[165] Buhârî, Edeb, 7; Müslim Zekât, 50.
[166] Buhârî, Rikâk, 22; Buhârî, İ'tisâm, 3.
[167] Nesâî, Cihâd, 6.
[168] Buhârî, Îmân, 41; Müslim, Zekât, 48.
[169] Ebû Dâvûd, Sünnet, 28-29; Nesâî, Muhârebe, 23.
[170] Ahzâb, 33/5; Buhârî, Nikâh, 16.
[171] Sâffât, 37/102.
[172] Yûsuf, 12/94.
[173] Ebû Dâvûd, Tefrîu ebvâbi'l-vitr, 29; Tirmizî, Deavât, 47.
[174] Buhârî, Ferâiz, 29.
[175] Ebû Dâvûd, Büyû', 77.
[176] Meryem, 19/14, 32.
[177] İsrâ, 17/23-24.
[178] Bakara, 2/180; Nisâ, 4/36.
[179] Müslim, Vasiyyet, 12.
[180] Buhârî, Vesâyâ, 19.
[181] Ebû Dâvûd, Edeb, 119-120; İbn Mâce, Edeb, 2.
[182] Ebû Dâvûd, Menâsik, 25; Tirmizî, Hac, 87.
[183] Müslim, Vasiyyet, 14; Ebû Dâvûd, Vesâyâ, 14.
[184] Müslim, Birr ve Sıla, 11; Ebû Dâvûd, Edeb, 119-120; Tirmizî, Birr ve Sıla, 5.
[185] Tirmizî, Birr ve Sıla, 3; İbn Mâce, Talâk, 36.
[186] İbrahim, 14/41.

Çocuk:
Aileye Emanet Edilen Umut

Mekke ile Medine arasında uzayıp giden hicret yolunun yolcusu bu defa hamile bir anne idi. Sevgili Peygamberimiz, sadık dostu Hz. Ebû Bekir ile birlikte aynı yollardan geçeli iki sene olmuştu. Kutsal yolculuklarında onlara gizlice azık taşıyan, kuşağını ikiye bölüp su kırbasının ve azık torbasının ağzını bağlayan Esmâ[187], aşina olduğu kum tepelerini şimdi kendisi tırmanıyordu. Ama bu defa meşakkat bir başkaydı. Bebeğinin doğumuna sadece birkaç gün kalmış olması onu yordukça yoruyor, mesafe tükenmek bilmiyordu. Sonunda Medine yakınlarındaki Kubâ köyü görünmüştü. Nihayet Esmâ'yı babası Hz. Ebû Bekir'e ve Allah'ın Resûlü'ne kavuşturacak olan çetin yolculuk sona ermişti. Ama Kubâ'da onu bekleyen bir başka sürpriz vardı: Yavrusunun da anne karnındaki yolculuğu sona ermiş ve ailesine kavuşma anı gelmişti!

Esmâ'nın Kubâ'da doğum yapması, sadece kendisini değil daha önce hicret eden bütün Müslümanları sevince boğmuştu. Bu minik oğlan, Medine'de doğan ilk muhacir evladıydı. İçlerinden bir türlü atamadıkları korku sona ermiş, Yahudilerin Medine'ye göç eden Müslümanlara büyü yaptıkları ve bir daha çocukları olmayacağı şeklinde dalga dalga yayılan söylenti asılsız çıkmıştı.[188]

Kıymetli bir bebekti. Dedesi Hz. Ebû Bekir, babası cennetle müjdelenen on sahâbîden birisi olan Zübeyr b. Avvâm'dı. Annesi onu Peygamber Efendimizin kollarına bıraktığında daha ne bir adı, ne de dünya nimetleriyle tanışıklığı vardı. Allah'ın Resûlü, bebeği şefkatle kucakladı. Bu küçük töreni izleyenlerden bir hurma istedi ve hurmayı bir süre ağzında ıslatarak yumuşattıktan sonra bebeğin damağını bu hurma ile ovdu. Sonra dua etti Peygamberimiz. Bebeğin hayatı için hayır ve bereket diledi. Ve adı kondu: Abdullah.[189] ***Geleceğin halifesi, cesur ve âbid kumandan Abdullah b. Zübeyr...***

---

[187] Buhârî, Cihâd, 123.

[188] Buhârî, Akîka.
[189] Buhârî, Menâkıbü’l-ensâr, 45; , Müslim, Âdâb, 25.

Zor ya da kolay, neşeli ya da hüzünlü, umutlu ya da ümitsiz… Hangi şartlarda olursa olsun hayata merhaba diyen her bebek, Allah’ın emanetine yakışır bir karşılamayı hak eder. Yüce Rabbimiz, kız mı erkek mi olacağını belirleyip rızkını ve ecelini tayin ettikten sonra[190] onu bu dünya ile tanıştırmıştır. Büyüklerin kucağına, zorlu bir sınav olmakla beraber[191] evlerine daha fazla rızık girmesine vesile olacak[192] ve hayatlarına neşe katacak yeni bir emanet yollamıştır. Bu taze cana verilecek emek, bir ömür sürecektir. Çünkü insan evladı, hayatı boyunca ebeveyninin ilgi, sevgi, şefkat ve desteğini yanı başında hissetmeye muhtaçtır. Anne babası, maddî ve manevî her türlü yardımdan oluşan görevler listesini aslında onun doğumundan önce okumaya başlamıştır bile. Doğum yeni bir merhaledir sadece; hayat boyu tırmanacağı merdivenlerin ilk basamağı, kat edeceği mesafelerin ilk durağıdır.

Bebeğin doğumu ile aileye yeni bir ferdin katılması, heyecan uyandırdığı kadar sorumluluk duygularını da pekiştirir. Her ne kadar ailenin diğer fertleri yaşlarına göre yeni yükümlülükleri paylaşmak durumunda kalsalar da şüphesiz yükün ağır kısmı anne babanın omzundadır. Öncelikle anne baba, “Eğer bize iyi ve sağlıklı bir çocuk verirsen, elbette şükredenlerden olacağız.” diye dua eden ama bebek dünyaya geldikten sonra onu gönderene ortak koşan ebeveynlerden olmamalıdırlar.[193] Cinsiyetine bakmaksızın yavrularını bağırlarına basmalı, kızı olunca utanıp üzülen[194] ama oğlu olduğunda sevinip coşan cahiller güruhuna katılmamalıdırlar. Dünya hayatının süsü olan çocuklarının[195] ne kadar değerli birer nimet olduğunu akıllarından çıkarmamalı, aynı zamanda Allah’ın onlar vasıtasıyla kendilerini imtihan ettiğini[196] göz ardı etmemelidirler. İlk günden itibaren çocuklarına merhametin en derinini ve muhabbetin en safını sunmalıdırlar.

Peygamber Efendimizin hayatına baktığımızda, çocuk gibi masum bir misafire ilk ikramın hurma olduğunu görüyoruz. Bir lokmacık yumuşatılmış hurma, dualar eşliğinde bebeğin ağzına verilirken, hayata tatlı bir başlangıç yapılmış olmaktadır. Elbette doyumluk değil tadımlık olan bu lokmayı emen bebek, hemen ardından anne sütü ile tanışacak ve iki yıla kadar uzanan bir süreçte annesinden beslenecektir.[197] Hurmanın bereketli bir gıda olduğunu belirten Resûlullah[198], küçük yardımcısı Enes’in yeni doğan kardeşini de “tahnîk” denilen bu gelenekle karşılamıştır. Nitekim annesi Ümmü Süleym’in bebeği henüz emzirmeden önce kendisine verip Peygamberimize gönderdiğini anlatan Enes, sözlerine şöyle devam

etmektedir: “Resûlullah’ı bulduğumda zekâtlık hayvanları damgalamakla meşguldü. Beni görünce, *‘Galiba Ümmü Süleym doğum yaptı.’* dedi ve hemen elindeki damga aletini bıraktı. Ben de bebeği onun kucağına koydum. Medine’nin acve hurmasından bir tane isteyen Allah’ın Resûlü, hurmayı eriyene kadar ağzında çiğneyip yumuşattıktan sonra bebeğin ağzına tuttu. Hurmanın tadını alan bebek yalanmaya başlamıştı. Bunun üzerine, *‘Ensarın hurmayı nasıl sevdiğine bir bakın!’* buyuran Resûlullah, yavrunun yüzünü okşadı ve ona Abdullah ismini verdi.”[199]

Bebeğe hayır ve bereket duaları ile ‘hoş geldin’ demek, Peygamber Efendimizin âdetidir. Ashâb, yeni doğan yavrularını kucaklayıp vakit kaybetmeden onu ziyarete getirdiklerinde, Efendimiz bir yandan hurma ile çiğnem yaparken bir yandan da dua buyurur. Muhterem bir ağızdan dökülen dualarla ruhu okşanan bebek için, kendisi adına Allah’a yalvaran bir sesi dinlemek ne büyük huzurdur! Oğlunu bu mutluluktan mahrum bırakmak istemeyen Ebû Mûsâ da bebeği yanına getirdiğinde Peygamberimizin dualarla birlikte ona İbrahim adını verdiğini ve ezdiği bir hurmayı onun ağzına koyduğunu anlatmaktadır.[200]

Ad koyma ise, başlı başına bir törendir. Çok eski zamanlardan beri insanların, ismi ile müsemma olmasını umdukları çocukları için ad seçerken ne kadar özenli davrandıklarına tarih şahittir. Ömür boyu anılacağı bu adı bebeğin kulağına söylemek için yapılan törenler, bugün de devam etmektedir. İşte bu zincirin bir halkası olarak Peygamberimiz de çocuğa isim koymayı sıradan bir olay kabul etmeyip önemsemiştir. O, *“Muhakkak ki siz kıyamet günü isimlerinizle ve babalarınızın isimleriyle çağırılacaksınız. O hâlde (çocuklarınıza) güzel isimler koyun.”*[201] buyururken, anne babalara bu konudaki sorumluluklarını hatırlatmaktadır.

Resûl-i Ekrem, telaffuzu hoş olduğu kadar anlamı da güzel olan isimlerin tercih edilmesini istemiştir. Çocuklarına “Harb” yani “Savaş” adını vermekte ısrar eden Hz. Ali’ye bizzat engel olmuş ve torunlarına “iyilik ve güzellik” manasındaki Hasan ve Hüseyin adlarını vermiştir.[202] Adını her duyduğunda kendisini adıyla özdeşleştiren çocuğun, davranışlarına da ona göre yön vereceği düşünüldüğünde, Peygamberimizin isim konusundaki hassasiyetini anlamak zor değildir. Sırf bu yüzden Efendimiz (s.a.s), şirke ait unsurlar taşıyan ya da kötü çağrışımlara sebep olan isimlerin konulmasına karşı çıkmış, hatta ileri yaştaki kişilerde bile olsa böyle isimleri değiştirmiştir.[203] Hayatı anlamlı kılarak sahibini hayra yönelten adları öne çıkarmış ve Allah’a kul olmayı ifade eden Abdullah ve

Abdurrahman isimlerinden Rabbimizin hoşlandığını belirtmiştir.[204] Aynı zihniyetle çocuklara peygamber isimleri verilmesini tavsiye etmiş[205], kendisi de en küçük oğlu dünyaya geldiğinde, *“Bu gece bir oğlum doğdu, ona dedem İbrahim’in adını verdim.”*[206] buyurarak bu tavsiyesini pekiştirmiştir.

Diğer yandan bebeğin Ezân-ı Muhammedî ile tanıştırılması, ad koyma merasiminin vazgeçilmez bir parçasıdır. Resûl-i Ekrem, torunu Hasan dünyaya geldiğinde kulağına tıpkı namaz vakitlerinde okunduğu gibi ezan okumuştur.[207] Hafif bir sesle sağ kulağına ezan, sol kulağına da kamet okunan bebek, İslâm inancının üç temel ilkesini ilk defa dinlemiş olur. Zira ezan ona, Allah’ın varlığını ve birliğini, Hz. Muhammed’in O’nun elçisi olduğunu ve asıl kurtuluşun ibadet yoluyla ahirette elde edilecek mutlulukta bulunduğunu söylemektedir.

Adı güzel kendi güzel Peygamberimiz, çocuğa adının ne zaman konulacağını merak eden anne babalara şöyle cevap vermektedir: *“Her çocuk doğumunun yedinci gününde kendisi için kesilecek akîka kurbanı karşılığında rehin (gibi)dir. Aynı gün saçı tıraş edilir ve adı koyulur.”*[208] Kendi oğluna doğduğu gece isim veren[209] Peygamberimizin bu görevin yedinci günden daha fazla geciktirilmemesini arzu ettiği anlaşılmaktadır.

Görüldüğü üzere Peygamber Efendimizin anne babadan bir diğer isteği de kendilerine evlat bahşeden Allah’a minnettarlıklarının ifadesi olarak kurban kesmeleridir.[210] “Akîka” olarak adlandırılan bu kurban, sağ salim doğan çocuğun canının bedelidir, dense yeridir. Tıpkı bir oğlu olursa onu kurban etmeyi adayan Hz. İbrahim’e, ahdini yerine getirmek zorunda kaldığında Allah tarafından gönderilen koç gibi![211] İsmail’in canına bedel olarak gelen bu büyük mükâfatın hatırası ile Resûl-i Ekrem, babalara akîka keserek rehin olan yavrularını özgürlüğe kavuşturmalarını tavsiye etmektedir. Aslında bu âdetin İslâmiyet öncesi Arap toplumunda da mevcut olduğunu ve Peygamberimizin sevgili eşi Hz. Hatice’nin dünyaya gelen oğulları ve kızları için kurban kestirdiğini bilmekteyiz.[212] Nitekim sahâbîlerden Ebû Büreyde bu geleneği anlatırken şöyle demektedir: “Câhiliye döneminde birimizin çocuğu dünyaya geldiğinde bir koyun keser, kanını da çocuğun başına sürerdik. Allah, İslâm’ı gönderdikten sonra yine kurban kesmeye devam ettik ama çocuğun başını tıraş edip güzel kokması için safran sürmeye başladık.”[213]

Risaletinden sonra da bu anlamlı geleneği sürdüren Efendimiz, torunları Hasan ve Hüseyin için akîka olarak birer koç kurban etmiş[214] ve yeni doğan çocuklar için akîka kurbanı kesmeyi tavsiye etmiştir.[215] Ancak akîkanın kanını çocuğun alnına sürme veya başına damlatma âdeti bugün bile ısrarla sürdürülmekteyse de Peygamberimizin sünnetine uygun değildir. Bunun yerine Resûl-i Ekrem, saçlı doğan bebeklerin saçlarının tıraş edilmesini, bu sayede kirden arınıp rahatlamalarının sağlanmasını tavsiye etmektedir.[216] Ayrıca kendi torunu doğduğunda, tıraş edilen saçlarının tartılmasını ve ağırlığınca gümüşün sadaka olarak verilmesini istemiş[217], Hz. Fâtıma da kız olsun erkek olsun bütün çocuklarında bu emri yerine getirmiştir.[218] Tıraştan sonra yıkanıp güzel kokularla süslenen bebek için anne karnındaki karanlık ve bulanık hayatın aksine tertemiz ve berrak bir ömür başlamış demektir.

Anne sütü ile dünya nimetlerini tatmaya başlayan, adı konunca bir kimliğe kavuşan, ezanı dinleyince ilk tebliğe muhatap olan, kurbanı kesilince canının şükrü eda edilen, saçları tıraş edilince temizlenen çocuğa sunulması gereken bir hizmet daha vardır: Onu sünnet etmek. Oğlan çocuğun sünnet olması, sadece dinî bir gereklilik değil, sağlık açısından da gayet önemli bir adımdır.

İslâm inancı ile şekillenen kültürümüzde, erkeğin sünnetli olması, Müslüman olmasının bir işareti olarak görülmüştür. Elbette bu kanaatin yerleşmesini sağlayan, Peygamberimizin yeni Müslüman olanlara, *“Sünnet ol.”* buyurmasıdır.[219] Böylelikle inancının gereğini açıkça bedeninde uygulamaktan çekinmeyen kişi, kendisini sıkıntıya sokacak birçok rahatsızlıktan da korunmuş olacaktır. *“İnsanın fıtratı gereği yapması gereken beş şey vardır: Sünnet olmak, kasıkları tıraş etmek, tırnakları kesmek, koltuk altını temizlemek ve bıyıkları kısaltmak.”*[220] buyuran Peygamber Efendimiz, nesiller boyu süregelen böyle bir alışkanlığın aslında yaratılışın gereği olduğunu öğretmiştir.

Her ne kadar Peygamberimiz hayatta iken sünnet töreni yapma ve düğün yemeklerine benzer biçimde ziyafet verme âdeti bulunmamaktaysa da, onun vefatından kısa süre sonra ashâbın böyle bir geleneği başlattığını görmekteyiz. Mesela Abdullah b. Ömer, oğlunu sünnet ettirdiğinde koç keserek misafirlerini ağırlamış[221], Hz. Ömer de def eşliğinde yapılan bir eğlence sesi duymuş, “Bu nedir?” diye sorduğunda, “Düğün yahut da sünnettir.” cevabı verilmiştir.[222] Bu tür kutlamalarda elbette

Peygamberimizin düğün yemekleri için dile getirdiği uyarılar dikkate alınmalı, sadece zengin dostlar ve eşraf değil, muhtaç aileler de sofralara davet edilmeli[223], israf ve gösterişten kaçınılmalıdır. Belki de en önemlisi böyle bir merasim ile İbrahim Peygamber'in yolunu izleyen çocuğun, Resûlullah'ın sünnetine uygun bir hayat sürmesi için dualar edilmelidir.

---

[190] Şûrâ, 42/49-50; Buhârî, Kader, 1.
[191] Teğâbün, 64/15.
[192] İsrâ, 17/31.
[193] A'râf, 7/189-191.
[194] Nahl, 16/58-59; Zuhruf, 43/17.
[195] Kehf, 18/46.
[196] Enfâl, 8/28.
[197] Bakara, 2/233.
[198] Tirmizî, Zekât, 26.
[199] Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 107; Buhârî, Libâs, 22.
[200] Buhârî, Edeb, 109.
[201] Ebû Dâvûd, Edeb, 61.
[202] Buhârî, el-Edebü'l-müfred, 286.
[203] Müslim, Cihâd ve Siyer, 89; Ebû Dâvûd, Edeb, 62.
[204] Tirmizî, Edeb, 64.
[205] Nesâî, Hayl ve's-sebk ve'r-ramy, 3.
[206] Ebû Dâvûd, Cenâiz, 23-24.
[207] Tirmizî, Edâhî, 16; İbn Hanbel, VI, 10.
[208] Ebû Dâvûd, Dahâyâ, 20, 21; Nesâî, Akîka, 5.
[209] Ebû Dâvûd, Cenâiz, 23-24.
[210] Tirmizî, Edeb, 63.
[211] Sâffât, 37/101-111.
[212] İbn Sa'd, Tabakât, I, 133-134.
[213] Ebû Dâvûd, Dahâyâ, 20-21.
[214] Ebû Dâvûd, Dahâyâ, 20-21.
[215] Darimi, Edahi, 9.
[216] Buhârî, Akîka, 2; Nesâî, Akîka, 2.
[217] Tirmizî, Edâhî, 19.
[218] Muvatta', Akîka, 1.
[219] Ebû Dâvûd, Tahâret, 129.
[220] Buhârî, Libâs, 63; Müslim, Tahâret, 49.

[221] Buhârî, el-Edebü’l-müfred, 426.
[222] Abdürrezzâk, Musannef, XI, 5.
[223] Buhârî, Nikâh, 73; Müslim, Nikâh, 107.

Aile Huzuru: Merhamete Açılırken Şiddete Kapanan Kapı

Hz. Peygamber'in hatibi olan Sâbit b. Kays sert tabiatlı biriydi. Bir gün öfkesine hâkim olmamış, eşiyle girdiği bir tartışmada ona vurmuştu. Kadıncağızın kolu kırılmıştı. Abdullah b. Übey'in kız kardeşi olan Cemile (veya Habibe) isimli bu hanım*[224]*, yaşadığı olayı gizlemeyerek derdini erkek kardeşiyle paylaştı. Evliliğini böylesine eziyetli şartlarda sürdürmek istemiyordu. Duruma müdahale edilmesi gerektiğini düşünen kardeşi derhâl Resûlullah'a gelerek şikâyette bulundu. Zaten Cemile kendisi de daha önce Hz. Peygamber'e gelerek artık Sâbit'e tahammülü kalmadığını söylemişti.*[225] *Bunun üzerine Allah Resûlü (s.a.s), kol kırılır yen içinde kalır gibi bir mantıkla şiddeti ört bas etmedi. Aksine davranışını düzeltmeyerek eşine eziyet eden Sâbit'e haber gönderdi ve onu yanına çağırttı. "Eşinden alman gereken muhâlea bedelini (kocasından ayrılma talebi karşılığı ödeyeceği parayı) al ve onu serbest bırak." buyurdu. Sâbit, "Peki." diyerek kabul etti. Resûlullah, boşanma sürecinde Cemile'den bir âdet dönemi beklemesini ve sonra ailesinin yanına dönmesini istedi.[226]

---

[224] Nevevî, Tehzîbü'l-esmâ, II, 337.
[225] Buhârî, Talâk, 12.
[226] Nesâî, Talâk, 53.

Hz. Peygamber (s.a.s), kadınlarına karşı oldukça sert davranan bir toplum içinde yetişmişti. Câhiliye dönemi bir tarafa, İslâmî dönemde bile zaman zaman bu sertliğin izlerine rastlamak mümkündü. Rahmet Elçisi (s.a.s), her konuda olduğu gibi, kadına karşı şiddet hususunda da müstesna bir duyarlılığa sahipti. Bizlere Hz. Peygamber'in hayatıyla ilgili bütün bilgileri en ince detayına kadar veren hadis ve siyer eserlerinde, onun eşlerine ve çocuklarına karşı şiddet uygulamak bir yana, en küçük bir hakaret veya kırıcı bir sözüne bile rastlanamaz. Câhiliye döneminden intikal eden kadına karşı şiddet kullanma alışkanlığını sürdürme eğiliminde olanları uyaran ve *"Allah'ın hanım kullarına vurmayın! … Bu gece Muhammed'in eşlerine pek çok kadın geldi. Hepsi de kocalarından şikâyetçiydi. Bu adamların sizin hayırlılarınız olduğunu sanmayın!"*[227] buyuran odur.

Girişte zikrettiğimiz olay da insanlık tarihi boyunca kadının maruz kaldığı baskı ve ev içi şiddete karşı sevgili Peygamberimizin fiilî tepkisini ve kadının saygınlığını korumak için başvurduğu tedbiri ortaya koymaktadır. Görüldüğü üzere o, çoğu zaman yapıldığı gibi, "Aile içinde olur böyle şeyler."diyerek, mağdur olan kadını kendi hâline terk etmemiştir. O, evlilik hayatında eşleriyle ufak tefek dargınlıklar yaşasa bile, onlara asla el kaldırmamış[228], kırıcı ve incitici söz söylememiştir. Onun için, Veda Hutbesi'nde müminlere bıraktığı vasiyet ve son nasihatlerinden birisi, *"Kadınlar hakkında Allah'tan sakınmaları gerektiği"* olmuştur. Çünkü kocaları, *"Onları Allah'ın bir emaneti olarak almışlar ve Allah'ın adıyla (nikâh kıyarak) onları kendilerine helâl kılmışlardır."*[229]

Kur'an-ı Kerim'de, *"…Sadakatsizliğinden endişe ettiğiniz eşlerinize öğüt verin, onları yataklar(ın)da yalnız bırakın ve (bunlar fayda vermez de mecbur kalırsanız) onları dövün. Eğer, yaptıklarından vazgeçip size itaat ederlerse, artık onların aleyhine başka bir yol aramayın. Allah yücedir, büyüktür."*[230] buyrulması, zaman zaman kadına karşı şiddetle ilişkilendirilebilmektedir. Kadından kaynaklanan ve gayriahlâkî tutumlarla ilişkili olan bir huzursuzluk durumunda erkeğin ne yapacağının anlatıldığı bu âyetten hareketle, İslâm dininin kadına karşı şiddeti onayladığını söylemek ciddi bir yanılgıdır. Bu yanılgı, o günkü toplumsal yapıda aile içinde, eşler ve çocuklar da dâhil olmak üzere âdeta her şeyin sahibi ve sorumlusu durumunda olan kocaların, eşlerinin iffetsizliğinden kaynaklanan bir huzursuzluk hâlinde bütün seçenekleri bitirdikten sonra son çare olarak onları cezalandırmalarının, Allah'ın, mutlaka yerine getirilmesi gereken bir emri olarak algılanıp yorumlanmasından kaynaklanmaktadır. Bu son

çarenin, kadının erkek tarafından boşanıp dışarı atılmasını önlemek için, o günkü toplum ve aile yapısıyla ilgili bir çözüm olduğu, ilgili âyetin devamında yer alan, “*Eğer size itaat ederlerse, onlar aleyhine başka bir yol aramayın.*” cümlesinden anlaşılmaktadır. Ayrıca, Veda Hutbesi’nin bazı cümlelerinde Peygamberimiz tarafından da dile getirilen bu fiziksel müdahalenin, kadının gayriahlâkî tutumu sebebiyle gerçekleşen bir şiddet durumundan kaynaklandığı ve aşırılığa kaçmayan bir uyarı mahiyetinde olduğu da açıkça görülmektedir.[231]

Müslüman bir kimse, bu âyeti delil göstererek eşine baskı ve şiddet uygulamayı savunamaz ve bunu normal göremez. Çünkü bu âyetleri insanlara tebliğ eden Allah Elçisi, onların nasıl anlaşılıp uygulanacağını da bize öğretmiştir. Namazı nasıl onun öğrettiği gibi kılıyorsak, eşimize de, onun eşlerine davrandığı gibi davranmak durumundayız. “*Müminlerin iman bakımından en olgun olanları, ahlâkı en iyi olanlarıdır. Sizin en hayırlılarınız da hanımlarına karşı en iyi davrananınızdır.*”[232] buyuran bir peygamberin tutum ve davranışı, bizim için yegâne örnek olmalıdır. Ayrıca o, bir sahâbîye tavsiyesinde de, karısını çirkin olarak nitelememesini ve dövmemesini öğütlemiştir.[233] Eşler arasında var ettiği sevgi ve merhameti kendi varlığının delillerinden sayan[234] ve “*…Onlarla (kadınlarla) iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmadıysanız olabilir ki siz bir şeyden hoşlanmazsınız da Allah onda pek çok hayır yaratmış olur.*”[235] buyurarak erkeği eşine sahip çıkması konusunda uyaran Rabbimizin, eşler arasında şiddeti murat ettiğini düşünmek makul değildir.

Aile içinde özellikle kadına karşı yöneltilen şiddetin kaynağında çeşitli sebepler bulunmaktadır. Farklı özelliklerde yaratılan ve farklı çevrelerde yetişen iki cinsin, hiçbir çaba göstermeden birbirleriyle tam bir uyum sağlamaları eşyanın tabiatına aykırıdır. Anlamlı bir uyum, ancak farklılıkların doğal karşılanması, karşılıklı tahammül ve fedakârlık sonucunda ortaya çıkacaktır. Bu sabrı göstermeden hemen çatışma ve şiddete başvurmak, sonunda da ayrılmayı göze almak, hem ilâhî iradenin hem de Allah Resûlü’nün tasvip etmediği bir tutumdur. Nitekim Cenâb-ı Hak, az önce ifade edildiği gibi kadınlarla iyi geçinmeyi emretmekte, hoş olmadığı düşünülen bazı şeylerde hayır bulunabileceğini bildirmektedir.[236] Allah Resûlü de, “*Mümin, mümin hanımına karşı kötü duygular beslemesin; çünkü onun bazı huylarından hoşlanmasa da diğer huylarından hoşlanabilir.*”[237] buyurarak âyetin mesajını pekiştirmektedir.

Aile içi huzursuzlukların ilk tezahürü, eşlerin birbirlerine karşı kırıcı davranmaları ve hakarete varan sözler sarf etmeleridir. Tekrar eden bu davranış zamanla kalıcı olabilmekte, sanki aile ilişkisinin doğal bir parçası gibi algılanabilmektedir. Hâlbuki Allah ve Resûlü'nün kesinlikle yasakladığı kötü söz[238], aile ortamında hem eşler hem de çocuklar için psikolojik bir şiddete dönüşmekte ve hayatı çekilmez bir hâle getirmektedir. Ailesine karşı kırıcı ve kötü sözlü olduğunu, oysa başkalarına karşı böyle davranmadığını söyleyen ve bu konuda ne yapması gerektiğini Hz. Peygamber'e soran Ebû Huzeyfe, "bunun için günde defalarca Allah'tan af dilemesi gerektiği" cevabını almıştır.[239]

Allah Resûlü, hanımının ağzının bozukluğundan şikâyet eden Lakît b. Sabra adındaki diğer bir sahâbîye de eşini boşamasını önermiştir. Lakît'in, "Onunla aramızda uzun zamana dayanan bir beraberlik ve bir de çocuk var." sözü üzerine, *"Ona nasihat et. Eğer onda iyi bir gelişme görürsen buna devam et."* buyurarak, erkeğin şiddete yönelmesine müsaade etmemiştir.[240] Buradan hareketle, dövmenin çözüm olmayacağını bilen Allah Resûlü'nün, yürüyemeyecek dereceye gelen ciddi ailevî geçimsizliklerde ev içindeki şiddetin devam etmesi yerine, eşlerin medeni yolla ayrılmalarını düşünmelerini önerdiğini söylemek mümkündür. Hz. Peygamber, aile arasındaki huzursuzlukları körükleyenleri de ağır bir dille uyarmıştır. O (s.a.s), *"Kadını kocasına, köleyi efendisine karşı kışkırtan bizden değildir."*[241] buyurarak aileyi korumaya verdiği önemi ortaya koymuştur.

Bir erkeğin hayatını paylaştığı bir kadına el kaldırmasını hayretle karşılayan Rahmet Peygamberi, *"Sizden biriniz sakın hanımını köle döver gibi dövmesin. Sonra günün sonunda onunla (nasıl aynı yatakta) beraber olur!"*[242] buyurmuştur. Hadislerde geçen *"cariyeyi (veya köleyi) döver gibi"* ifadesinden, Hz. Peygamber'in kölelerin dövülmesini normal gördüğünü düşünmek doğru değildir. Bu, o toplum içinde cariye veya kölelerin daha çok şiddete maruz kaldıklarını ve insanların bunu daha doğal karşıladıklarını gösteren ve benzetme amacıyla söylenen bir ifadedir. Nitekim Allah Resûlü'nün bu konudaki uyarıları çok açıktır. O şöyle buyurmuştur: *"Sizden biriniz hizmetçisini döverken Allah'ı hatırlasın ve derhâl elini çeksin."*[243] Sahâbî Ebû Mes'ûd el-Bedrî anlatıyor: "Kölemi dövüyordum. Arkamdan, *'Şunu bil ki Ebû Mes'ûd…'* diye bir ses işittim. Döndüğümde Resûlullah'ı karşımda gördüm. *"Şunu bil ki Ebû Mes'ûd, Allah'ın senin üzerindeki gücü senin kölenin üzerindeki gücünden daha*

fazladır.” buyurdu. O anda elindeki kırbacı bırakan ve bundan sonra hiçbir kölesini asla dövmediğini söyleyen Ebû Mes'ûd o kölesini de Allah rızası için azat ettiğini bildirmektedir.[244] İbn Ömer'den nakledilen bir rivayette de Allah Resûlü'nün, *“Kim kölesine tokat atar ve onu döverse, bunun kefareti o köleyi azat etmesidir.”*[245] buyurduğu ifade edilmektedir.

Aile içi şiddetin en yaygın olanı kocanın eşine yönelik fizikî şiddeti olsa da, kadının kocasına, ebeveynin çocuklarına, çocukların da ebeveynlerine yönelik şiddet uygulamaları söz konusu olabilmektedir. Bu bağlamda manevî ve psikolojik baskılar da şiddet kapsamı içinde yer alır. Örneğin eşlerin birbirlerine yönelttikleri, geçerli delillere dayanmayan zina isnadı, bir iftira olduğu için, namus ve onurlarına yönelik manevî bir şiddettir. Bu yüzden Kur'an-ı Kerim, böyle bir suçlamaya en çok maruz kalan ve bundan en fazla zarar görecek olan kadını korumak amacıyla, bu iftirayı eden kimselere seksen sopa vurulması ve şahitliklerinin ebediyen kabul edilmemesi cezasını vermiştir.[246] Eşlerin, kendilerinde kalması gereken mahrem sırlarını başkalarına yaymaları da karşı taraf için bir nevi manevî şiddettir. Çünkü aile bireylerinin birbirlerine güvenerek açıkladıkları sırların ve mahrem bilgilerin başkalarına intikali, onların kişilik haklarının ciddi bir ihlalidir. Onun için Allah Resûlü, *“Kıyamet gününde, Allah katında mevkii en kötü olacak insanlardan birisi, karısı ile beraber olup da onun özel hayatına ilişkin sırlarını yayan kimsedir.”* buyurmuştur.[247]

“İnsanlara merhamet etmeyene Allah da merhamet etmez.”[248] buyuran Allah Resûlü, aile içinde veya dışında insanların birbirlerine zulmetmesini, eziyet etmesini yasaklamıştır.[249] Hac ibadeti esnasında yaptığı hataların durumunu soran birisine, *“Bunların bir önemi yok, yeter ki bir Müslüman'ın ırzına (haysiyetine ve şahsiyetine) saldıran kimse olmasın. İşte böyle biri günah işlemiş ve helâk olmuştur.”*[250] buyurarak, insanlara yapılan maddî manevî saldırıların, Allah'a ibadet ederken düşülen hatalardan çok daha önemli olduğunu vurgulamıştır. Peygamberimiz savaş dışında hiç kimseye el kaldırmamış, ne kadına ne de hizmetçiye vurmuştur.[251] Müslüman'ı, *“elinden ve dilinden diğer Müslümanların güvende olduğu kimse”*[252] olarak tanımlarken, *“bu dünyada insanlara işkence edenlerin Allah'ın azabına maruz kalacağı”*[253] uyarısında bulunmuştur. Nitekim Ebû Ubeyde b. Cerrâh, Hz. Ömer döneminde Şam'da valilik yaptığı esnada bir adamdan zor kullanarak cizye almaya kalkınca Hâlid b. Velîd, kendisiyle bu konuda konuşmuştu. Bunun üzerine Hâlid'e, “Valiyi

kızdırdın." denilince, o şöyle cevap vermişti: "Niyetim onu kızdırmak değildi ama ben Resûlullah'ı (s.a.s) şöyle derken işittim: *'Kıyamet günü en şiddetli azap görecek kimseler, dünyada insanlara en çok işkence edenlerdir.'"*[254]

İnsanlara yapılan saldırı ve haksızlıklar karşısında bu kadar duyarlı olan Allah Resûlü, bir eş, bir baba ve bir aile reisi olarak eşlerine, çocuklarına, torunlarına ve hizmetçilerine karşı da aynı duyarlılığı göstermiş, onlara sevgi ve şefkatle muamelede bulunmuştur. Onun eşlerine karşı takındığı en sert tutum, bazı olaylar sebebiyle dargın durduğu bir aylık dönemdir.[255] Bunun dışında eşlerinin bazı kıskançlıklarını bile olgunlukla karşılamış[256], kendisine karşı zaman zaman seslerini yükseltmelerine aldırmamıştır. Hatta Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in, Allah Resûlü'nün eşleri olan kızlarına karşı, onu üzdükleri düşüncesiyle zaman zaman takındıkları sert tutumdan[257] haberdar olup kızlarına çıkışmalarına engel olmuştur.[258]

Sevgili eşi Hz. Âişe'nin memnuniyetini ve kızgınlığını nasıl anladığını ona anlatırken bile Allah Resûlü'nün bu olgun ve dingin tavrı fark edilmektedir. Hz. Âişe'nin anlattığına göre Allah Resûlü ona, *"Ben senin benden memnun olduğun ve bana kızdığın zamanı anlarım."* deyince Hz. Âişe bunu nasıl anladığını sormuş, Hz. Peygamber, *"Benden memnun olduğunda, 'Hayır, Muhammed'in Rabbi hakkı için olmaz.' dersin. Bana kızdığında ise, 'Hayır, İbrahim'in Rabbi hakkı için olmaz.' dersin."* buyurmuştur. Hz. Âişe'nin ona verdiği cevap da eşini çok seven bir hanımın inceliğini yansıtmaktadır: *"Evet, fakat Allah'a yemin olsun ki ey Allah'ın Resûlü, ben senin sadece isminden uzak kalabilirim."*[259]

Allah Resûlü'nün çocuklarına ve torunlarına olan düşkünlüğü de çok iyi bilinmektedir. Kızı Fâtıma'ya karşı sevgisini her vesileyle göstermesi[260], torunlarına karşı sık sık sevgi izharında bulunup[261] namaz kıldırırken bile onları omzunda ve sırtında taşıması[262] bunun en açık göstergesidir. Hz. Peygamber, hizmetçilerine de tıpkı ailenin asıl üyelerine davrandığı gibi muamele etmiştir. Enes b. Mâlik'in bu noktadaki açıklamaları, aynı zamanda onun yumuşak karakteri ve olgun tavrı hakkında da net bir fikir vermektedir: "Resûlullah'a (s.a.s) on sene hizmet ettim. Vallahi bana bir kez olsun *'Öf!'* bile demedi. Herhangi bir şeyden dolayı, *'Niçin böyle yaptın?'* demediği gibi, *'Şöyle yapsaydın ya!'* da demedi."[263]

Anne babaların çocuklarına duyduğu fıtrî sevgi, onlara karşı kötü muameleyi belli ölçüde engellese de, tamamen ortadan kaldırmamaktadır.

Hatta bazen, onların bize Allah’ın bir emaneti olduğu unutularak, sahip olunan bir eşya gibi üzerlerinde her türlü tasarrufta bulunulabileceği düşünülmektedir. O yüzden câhiliye döneminde bazı kabileler, kendileri için ekonomik bir yük ve utanç vesilesi saydıkları kız çocuklarını öldürmekte bir beis görmemişlerdir. Cenâb-ı Hak, bu vahim suçu işleyenleri, *“Geçim korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyiniz. Onları ve sizi rızıklandıran biziz. Onların öldürülmesi gerçekten büyük bir günahtır.”*[264] âyetiyle uyarmaktadır. Aile içi şiddetin çocuklara yönelik bu acımasız uygulaması geçmişte kalsa da, tarih boyunca ve günümüzde de çocuğa yönelik şiddet ve istismar yoğun bir şekilde devam etmektedir. Zorunlu bir sebebe dayanmayan kürtaj, çocukların küçük yaşta çalışmaya zorlanması, dilenciliğe ve konusu suç olan şeylere teşvik ve alet edilmesi, dövülmesi ve kötü muamele görmesi, genelde ebeveynlerden kaynaklanan çocuğa yönelik şiddet olaylarıdır. Ev içi şiddete bağlı olarak zamanının büyük çoğunluğunu sokaklarda insan onuru ve şahsiyetiyle bağdaşmayan uygunsuz ortamlarda geçiren çocukların sayısı gittikçe artmaktadır.

Özellikle bazı toplumlarda genç kızların, isteyerek veya istemeyerek karıştıkları ve cinsel yönden istismar edilip mağdur duruma düştükleri bazı olaylar sebebiyle, namus temizleme adı altında cinayete kurban gitmeleri, aile içi şiddetin en acımasız örneklerindendir. Cinayete onay veren aile büyükleri de dâhil bunu işleyenlerin hepsi suça ortaktırlar. Çünkü mağdur edilen kimse, başta ailesi olmak üzere herkes tarafından korunması gereken bir mazlumdur. Kendi yanlış tercihiyle mağdur olmuş kimsenin hatası kendisine aittir. Bu kişi ergenlik çağına ulaşmış ve suç işlemişse, cezasını çeker ve Allah’tan af diler. Ergen olmayan kimseye ise, ebeveyni ve aile büyükleri tarafından uyarı ve nasihatte bulunulur. Yeni tehlikelere maruz kalmaması için de koruma altına alınmalıdır. Her iki durumda da ailenin, çocuklarını yargılayıp ceza verme hakkı yoktur. Dinimize göre herkes yaptığından sorumludur, kimse kimsenin günahını yüklenmez.[265] Anne baba, çocuklarına ceza vermek yerine bu konudaki sorumluluklarını düşünüp kendilerini sorgulamak zorundadırlar. Ayrıca bu durumlarda toplumsal duyarlılık da devreye girmeli, toplum da üzerine düşen yükümlülüğü yerine getirmelidir. Toplum, gerek ev içinde şiddete maruz kalarak gerekse de anne baba arasındaki şiddetli geçimsizliğin bir sonucu olarak aile ortamından uzaklaşıp mağdur duruma düşen çocuklar için gerektiğinde hukukî, sosyal, eğitsel ve ekonomik önlemler almalıdır.

Özellikle sağduyulu aile büyüklerinin ve toplum gönüllülerinin arabuluculuk faaliyetleri bu konuda hayati bir önem taşımaktadır.

Diğer yandan çocuklar tarafından ebeveyne gösterilen şiddet, dinimizin en çok dikkat çektiği konulardan birisidir. Kur'an-ı Kerim, ana babaya saygı ve iyi muamele hususuna birçok âyette işaret etmiştir.[266] Evladın yanında yaşlanan anne baba için, *"Onlara öf bile demeyin."*[267] buyurarak, ebeveyni kırabilecek her türlü davranıştan uzak durulması gerektiğini bildirmiştir. Dikkat edilirse âyetin ifadesi sadece fizikî şiddeti değil, onları üzüp gücendirebilecek her türlü söz ve davranışla uygulanabilecek manevî şiddeti de yasaklamaktadır. Bazı âyetlerde, Allah'a kulluktan hemen sonra anne babaya iyilik emri yer almıştır.[268] Sevgili Peygamberimiz de ana babaya saygı ve hizmetin önemini her fırsatta dile getirmiş[269], onlara kötü muameleyi Allah'a ortak koşmakla yan yana, büyük günahlardan saymış[270], özellikle annelere eziyet etmenin Allah tarafından haram kılındığını belirtmiştir.[271]

Allah Resûlü, gönderiliş amacına uygun olarak insanların hem bireysel hem de aile ve toplum içinde huzurlu olması için gerekli tavsiyelerde bulunmuş ve kendi fiilî örnekliğiyle de bir Müslüman ailesinin nasıl olması gerektiğini ümmetine göstermiştir. *"Küçüğümüze merhamet etmeyen, büyüğümüze saygı göstermeyen bizden değildir."*[272] buyururken, aileden başlayıp toplumla devam eden bir sevgi ve saygı medeniyetini inşa etmek istemiştir. Bu saygı ortamında kadınlara öncelik tanımış, onlarla ilişkisini daima nezaket ve hoşgörü çerçevesinde yürütmüştür. Kendi eşlerine karşı gösterdiği nazik tutumuyla da, hem câhiliye döneminin bedevilerine hem de kıyamete kadar kendi yolunu takip edecek insanlara, ailelerine nasıl davranmaları gerektiğinin mesajını vermiştir. Hanımları taşıyan develeri süren hizmetçiye, *"Aman Enceşe, yavaş ol! Cam gibi narin yolcularına mukayyet ol!"*[273] şeklinde uyarıda bulunması, onun genelde kadınlara, özel olarak da kendi eşlerine karşı zarafetinin açık bir göstergesidir.

Aile kurabilmek kadar onu ayakta tutabilmek de çok önemlidir. Bunu yapabilmenin tek yolu aile huzurunu zedeleyen sebepleri ortadan kaldırmaktır. Özellikle günümüzde, eşlerin, hatta tüm aile bireylerinin birbirlerine karşı uyguladıkları, maddî, manevî ve psikolojik boyutları olan şiddet, sadece ailenin değil tüm toplumun huzurunu tehdit eder duruma gelmiştir. Aile düzeninin devamı, başta eşler olmak üzere tüm aile

fertlerinin birbirlerine karşı sevgi, şefkat ve merhametle muamele etmelerine, karşılıklı hak ve sorumluluklarını bilmelerine bağlıdır.

---

[227] Ebû Dâvûd, Nikâh, 41-42.
[228] Müslim, Fedâil, 79.
[229] Müslim, Hac, 147.
[230] Nisâ, 4/34.
[231] Müslim, Hac, 147.
[232] Tirmizî, Radâ’, 11; İbn Mâce, Nikâh, 50.
[233] Ebû Dâvûd, Nikâh, 40-41.
[234] Rûm, 30/21.
[235] Nisâ, 4/19.
[236] Nisâ, 4/19.
[237] Müslim, Radâ’, 61.
[238] Nisâ, 4/148; Tirmizî, Birr ve Sıla, 48.
[239] İbn Mâce, Edeb, 57; Dârimî, Rikâk, 15.
[240] Ebû Dâvûd, Tahâret, 55.
[241] Ebû Dâvûd, Talâk, 1.
[242] Buhârî, Nikâh, 94.
[243] Tirmizî, Birr ve Sıla, 32.
[244] Müslim, Eymân, 34; Müslim, Eymân, 35.
[245] Müslim, Eymân, 29.
[246] Nûr, 24/4
[247] Müslim, Nikâh,123.
[248] Buhârî, Tevhid, 2.
[249] Buhârî, Mezâlim, 3.
[250] Ebû Dâvûd, Menâsik, 87.
[251] Müslim Fedâil, 79.
[252] Buhârî, Îmân, 4.
[253] Müslim, Birr ve Sıla, 117.
[254] İbn Hanbel, IV, 90; Tayâlisî, Müsned, II, 11.
[255] Müslim, Talâk, 30.
[256] Ebû Dâvûd, Büyû’ İcâre, 89; Buhârî, Talâk, 8.
[257] Müslim, Talâk, 29.
[258] Ebû Dâvûd, Edeb, 84.
[259] Buhârî, Nikâh, 109.
[260] Tirmizî, Menâkıb, 60; Ebû Dâvûd, Edeb, 143-144.

[261] Buhârî, Edeb, 22.
[262] Buhârî, Edeb,18; Nesâî, Tatbik, 82.
[263] Müslim, Fedâil, 51.
[264] İsrâ, 17/31.
[265] En’âm, 6/164.
[266] En’âm, 6/151; Ankebût, 29/8; Lokman, 31/14; Ahkâf, 46/15.
[267] İsrâ, 17/23.
[268] Bakara, 2/83; Nisâ, 4/36; İsrâ, 17/23.
[269] Buhârî, Edeb, 1; Müslim, Birr ve Sıla, 1.
[270] Buhârî, İsti’zân, 35; Müslim, Îmân, 144.
[271] Buhârî, Edeb, 6.
[272] Tirmizî, Birr ve Sıla, 15; Ebû Dâvûd, Edeb, 58.
[273] Buhârî, Edeb, 111; Müslim, Fedâil, 70.

Aile Mahremiyeti:
Özel Hayatın Dokunulmazlığı

Sevgili Peygamberimiz, halasının kızı Zeyneb bnt. Cahş'la yaptığı evlilik münasebetiyle verdiği düğün yemeğine ashâbını davet etmişti. Davetlilerin çoğu yemekten sonra ayrıldığı hâlde birkaç kişi ısrarla oturmaya devam ediyordu. Peygamber Efendimiz, bu uzun misafirlikten rahatsız olmuş ama nezaketinden dolayı da onlara bir şey söyleyememişti. Bir süre aralarından ayrılıp dolaştı, ama nafile! Düğün evine döndüğünde hâlâ sohbete devam ettiklerini görünce Hz. Âişe'nin odasına yöneldi.

Nihayet misafirlerin gittiği haber verildi. Odasına dönmek için yürüdü. Kapının eşiğine geldiğinde, bir ayağı içeride diğer ayağı dışarıda iken hicap âyeti indi. Allah Teâlâ, Peygamber evine misafir olmanın ve onun hanımlarından bir şey istemenin adabını müminlere şöyle öğretiyordu: "Ey iman edenler! Yemek için çağrılmaksızın ve yemeğin pişmesini beklemeksizin (vakitli vakitsiz) Peygamber'in evlerine girmeyin, çağrıldığınız zaman girin. Yemeği yiyince de hemen dağılın. Sohbet için beklemeyin. Çünkü bu davranışınız Peygamber'i rahatsız etmekte, fakat o sizden de çekinmektedir. Allah ise gerçeği söylemekten çekinmez. Peygamber'in hanımlarından bir şey istediğiniz zaman perde arkasından isteyin. Böyle davranmanız hem sizin kalpleriniz hem de onların kalpleri için daha temizdir. Allah'ın Resûlü'ne rahatsızlık vermeniz ve kendisinden sonra hanımlarını nikâhlamanız ebediyen söz konusu olamaz. Çünkü bu, Allah katında büyük bir günahtır." [274]

---

[274] Ahzâb, 33/53; Buhârî, Tefsîr, Ahzâb, 8; Müslim, Nikâh, 87.

İslâm öncesi Arap toplumunda, özel hayatın mahremiyetine fazla önem verilmediği için insanlar bazen birbirlerinin evlerine izin istemeden girer ve başkalarının mahrem hâllerine şahit olmakta bir sakınca görmezlerdi. Özellikle aile mahremiyetini hiçe sayan bu tutum yukarıdaki âyet inene kadar devam etti.

"Hicab Âyeti" olarak da bilinen bu âyette, Hz. Peygamber'in şahsında, bir yandan davet ve davete icabetle ilgili konularda müminlerin dikkat etmeleri gereken hususlar açıklanırken, diğer yandan, özel hayatın mahremiyetine dikkat çekilerek evlere izin istemeden girilmemesi gerektiği vurgulanmaktadır. Çünkü bu, hem dışarıdan gelenler hem de içeridekiler açısından daha nezih bir davranıştır. Özellikle ev içindeki rahat ortamda istediği gibi davranan aile üyelerinin, kapı yerine perdelerin bulunduğu Hz. Peygamber döneminde, eve izinsiz girilmesinden ne kadar rahatsız oldukları tahmin edilebilir. İşte Cenâb-ı Hak, Hz. Peygamber'in ev mahremiyeti konusunda yapmış olduğu bu ikazla aslında bütün müminleri, özel hayatın mahremiyetine saygı göstermeleri konusunda uyarmaktadır. Peygamber Efendimiz de (s.a.s), *"Sizden biriniz üç kere izin istediği zaman kendisine izin verilmezse hemen geri dönsün."*[275] buyurarak evlere ancak izin alınarak girilmesinin gerekliliğine vurgu yapmıştır.

Ancak özel hayatın saygınlığı konusunda câhiliye döneminde görülen özensizliğin ilgili âyetin inişinden sonra da zaman zaman devam ettiği, ensardan bir hanımın Peygamberimize yaptığı şu şikâyetten anlaşılmaktadır: "Ey Allah'ın Resûlü! Ben evimde bazen öyle bir hâlde bulunuyorum ki çocuğum ve babam da dâhil, hiç kimsenin beni o hâlde görmesini istemiyorum. Fakat bazen ailemden biri ansızın gelip içeri dalıyor."[276]

İşte bu gibi şikâyetlerin çoğalmasından sonra Nûr Sûresi'ndeki konuyla ilgili âyetler nazil oldu. Bu ayetlerde, özel hayatın dokunulmazlığını düzenleyen şu kurallar yer almaktaydı:

1. Geldiğini fark ettirmedikçe ve selâm vermedikçe başkalarının evlerine girilmeyecek[277],

2. Evde kimse bulunmazsa izin verilmedikçe içeriye girilmeyecek; eğer 'Geri dönün!' denilirse hemen dönülecek[278],

3. Mümin erkekler de mümin kadınlar da gözlerini harama bakmaktan sakınacaklar ve ırzlarını koruyacaklar.[279]

Ayrıca özel hayata ve mahremiyete saygı sadece yabancılara karşı gösterilmesi gereken bir tutum olmadığı için Cenâb-ı Hak, aynı aile içindeki

bireylerin de bu konuda dikkatli olmalarını şu âyetle emretmiştir: *"Ey iman edenler! Ellerinizin altında bulunanlar (köleleriniz) ve içinizden henüz büluğ çağına ermemiş olanlar, günde üç defa; sabah namazından önce, öğleyin (dinlenmek için) elbiselerinizi çıkardığınız zaman ve yatsı namazından sonra (yanınıza gireceklerinde) sizden izin istesinler. Bu üç vakit sizin için mahrem vakitlerdir. Bu vakitlerin dışında ne size, ne onlara bir günah vardır. Birbirinizin yanına girip çıkabilirsiniz. Allah, âyetlerini size işte böylece açıklar. Allah, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir."*[280]

Toplumda ilk eğitim yuvasının aile olduğu dikkate alınırsa, aile bireylerinin birbirleriyle ilişkilerinde özenli olmaları, böyle ailelerden oluşan bir toplumda özel hayatın mahremiyetine ne denli saygı gösterileceğinin bir göstergesidir.

İslâm, bir taraftan evlenip huzurlu bir yuva kurarak toplumun temeli olan ideal aile ortamlarının oluşturulmasını tavsiye ederken, diğer taraftan aile mutluluğunun devamı ve iyi nesillerin yetişmesi için bu ortamın her türlü tehlikeden korunmasının gereğine işaret etmiştir. Bu tehlikelerin en başında da özel hayatın mahremiyetine yönelik müdahaleler gelmektedir.

Bireyin ve ailenin özel hayatı mahrem, yani saygın ve gizlidir. Kişiye ve aileye özel bazı hususların başkaları tarafından bilinmesi ve araştırılması, dinen, hukuken ve ahlâken doğru değildir. Çünkü bireyin özel hayatını ilgilendiren şeylerin ve aile üyelerinin kendi aralarında paylaştıkları her türlü ilişkinin başkaları tarafından öğrenilmesi ve diğer insanlara nakledilmesi özel hayata, dolayısıyla da kişilik haklarına müdahaledir.

Ailenin mahremiyetini korumak ve bununla ilgili ortaya konmuş olan İslâmî prensiplere riayet etmek, başta eşler olmak üzere öncelikle bütün aile bireylerine düşen bir sorumluluktur. Allah Teâlâ eşlerin, birbirlerinin sırlarını ve kusurlarını örten ve koruyan birer elbise/örtü mesabesinde olduklarından bahisle, *"…Onlar sizin için bir elbise, siz de onlar için bir elbisesiniz."*[281] buyurmuştur. Sevgili Peygamberimiz de, *"Kıyamet günü Allah katında (hesabı sorulacak) en büyük ihanetlerden biri, kişinin eşiyle birlikte olduktan sonra onun sırrını ifşa etmesidir."*[282] buyurarak, bu gizliliği korumanın önemine dikkat çekmiştir.

Hz. Peygamber (s.a.s) ile eşleri arasında geçen ve detayları Tahrîm Sûresi'nin başındaki âyetlerde anlatılan bir olay münasebetiyle Allah Teâlâ müminlere aile sırlarının ifşa edilmesini yasaklamış[283], iki mahrem arasında kalması gereken bir sırrın diğer şahıslara intikalinin iyi bir

davranış olmadığını bildirmiştir. Bu olayda Peygamberimiz, eşlerinden birine gizli bir şey söylemiş, o da bunu diğer eşlerden birine söylemişti. Cenâb-ı Hakk'ın, Hz. Peygamber'i haberdar etmesiyle durum ortaya çıkmış ve Allah bu iki hanımı tövbeye davet etmişti.[284]

Dinimizin özel hayata atfettiği bu önem bize, birbirlerine çok yakın olan eşler arasında bile dikkat edilmesi gereken bazı incelikler olduğunu göstermektedir. Eşlerin, birtakım vehimlerle, karşılıklı güveni zedeleyecek şekilde birbirlerini takip edip gizli gizli kontrol etmeleri buna örnek verilebilir. Sevgili Peygamberimiz, uzun bir yolculuktan sonra evine dönen bir erkeğin, ailesinin kendisine ihanet edip etmediğini öğrenmek veya onların kusurlarını araştırmak maksadıyla evine geceleyin ansızın girmesini yasaklamıştır.[285] Ayrıca o, *"Zandan sakının. Çünkü zan, yalanın ta kendisidir. Birbirinizin konuştuğuna kulak kabartmayın, birbirinizin özel hâllerini araştırmayın, birbirinizle üstünlük yarışına girmeyin, birbirinize haset etmeyin, birbirinize kin beslemeyin, birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah'ın kulları! Kardeşler olun!"*[286] buyurmuştur.

Özel hayatın başkaları tarafından araştırılması ve ifşa edilmesinin temel sebebi insanda fıtrî olarak var olan merak duygusudur. Ancak bu duygu şahısların özel hayatına uzandığında, onların kişiliklerini zedeleyici ve onurlarını yaralayıcı bir niteliğe dönüşür. İşte insandaki merak duygusunun kötüye kullanılması "tecessüs" adını almakta ve Yüce Rabbimiz, *"Birbirinizin gizliliklerini ve kusurunu araştırmayın."*[287] uyarısıyla bunu yasaklamaktadır. Hemen arkasından da *"Biriniz diğerini arkasından çekiştirmesin."* buyurarak tecessüs ile gıybet arasında yakın bir bağın bulunduğuna işaret etmektedir. Diğer yandan Hz. Peygamber'in *"Kişinin kendisini ilgilendirmeyen şeylerden uzak durması, iyi bir Müslüman olduğunu gösterir."*[288] hadisi âdeta bu âyetlerin tefsiri mahiyetindedir.

Sevgili Peygamberimiz özel hayatın mahremiyetine verdiği önemi sözlü beyanları yanında uygulamalarıyla da bizzat göstermiştir. Nitekim Ebû Hüreyre'nin anlattığına göre, Resûl-i Ekrem bir gün evindeyken bir adamın gizlice evin içini gözetlediğini fark etmiş ve bu davranışa son derece hiddetlenmişti. Elindeki saçlarını taramakta kullandığı demir mil ile adamın üzerine yürümüş[289], adam da dönüp kaçmıştı. Özel hayatın mahremiyetini ihlâl eden bu adam Resûlullah'ı öfkelendirmişti. Sahâbîler huzuruna girdiğinde o, evini gözetleyen Hakem b. Ebu'l-Âs isimli bu kişiye öfkeyle beddua ediyordu. Rahmet Peygamberi'nin bedduasına çok nadir şahit olan

ashâb, durumu öğrendiklerinde kendileri de hiddetlendiler ve onlar da beddua etmek istediler. Ancak Resûl-i Ekrem buna müsaade etmedi.[290]

Hadis ve fıkıh kitaplarında başkasının evini gözetleyen kimsenin cezasıyla ilgili anlatılanlar aslında bu olayla ilgilidir. Olayda adı geçen Hakem b. Ebu'l-Âs, Mekke döneminde Allah Resûlü'ne inanmayıp ona güçlük çıkaran, Müslüman olduktan sonra da Hz. Peygamber'in öğretisini gerçek manada özümseyememiş bir kimsedir.

Konuyla ilgili âyet ve hadislerden anlaşılacağı gibi başkalarının evinin içine izinsiz olarak göz atılmamalı, eve girmeden önce mutlaka izin istenmelidir. *"Hiç kimsenin izinsiz olarak bir başkasının evinin içine bakması helâl değildir. Eğer bakarsa (eve) girmiş demektir…"*[291] buyuran Peygamberimiz, kapı yerine perdenin kullanıldığı, çoğu zaman onun da bulunmadığı bir dönemde, birini ziyarete gittiğinde kapının tam karşısında değil de sağ veya sol kenarında durur, selâm vererek girmek için izin isterdi.[292] Zira evin içine bakıp mahremiyeti ihlâl ettikten sonra izin istemenin bir anlamı kalmayacaktır.[293] Çünkü izin, görünmesi istenmeyen durumlara muttali olmamak için, ev sahibinin müsaadesini talep etmektir.[294] Eğer istem dışı bir bakma söz konusu ise bu durumda gözün başka tarafa çevrilmesi gerekmektedir.[295]

Özel hayatın mahremiyetini ihlâl edecek davranışlarda bulunanların gerçek mümin değil, olsa olsa münafık olabileceğini hatırlatan Hz. Peygamber, başkalarının evlerini gizlice kolaçan edenlerin cezasının, Allah tarafından rezil edilmek olduğunu şu şekilde vurgulamıştır: *"Ey diliyle iman edip, kalbine iman girmemiş olan kimseler! Müslümanların gıybetini yapmayın ve onların gizli hâllerini araştırmayın. Çünkü her kim onların gizli hâllerini araştırırsa Allah da onun gizli hâlini araştırır. Allah kimin gizli hâlini araştırırsa onu evinde bile (gizlice yaptıklarını ortaya çıkararak) rezil eder."*[296]

Diğer yandan özel hayatın mahremiyeti çerçevesinde insanların duyulmasından hoşlanmadıkları yahut çekindikleri konuşmalarına kulak kabartmak ahirette acıklı bir cezaya maruz kalmayı gerektirecektir. Nitekim Peygamber Efendimiz, *"…Kim bundan hoşlanmadıkları ya da kendisinden uzaklaştıkları hâlde bir grubun konuşmalarına kulak kabartırsa, kıyamet günü kulağına kurşun dökülür…"*[297] buyurarak cezanın şiddetini vurgulamaktadır. İnsanların özel hayatındaki kusurların araştırılıp ortaya dökülmesi, toplumun ahlâken yozlaşmasına yol açabilecek bir tutumdur.

Efendimiz, *"İnsanların açıklarını, ayıplarını araştırırsan ya aralarına fesat sokmuş olursun ya da aralarında fesat çıkmasının yolunu açmış olursun."*[298] buyurarak toplumun ayıplarını araştırmayı yasaklamıştır. Bu yüzden, "sakalından şarap damlıyor" denilerek kendisine getirilen bir adam için Abdullah b. Mes'ûd, *"Bizim kusur araştırmamız yasaklandı. Fakat bir suça açıkça muttali olursak onu cezalandırırız!"* cevabını vermiştir.[299]

Burada dikkat çeken husus, üzerine gidip araştırılmaması ve deşifre edilmemesi gereken kusurların kişisel olması ve yapılan yanlışın başkasına zarar verici nitelikte bulunmamasıdır. Diğer şahıslara ve topluma zarar vermeyen kişisel kusurların örtülmesi ve mümkünse "iyiliği tavsiye, kötülükten sakındırma" prensibi çerçevesinde uyarılarda bulunulması dinimizin bir gereğidir. Ancak bu tür suçların takibi için aile mahremiyetinin ve mesken masuniyetinin ihlâli doğru görülmemiştir. Bu yüzden yukarıdaki rivayetlerde görüldüğü gibi, evinde dinî bir yasağı ihlâl ettiği hâlde kimseye zararı dokunmayan bir kimsenin özel hayatı saygındır ve onun mahremiyeti de dinimize göre koruma altındadır. Şayet işlenen suç kamuyu ilgilendiriyor, yani başkalarına zarar verici bir nitelik taşıyorsa buna mani olmaya çalışmak ve en kısa zamanda yetkilileri haberdar etmek de dinî bir görevdir. Böyle durumlarda özel hayatın mahremiyeti ve mesken dokunulmazlığı söz konusu olmaz. Ayrıca, yangın ve hırsızlık gibi derhâl müdahale edilmesi gereken zorunlu durumlarda da yabancı evlere girmek için izin alınması beklenmez.

Gizlilik hakkı yalnızca yabancı evlere izinsiz girme ve gizlice gözetleme konusuyla sınırlı olmayıp örneğin bir hadiste, izinsiz olarak başkasının kitabını/mektubunu okumak da bu kapsamda değerlendirilmiştir.[300] Buradan hareketle fotoğraf ya da kamera vasıtasıyla başkasının görüntülerini elde etmek, telefon ve benzeri sesli iletişim cihazlarını dinlemek ve kaydetmek, internet üzerinden ve sair yollardan başkasına ait her türlü şahsî bilgi ve belge ele geçirmek gibi konuların da mahremiyet sınırları içinde olduğunu söylemek mümkündür. Hepsi de özel hayatın mahremiyetine tecavüz olan bu eylemlerle ele geçirilen gizli bilgi ve görüntüler, ne yazık ki günümüzde popüler kültürün bir ürünü olan magazin türü programların vazgeçilmez malzemesi hâline gelmiştir. Aile yuvalarının dağılmasına, çocukların yetim kalmasına hatta cinayetlere kadar uzanan birçok olumsuzluğa yol açan bu ihlâller, özel hayatın mahremiyetinin ne kadar önemli ve dinimizin bu konuda getirdiği kuralların da ne kadar isabetli olduğunu gözler önüne sermektedir.

Netice olarak hiç kimse, başkasının özel hayatını merak edip araştırmamalıdır. Çünkü başkalarının gizli hâllerini öğrenen ve istenmeyen durumlarını yayan bir insan, hem kendisi için helâl olmayan bir iş yaparak hem de onlar hakkında suizanda bulunarak çifte günah işlemiş olur. Böylece kişiler arasında karşılıklı saygı zedelenir, komşuluk ve akrabalık ilişkileri zarar görür. Herkesin birbirinden şüphelendiği bir güvensizlik ortamı doğar. Evli-bekâr, kadın-erkek her mümin, özel hayatın ve aile mahremiyetinin korunması konusunda büyük sorumluluk altındadır. Bu nedenle, eşler ve çocuklar öncelikle birbirlerinin ve ailelerinin sırlarını ifşa etmemeli, aralarındaki ilişkileri ulu orta anlatmamalıdırlar. Sonra, toplumdaki diğer bireylerin ve ailelerin mahremiyetine saygı göstererek, onlar hakkında kötü zan ve tecessüsten uzak durmalıdırlar. Kısacası herkes kendi özel hayatına ve aile mahremiyetine başkaları tarafından gösterilmesini beklediği saygı ve hassasiyeti önce karşı tarafa göstermelidir. Unutulmamalıdır ki konuyla ilgili ilâhî ve nebevî öğretilerin amacı, bireylerin ve ailelerin özel hayatlarını güvence altına alarak huzur, güven ve güzel ahlâkın egemen olduğu sağlıklı bir toplum oluşturmaktır.

---

[275] Buhârî, İsti’zân, 13.
[276] Taberî, Tefsîr, XIX, 147.
[277] Nûr, 24/27.
[278] Nûr, 24/28.
[279] Nûr, 24/30-31.
[280] Nûr, 24/58.
[281] Bakara, 2/187.
[282] Müslim, Nikâh, 124; Ebû Dâvûd, Edeb, 32.
[283] Tahrîm, 66/1-4.
[284] Tahrîm, 66/4.
[285] Buhârî, Nikâh, 121; Müslim, İmâre, 184.
[286] Buhârî, Edeb, 57; Müslim, Birr ve Sıla, 28.
[287] Hucurât, 49/12.
[288] Muvatta’, Hüsnü’l-hulk, 1; Tirmizî, Zühd, 11.
[289] Buhârî, Diyât, 23.
[290] İbn Hacer, İsâbe, II, 104.
[291] Tirmizî, Salât, 148; İbn Hanbel, V, 280.
[292] Ebû Dâvûd, Edeb, 127-128.
[293] Ebû Dâvûd, Edeb, 126-127.

[294] Ebû Dâvûd, Edeb, 126-127.
[295] Müslim, Âdâb, 45; Tirmizî, Edeb, 28.
[296] Ebû Dâvûd, Edeb, 35.
[297] Buhârî, Ta’bîr, 45; Ebû Dâvûd, Edeb, 88.
[298] Ebû Dâvûd, Edeb, 37.
[299] Ebû Dâvûd, Edeb, 37.
[300] Ebû Dâvûd, Tefrîu ebvâbi’l-vitr, 23.

Peygamberimizin Aile Hayatı: İdeal Bir Eş, Müşfik Bir Baba

Aile hayatında aradığı huzura kavuşan, Hz. Hatice ile mutlu bir evliliği olan Peygamberimiz, manevî bir arayış içerisine girmişti. Bu arayış sürecinde Mekke'nin her türlü fenalığından uzaklaşmak üzere diğer bazı Hanîfler gibi inzivaya çekilmiş, Hira Mağarası'na sığınmıştı. Vefakâr hanımı onu yalnız bırakmıyor, uzak bir mesafe olmasına rağmen kimi zaman tefekküre çekildiği bu mağaraya eşi için hazırladığı azığı bizzat kendisi götürüyordu.

610 yılı Ramazan ayıydı. Muhammed (s.a.s), "Allah'ın Resûlü" olma şerefine eriyordu. Hira Mağarası'nda ilk vahiy gelmişti kendisine. Vahyin ve Cebrail'le karşılaşmanın şaşkınlığı içerisindeki Peygamberimiz ne olduğunu anlamamış, eşi Hatice'nin yanına koşmuştu. "Ey Hatice, bana ne oluyor?" dedikten sonra başından geçenleri anlatarak kendinden endişe ettiğini söyledi. Aklını oynatıyor, hezeyana kapılıyor ya da kâbus görüyor olabilir miydi? Hz. Hatice ise eşinden son derece emindi. Derin bir sevgi ve güvenle şunları söyledi: "Hayır, Vallahi! Allah seni kesinlikle utandırmaz. Çünkü sen, akrabalık bağlarını sıkı tutar, doğru söz söyler, bakıma muhtaç olan kimselere yardım eder, elinde avucunda olmayana verir, misafiri ağırlar ve haksızlığa uğrayanlara destek olursun." Korku ve şaşkınlık içindeki Allah Resûlü (s.a.s), eşinin muhabbet ve anlayış dolu bu sözleriyle bir nebze olsun rahatlamıştı.[301]

Hz. Peygamber'in böyle endişe verici bir olayda eşinin yanına koşması, bu durumu onunla paylaşması, Hz. Hatice'nin ise eşine verdiği bu destek ve teselli, Peygamber'in (s.a.s) kurduğu aile yuvasının tabiatını resmetmekteydi aslında. Sevgi, saygı, güven ve destek… Aileyi ayakta tutacak en temel unsurlar. Resûlullah'ın Hz. Hatice ile yaptığı evlilikte bunların hepsi mevcuttu.

---

[301] Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1; Müslim, Îmân, 252.

Âlemlere rahmet olan Sevgili Peygamberimiz henüz doğmadan babasını, altı yaşında ise annesini kaybetmişti. Kendisini önce dedesi sonra da amcası himayesine almış, ailesinin eksikliğini hissettirmemeye çalışmışlardı. Amcası ve yengesi onu kendi çocuklarından ayırmamışlar, ona her zaman şefkat ve merhametle yaklaşmışlardı. Hz. Peygamber'in, yengesi Fâtıma bnt. Esed'den *"annemden sonraki annem"* diye bahsetmesi[302], amcasının ve yengesinin onu gerçek bir aile ortamında yetiştirmeye çalıştıklarını göstermekteydi. Onların bu iyi niyetli yaklaşımları anne baba sevgisinden mahrum öksüz ve yetim olarak büyüyen Sevgili Peygamberimizin ileride kendi kuracağı ailesi için örnek olacaktı.

Yirmi beş yaşına geldiğinde, ticaret kervanında çalıştığı Mekke'nin ileri gelen iş kadınlarından olan Hz. Hatice, ahlâkı ve dürüstlüğüne hayran olup kendisine evlenme teklif etmişti. Bu teklifi kabul eden Peygamberimiz, Hz. Hatice'yle on beş yılı peygamberlikten önce, on yılı da sonra olmak üzere toplam yirmi beş yıllık mutlu ve huzurlu bir evlilik yaşamıştı.[303] İffetli bir eşle şefkatli bir yuva kuran ve bu eşinden çocuklara sahip olan Rahmet Peygamberi (s.a.s), çocukluğunda mahrum kaldığı aile ortamına kavuşmuştu. Hz. Hatice için sevgili bir eş, çocukları için de müşfik bir babaydı o. Elbette âlemlere rahmet olarak gönderilen ve müminler için en güzel örnek olarak sunulan Allah Resûlü'nün aile hayatı da tertemiz olacaktı. Bu durumu kendisi, mahlûkatın en hayırlı ailelerinden birine mensup olduğu şeklinde ifade etmişti.[304]

"Nikâh benim sünnetimdendir. Kim benim sünnetime uygun davranmazsa benden değildir. Evlenin! Çünkü ben (kıyamet günü diğer) ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla iftihar edeceğim…"[305] buyurarak insanları evliliğe, aile kurmaya teşvik eden Allah Resûlü, aile yaşantısıyla da müminlere örnek olmuş, aile hayatının beden, akıl ve ruh sağlığı bakımından eşler için bir varlık alanı; şahsiyet gelişimi, inanç ve değerler, edep ve iyi alışkanlıklar açısından da çocuklar için bir mektep olduğu gerçeğini ortaya koymuştu.

Allah Resûlü, aile fertlerine samimi ve içten davranan, değer verdiğini hissettiren, sevinçleriyle sevinen, üzüntüleriyle üzülen bir aile reisiydi. Onlarla ilişkilerinde sevgi, saygı ve nezakete dayalı sıcak ve ahenkli bir üslubu benimsemişti. Nitekim Allah Resûlü *"Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en iyi olanınızdır. Ben de aileme karşı en iyi olanınızım!.."*[306] buyurarak müminlere aile hayatında huzuru bulacakları yolu göstermekteydi.

Sevgi, saygı, şefkat ve merhametin hâkim olduğu bir aile ortamı isteyen Hz. Peygamber, eşleri ve çocuklarının makul isteklerini yerine getirmeyi ihmal etmezdi. Onlara değer verdiğini hissettirirdi. Nitekim bir bayram günü Hz. Âişe, Habeşliler tarafından oynanan kalkan ve mızrak oyununu izlemek istemiş, Allah Resûlü de onu kırmamıştı. Onu arkasına almış ve samimi bir şekilde istediği kadar seyretmesini sağlamıştı.[307] Bir yere gitmek istediğinde hanımından izin alması[308], ona verdiği değeri göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Kimi zaman Allah Resûlü, eşinin görüşüne başvurmak ve meseleleri istişare etmek suretiyle hanımına verdiği önemi gösterirdi. İlk vahyin korku ve heyecanını hanımı Hz. Hatice'nin desteği ile üzerinden atan Allah Resûlü, Hudeybiye Antlaşması sonrası yaşadığı bir sıkıntıyı ise eşi Ümmü Seleme'nin fikrini alarak gidermişti. Sadece umre niyetiyle yola çıkan Müslümanlarla, buna izin vermeyerek onları Mekke'ye sokmayan müşrikler arasında imzalanan Hudeybiye Antlaşması'nın ağır şartları ashâbın o kadar zoruna gitmişti ki, antlaşma sonrası kurbanlarını kesip tıraş olmalarını söyleyen Peygamberlerinin emrine kimse karşılık verememişti. Son derece üzülen Allah Resûlü, eşi Ümmü Seleme'nin yanına gidip olanları anlatarak onların bu durumunu hanımıyla istişare etmişti. Ümmü Seleme, "Ey Allah'ın Resûlü, sen bunu yapmak istiyor musun? O halde çık, kurbanını kesinceye ve berberini çağırıp tıraş oluncaya kadar onlardan hiç kimseyle tek bir kelime konuşma." diyerek ona çıkış yolu gösterdi. Eşinin bu fikrini uygulayan Peygamber Efendimiz, ashâbına örnek olmuş, sahâbe de onun yaptıklarını yapınca[309] gerginliğe son verilerek bunalım atlatılmıştı. Böylece Resûlullah, hanımının desteğiyle bu sıkıntılı durumu aşmış oldu.

Ailesiyle ilişkilerinde vefakârdı Allah Resûlü. İlk eşi Hz. Hatice'yi vefatından sonra da sık sık hayırla yâd ederdi. Bir koyun kestiğinde onu, merhum eşinin sevdiği insanlara hediye ederek ona olan vefasını göstermekten geri durmazdı.[310] Onun bu tavrı zaman zaman Hz. Âişe'nin, Hz. Hatice'yi kıskanmasına da sebep olmuştur. Öyle ki Hz. Âişe, kendisini hiç görmemiş olmasına rağmen en çok Allah'ın kendisi için cennette bir köşk hazırladığı Hz. Hatice'yi kıskandığını söylemiştir.[311] Sık sık ondan bahseden Peygamberimize bir defasında, "Kureyş'in ihtiyar kadınlarından, çenesinin içi (dişleri kalmadığından) kıpkırmızı, ölüp gitmiş bir yaşlı kadını niye anıp duruyorsun? Hâlbuki Allah sana ondan daha iyisini vermiştir!" diye naz yapmıştı.[312] Onun bu kıskançlığını anlayışla karşılasa da Allah Resûlü ona şöyle demişti: *"Yüce Allah, bana Hatice'den daha hayırlı bir eş*

vermemiştir. Bütün insanlar bana inanmazken o bana inandı. Herkes beni yalanlarken o doğruladı. İnsanlar (yardımlarını) benden esirgediklerinde o bana malıyla destek oldu. Yüce Allah, bana başka kadınlardan değil ondan çocuklar ihsan etti."[313]

Allah Resûlü (s.a.s), hanımların birbirlerini kıskanmalarını anlayışla karşılamakta ve ortaya çıkan bazı olumsuz durumları da bir şekilde tatlıya bağlamaktaydı. Bir defasında kendi evindeyken Resûlullah'a hanımlarından birinin yemek göndermesini kıskanan Hz. Âişe, tabağı getiren hizmetçinin eline vurmuş, tabak yere düşerek kırılmış ve yemek yerlere saçılmıştı. Peygamberimiz her zamanki sakin ve olgun tavrıyla yere düşenleri toplamış ve *"Anneniz kıskandı!"* diyerek ortamı yumuşatmıştı.[314] Hz. Âişe ise yaptığına pişman olmuş ve Resûlullah'a "Bu yaptığımın bedeli nedir?" diye sormuş, Allah Resûlü de *"Tabağın misli bir tabak yemeğin misli bir yemek."* cevabını vermişti.[315]

Hz. Peygamber'in diğer eşleri arasında da bu tür olaylar yaşanmıştır. Hz. Peygamber, hanımlarının bu yanlış tavırlarına yıkıcı değil yapıcı cevaplarla karşılık vermiştir. Örneğin, Hz. Peygamber'in kendisine olan sevgisini bildiklerinden ashâb, ona hediye vereceği zaman Hz. Âişe'nin odasındayken verirdi. Bu durum Resûlullah'ın diğer eşlerini rahatsız etmişti. Bu nedenle Ümmü Seleme'den Resûlullah'ın sahâbeyi bu konuda uyarmasını istediler. Ümmü Seleme bu konuyu Resûlullah'a her açtığında o, sessiz kalmayı tercih ediyordu. Fakat en sonunda, *"Âişe hakkında (söylenip de) bana eziyet etmeyin. Bana Âişe'den başka hiçbir kadının örtüsü altındayken vahiy gelmez."*[316] buyurdu.

Hac yolculuğu esnasında, Hz. Peygamber'in hanımlarından Safiyye bnt. Huyey'in devesi hastalanmıştı. Hz. Zeyneb'in yanında da fazladan bir deve vardı. Resûlullah, Hz. Zeyneb'den fazla olan deveyi Hz. Safiyye'ye vermesini istemişti. Fakat Hz. Zeyneb "Bu deveyi şu Yahudi'ye mi vereceğim?" diye cevap verdi. Bunun üzerine öfkelenen Resûlullah (s.a.s) Hz. Zeyneb'e bir müddet küs durdu.[317] Aynı şekilde Peygamber Efendimiz, Hz. Safiyye'yi, "Yahudi kızı" diyerek küçük gören Hz. Hafsa'ya, Allah'tan korkmasını söylemişti. Kendisine söylenen bu sözlerden rahatsızlığını dile getiren Hz. Safiyye'ye ise, *"Sen bir peygamberin (Musa'nın) kızı konumundasın, amcan (Harun) da peygamberdi ve şu an da bir peygamberin nikâhı altındasın. Sana karşı hangi hususta övünüyor?"*[318] buyurarak onu teselli etmişti.

Ailenin huzur ve saadeti, eşlerin birbirlerine karşı anlayışlı, dengeli, tutarlı ve orta bir yol izlemeleri ile mümkündür. Hayatın her aşamasında; acı ve tatlı zamanlarında, sevinç ve hüzün günlerinde aynı duygu ve heyecanı yaşayarak eşlerin birbirlerine destek vermeleri ve özel zaman ayırarak karşılıklı sohbet etmeleri, sonsuz bir mutluluk kaynağıdır. Bu yüzden Hz. Peygamber, aile fertlerinin farklı ruh hâllerini, hassasiyetlerini, ahlâk ve karakterlerini göz önünde bulundurur ve gerektiğinde susarak sorunların üstesinden gelirdi.

Ailesinin kendisi üzerinde hakkı olduğunu bilen Allah Resûlü onlara zaman ayırırdı. Bu nedenledir ki kendisini sürekli ibadete vererek ailesini ihmal edenlerin sünnetinden yüz çevirmiş olacağını ifade etmişti.[319] Allah Resûlü zaman zaman evinin hizmetlerini görür ve eşine yardımcı da olurdu.[320] Resûl-i Ekrem'in evdeki hâli Hz. Âişe'ye sorulduğunda şunları söylemişti: "O, normal bir insandı. Elbisesini diker, koyununu sağardı."[321]

Resûl-i Ekrem'i en güzel örnek olarak âlemlere sunan Rabbimiz, eşler arası muamelede şu rehberlikte bulunuyordu: *"Onlarla (hanımlarınızla) iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmazsanız (biliniz ki) Allah'ın hakkınızda çok hayırlı kılacağı bir şeyden de hoşlanmamış olabilirsiniz."*[322] Bu âyetten ilham alan Resûl-i Ekrem de şu hikmet yüklü çağrıyı yapıyordu: *"Mümin bir kimse, mümine olan eşine nefret beslemesin; çünkü onun bir huyunu beğenmezse de hoşlanacağı başka bir huyu mutlaka vardır."*[323] Aynı zamanda Allah Resûlü erkeklerden, hanımlarına hoşgörülü davranmalarını ve onlar hakkında birbirlerine hayrı tavsiye etmelerini istemiştir.[324]

Allah Resûlü dinî, insanî ve sosyo-politik bazı nedenlerle birden fazla evlilik yapmıştı. Hanımları ile ilişkilerinde her zaman adaleti gözetmeye dikkat ederdi. Yolculuğa çıkacağı zamanlarda eşleri arasında kura çekerek yanına hangisini alacağını belirlerdi.[325] Diğer vakitlerde ise her hanımına belirli gün ve gecelerini ayırarak onunla ilgilenirdi. Hz. Âişe onun bu hassasiyetini ve düşünceli davranışını şöyle anlatır: "Resûlullah yanımızda kalma süresi bakımından aramızda ayrım yapmazdı."[326] Hz. Peygamber'in bu inceliğinin idrakinde olan güzide eşleri de onu memnun etmek için yarışırlardı. Nitekim yaşı ilerleyen[327] Hz. Sevde, Resûlullah'ın Hz. Âişe'ye olan sevgisini bildiğinden, onun hoşnutluğunu kazanmak için kendi sırasını Hz. Âişe'ye vermişti.[328]

Resûlullah'la ilgili olarak Hz. Âişe'den nakledilen, "Hanımlarından birini öptü ve abdest almadan namaza çıktı."[329] şeklindeki ifadeler, her ne kadar

hadis kitaplarımızda abdestle ilgili olarak nakledilmişse de haddizâtında bu husus, Resûlullah'ın evinde hanımlarına karşı sıcak ilgisini ve sevgisini gösteren önemli bir ayrıntıdır.

Allah Resûlü eşlerini koruyup gözetir, onlara da kendine de kötülük gelmesinden sakınırdı. Bir gece itikâfta iken Hz. Safiyye kendisini ziyarete gelmişti. Dönüşte Allah Resûlü ona odasına kadar eşlik etmek üzere ayağa kalktı. Mescidin kapısına yaklaştıklarında ensardan iki kişi onlara selâm vererek hızlıca yürümeye devam ettiler. Hz. Peygamber onlara yavaş olmalarını söyleyerek onların yanlış anlamaları ihtimaline karşılık, *"Acele etmeyin! Bu (yanımdaki eşim) Safiyye bnt. Huyey'dir."* diye açıklama yaptı. Sahâbîler böyle bir açıklamaya gerek olmadığını söylemişlerse de Allah Resûlü şeytanın onları şüpheye düşürmesinden endişe ettiğini söylemiştir.[330] Bu olay Resûlullah'ın aile şerefi konusundaki hassasiyetinin güzel bir örneğidir.

Hz. Peygamber aile fertlerine asla baskı yapmaz ve onlara karşı zor kullanmazdı. Aşağılayıcı ve can sıkıcı sözlere, azar ve dayak gibi onur kırıcı yollara başvurmazdı. Hz. Âişe'nin anlattığına göre, "Resûlullah (s.a.s), Allah yolunda savaş hariç eliyle hiçbir şeye vurmadı. Ne bir kadına ne de bir hizmetçiye!.."[331] Aksine zaman zaman onları onurlandıran ince davranışlarda bulunurdu. Kendisini yemeğe çağıran komşusunun davetini ancak eşini de çağırdığında kabul etmesi[332], onun bu ince ve düşünceli davranışlarından birisidir. Hz. Peygamber, ashabından da aileleriyle ilişkilerinde aynı hassasiyeti göstermelerini istemiştir. Nitekim Saîd b. Hakîm'in naklettiğine göre, dedesi Muâviye el-Kuşeyrî'nin "Hanımlarımız hakkında ne dersiniz?" diye sorması üzerine Allah Resûlü şöyle buyurmuştur: *"Yediklerinizden onlara da yedirin, giydiklerinizden onlara da giydirin, onları dövmeyin ve kötülemeyin."*[333]

Hz. Peygamber'in aile yaşantısındaki maişeti ve harcamaları da gayet mütevazı idi. O, elinde olanı daima birileriyle paylaşmayı tercih eder, ashâbına ve aile efradına fani dünyanın geçiciliğini ve ahiret hayatının ebedîliğini anlatır, gereksiz harcamalardan ve gösterişten uzak sade bir yol izlenmesi gerektiğini dile getirirdi. Kendisinin ve ailesinin geçimiyle ilgili olarak, *"Allah'ım! Muhammed ailesinin rızkını geçinecek kadar kıl."*[334] diye dua ederdi. Medine'ye hicret ettiği günden vefatına kadar Hz. Peygamber ve ailesinin üç gün arka arkaya buğday ekmeği yemediklerini[335] ve bir ay boyunca yemek pişirmek için hiç ateş yakmadıklarını, yiyeceklerinin sadece kuru hurma ve sudan ibaret olduğunu

bildiren Hz. Âişe[336], Resûlullah vefat ettiğinde odalarında bir parça arpadan başka yiyecek bir şeyi olmadığını söylemiştir.[337]

Daha önce de belirttiğimiz üzere, her ailede olduğu gibi, Resûlullah'ın evinde de zaman zaman tartışmalar yahut eşlerinin birtakım olumsuz davranışlarından kaynaklanan sorunlar meydana gelebiliyordu. Resûlullah bu durumlarda hep sabır ve teenni ile hareket ederdi. Her şeyden önce onun muhabbet rüzgârı esen evinde meydana gelen aile içi gerilimler, konuşularak çözülürdü. Bazen de vahyin doğrudan müdahalesi hadiseyi sorun olmaktan çıkarıyordu. Örneğin, Allah Resûlü'nün hanımlarından bazıları onun tercih ettiği bu mütevazı hayattan dolayı bazı sıkıntılar yaşamış olacaklar ki Hz. Peygamber'e daha iyi şartlarda yaşamak istediklerine dair arzularını hissettirmişlerdi. Onların bu davranışları Allah Resûlü'nü o kadar üzmüştü ki hanımlarından bir ay boyunca uzak durmuştu. Çok geçmeden bu sorunu çözen ve Resûlullah'ın, hanımlarını dünyayı ya da ahireti tercih etmeleri konusunda serbest bırakmakla emrolunduğu âyet-i kerime nazil oldu: *"Ey Peygamber! Hanımlarına de ki: 'Eğer dünya hayatını ve onun süsünü istiyorsanız, gelin size boşanma bedellerinizi vereyim ve sizi güzelce bırakayım. Eğer Allah'ı, Resûlü'nü ve ahiret yurdunu istiyorsanız bilin ki Allah içinizden iyilik yapanlara büyük bir mükâfat hazırlamıştır.'"*[338] Allah Resûlü önce Hz. Âişe olmak üzere bütün hanımlarına Allah'ın bu emrini bildirdi ve tercih yapmalarını istedi. Yaptıklarının yanlış olduğunu anlayan hanımların her biri dünyalık isteklerinden vazgeçip Allah'ı, Resûlü'nü ve ahiret yurdunu tercih ettiklerini söylediler.[339]

Sevgi dolu bir eş olan Allah Resûlü bir baba olarak da son derece müşfik ve merhametliydi. Çocukları mutlu etmeyi severdi. Kızı Hz. Fâtıma yanına geldiğinde onun için ayağa kalkar, elinden tutar, onu öper ve kendi yerine oturturdu. Hz. Peygamber de Fâtıma'nın yanına girdiği zaman Fâtıma hemen ayağa kalkar, babasının elinden tutar, onu öper ve kendi yerine buyur ederdi.[340] Çocuklarını çok seven Allah Resûlü, gözleri önünde oğlu İbrahim'in can çekişmeye başladığını gördüğünde gözleri dolmuş ve şöyle demişti: *"Göz yaşarır, kalp mahzun olur. Fakat biz Rabbimizin razı olacağı şeylerden başkasını söylemeyiz. Vallahi, ey İbrahim, biz senin için hakikaten üzülüyoruz."*[341]

Çocukların terbiyesine özen gösteren Resûlullah onları incitmemeye dikkat eder, onlara şefkatle davranır, uyarılarını dahi yumuşaklıkla yapardı. Bir gün Hz. Peygamber, hanımı Ümmü Seleme'nin önceki eşi Ebû

Seleme'den olan oğlu Ömer'in, yemek yerken elini tabağın her tarafında gezdirdiğini görünce, *"Delikanlı, besmele çek, sağ elinle ye ve önünden ye!"*[342] buyurarak uyarmıştı. Enes b. Mâlik'e de şu tavsiyede bulunmuştu: *"Yavrucuğum, ailenin yanına girdiğin zaman selâm ver. Bu, kendin ve ev halkın için bereket olur."*[343]

Allah Resûlü aile efradına sorumlu oldukları ibadetleri zaman zaman hatırlatarak hem tebliğ görevini yerine getiriyor hem de onların ibadetlerini ifa noktasında ihmalkâr davranmamalarını sağlıyordu. Zira Kur'an, Peygamber Efendimize dünya hayatının debdebe ve cazibesine kapılmaması gerektiğini, kendisine verilen nimetin hayırlı ve kalıcı olduğunu beyan ettikten sonra[344] şu talimatı veriyordu: *"Ailene namaz kılmalarını söyle. Kendin de ona sabırla devam et. Senden rızık istemiyoruz, biz seni rızıklandırıyoruz. Güzel sonuç takva iledir."*[345] Hz. Peygamber, aile fertlerine bu konularda da baskıcı ve zorlayıcı tavırlar göstermez, uygun bir üslûpla uyarılarda bulunurdu. Nitekim Enes b. Mâlik onun aile efradını namaza davet edişini şöyle anlatır: "Resûlullah (s.a.s), (kızı Fâtıma'yı evlendirdikten sonra) altı ay boyunca sabah namazına çıktığında Fâtıma'nın kapısına uğrayıp *'Haydin namaza ey ev halkı!'* dedi ve *'Ey Peygamberin ev halkı! Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.'* [346] âyetini okudu."[347]

Resûl-i Ekrem, çocuklarının ve torunlarının azarlanmasını ve aşağılanmasını da hiçbir zaman istemez, sabır ve müsamaha göstererek onların eğitilmesini beklerdi. Bir defasında Hz. Peygamber'in kucağına torununu veren Ümmü'l-Fazl, Resûlullah'ın üstünü ıslattığını görünce çocuğun omzuna vurmuş, bundan hoşlanmayan Rahmet Peygamberi (s.a.s), *"Oğlumun canını acıttın, Allah hayrını versin!"* diyerek uyarmıştı.[348]

Her konuda Müslümanlara ve tüm insanlığa örnek teşkil eden Allah Resûlü gerek eş gerek baba gerekse dede olarak aile hayatının nasıl olması gerektiğini yaşayarak göstermiş, *"Ben, aileme karşı en hayırlı olanınızım."* sözünü[349] yaşantısıyla doğrulamıştır. Onun aile yaşantısına şahit olan ashâbının anlattıkları da bu gerçeği doğrular mahiyettedir. Uzun yıllar Resûlullah'ın hizmetinde bulunan ve onun yaşantısına yakından tanık olma imkânına sahip olan Enes b. Mâlik'in, "Ailesine karşı Resûlullah'tan (s.a.s) daha şefkatli olan bir kimse görmedim."[350] ifadesi bunlardan sadece birisidir. Ahlâkı düzgün olan ve aile fertlerine yumuşak davranan kişileri *"müminlerin iman bakımından en mükemmel olanı"*[351] olarak tanımlayan

Allah Resûlü, meselenin imanî yönüne de dikkat çekmek istemiştir. Zira mümin, en yakını olan ailesine merhamet, şefkat ve anlayışla yaklaşır, onların hak ve hukuklarına riayet ederse imanının gerektirdiği güzel ahlâkla bezenmiş olacaktır. Bunun neticesinde de toplumda sağlıklı ilişkiler gelişecek, huzurlu ailelerden temiz nesiller yetişecektir.

---

[302] Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr, XXIV, 351.
[303] İbn Hişâm, Sîret, II, 5.
[304] Tirmizî, Menâkıb, 1.
[305] İbn Mâce, Nikâh, 1; Buhârî, Nikâh, 1.
[306] Tirmizî, Menâkıb, 63.
[307] Buhârî, Îdeyn, 2.
[308] Müslim, Talâk, 23.
[309] Buhârî, Şurût, 15.
[310] Buhârî, Edeb, 23.
[311] Buhârî, Nikâh, 109; Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 74.
[312] Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr, 20; Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 78.
[313] İbn Hanbel, VI, 118.
[314] Buhârî, Nikâh, 108.
[315] Ebû Dâvûd, Büyû' İcâre, 89.
[316] Buhârî, Hibe, 8.
[317] Ebû Dâvûd, Sünnet, 3; İbn Hanbel, VI, 132.
[318] Tirmizî, Menâkıb, 63; İbn Hanbel, III, 136.
[319] Ebû Dâvûd, Tatavvu', 27; Dârimî, Nikâh, 3.
[320] Buhârî, Nafakât, 8.
[321] Buhârî, el-Edebü'l-müfred, 190.
[322] Nisâ, 4/19.
[323] Müslim, Radâ', 61.
[324] Buhârî, Nikâh, 81.
[325] Buhârî, Hibe, 15.
[326] Ebû Dâvûd, Nikâh, 37-38.
[327] Müslim, Radâ', 47.
[328] Buhârî, Hibe, 15.
[329] Ebû Dâvûd, Tahâret, 68.
[330] Buhârî, Edeb, 121.
[331] Müslim, Fedâil, 79.
[332] Müslim, Eşribe, 139.

[333] Ebû Dâvûd, Nikâh, 40-41.
[334] Müslim, Zühd ve Rekâik, 18; Buhârî, Rikâk, 17.
[335] Buhârî, Rikâk, 17; Müslim, Zühd ve Rekâik, 20.
[336] Müslim, Zühd ve Rekâik, 26.
[337] Buhârî, Rikâk, 16; Müslim, Zühd ve Rekâik, 27.
[338] Ahzâb, 33/28-29.
[339] Buhârî, Tefsîr, Ahzâb, 5; Müslim, Talâk, 22; Taberî, Tefsîr, XX, 251.
[340] Ebû Dâvûd, Edeb, 143, 144; Tirmizî, Menâkıb, 60.
[341] Müslim, Fedâil, 62.
[342] Buhârî, Et'ıme, 2.
[343] Tirmizî, İsti'zân ve âdâb, 10.
[344] Tâ-Hâ, 20/131.
[345] Tâ-Hâ, 20/132.
[346] Ahzâb, 33/33.
[347] Tirmizî,Tefsîru'l-Kur'ân, 33; İbn Hanbel, III, 285.
[348] İbn Mâce, Ta'bîru'r-rü'yâ, 10; İbn Hanbel, VI, 340.
[349] Tirmizî, Menâkıb, 63; İbn Mâce, Nikâh, 50.
[350] İbn Sa'd, Tabakât, I, 136.
[351] İbn Hanbel, VI, 100.

Sıla-i Rahim:
İhmale Gelmez Akrabalık Bağları

Sevgili Peygamberimiz, kimi zaman insan dışındaki varlıkların konuşmalarını anlatır, eşyanın dilinden ibretlik örnekler verirdi. Bir defasında ashabıyla sohbet ederken, kâinatın yaratıldığı ilk demlere uzanmış ve akrabalık bağlarının Allah'ın huzurunda dile gelip konuştuğunu anlatmıştı. Onun ifade buyurduğuna göre, Rabbimiz mahlûkatı yarattıktan sonra "rahim" dile gelerek, "Burası, akrabalık ilişkilerini kesmekten sana sığınanların makamıdır." demişti. Allah Teâlâ, "Evet öyledir" buyurmuş ve şöyle sormuştu: "Seninle bağ kuranlarla benim de bağ kurmama, seninle ilgiyi kesenlerden de ilgiyi kesmeme razı olmaz mısın?" Rahim, "Evet, razıyım Rabbim." demiş, bunun üzerine Allah Teâlâ, "Öyleyse bu hak sana verilmiştir." buyurmuştu.

Peygamber Efendimiz, akrabalık ilişkileri ile Cenab-ı Hakk'ın rahmeti arasında doğrudan bağ kuran bu olayı anlattıktan sonra, konuyu pekiştirmek için şöyle demişti: "İsterseniz şu âyetleri okuyun: 'Demek siz (İslâm'dan) yüz çevirip de yeryüzünde fesat çıkaracak ve akrabalık ilişkilerini koparacaksınız öyle mi! İşte Allah'ın lanetlediği, kulaklarını sağır ve gözlerini kör ettiği kimseler bunlardır. Bunlar Kur'an'ı hiç düşünmüyorlar mı? Yoksa kalpleri üzerinde kilitler mi var!'"[352]

---

[352] Muhammed, 47/22-24; Buhârî, Edeb, 13; Müslim, Birr ve Sıla, 16.

Akrabalar arası ilişkiler konusu, dinî bir kavram olarak “sıla-i rahim” şeklinde ifade edilir. “Rahim” ile ana rahmi; “sıla” ile de bağ kastedilir. “Akrabalar arası ilişki” denilen bu bağ, rahimler vasıtasıyla ortaya çıkar. Rahim ile cenin arasında nasıl “kordon” diye bilinen maddî bir bağ var ise doğduktan sonra da akrabalar arasında manevî bir bağ söz konusudur. Cenin için kordon ne kadar hayatî önemi haiz ise Müslüman birey için de sıla-i rahim o denli önem taşır.

Yüce Rabbimizin en güzel isimlerinden olan “Rahmân” ve “Rahîm” ile “rahmet” ve “rahim” aynı kökten gelir. Kelimenin kökeni, acıma, esirgeme, merhamet etme anlamını taşır.[353] Rahman ile rahim arasındaki ilişki, sadece aynı kelimeden türemesiyle izah edilemez. Çok esirgeyen ve çok merhamet eden Rabbimiz, rahmet ve merhametini sadece insanlara değil, hayvanlara da ana rahmi aracılığıyla verir. En vahşi hayvanların dahi yavrularına olan şefkat ve merhameti bunun bir sonucudur. Bu, Rahman’ın arşından çıkan rahmet ağının, rahim denilen hattan yayılmasıdır aynı zamanda. Nitekim Allah Resûlü bir hadisinde, *“Rahim, Rahman’dan uzanmış bir ağdır ve arşa bağlıdır.”*[354] buyurmuş ve *“‘Rahim’ Rahman’(dan) bir bağdır.”*[355] şeklinde bir tanımlama yapmıştır. Biri, Rahman ile rahim arasında, diğeri ise rahim ile aynı rahimden dağılan akrabalar arasında olmak üzere iki tür ilişki vardır. Her iki ağda da ilişki, rahmet ve merhamet akışı şeklinde gerçekleşir. Arada bağlantı varsa, rahmet ve merhamet akımı devam eder, bağ koparılmışsa rahmet ve merhamet de kopar. Nitekim Hz. Peygamber’in bir kudsî hadiste şöyle buyurduğu nakledilmektedir: *“Yüce Allah şöyle buyurur: ‘Ben Rahman’ım, o (akrabalık bağlarının adı) da rahimdir. Ona kendi ismimden türeyen bir isim verdim. Onunla ilişkiyi sürdürenle ben de ilişkimi sürdürür, onunla ilişkiyi kesenle ben de ilişkimi keserim.’”*[356]

Sıla-i rahim, câhiliye dönemi Arap toplumunda da değer verilen erdemler arasındadır. İslâm bu hususu daha da önemsemiş, câhiliyedeki birtakım yanlışları düzeltmiş ve onu ilk günlerden itibaren en temel öğretiler arasında sunmuştur. Câhiliyede bu ilişki, başkalarına karşı bir gurur, kibir ve övünme vesilesidir. Körü körüne, taassup derecesinde bir tarafgirlik, zalim de olsa, mazlum da olsa kan kardeşini tutma, kabilesini kayırma, kısaca nesebini âdeta putlaştırırcasına yüceltme söz konusudur.[357] İslâm ise bu ilişkileri ıslah etmiş, temel ilkeleri, karşılıklı hak ve sorumlulukları merkeze alan bir ilişkiler ağı kurmuştur.

Adalet, hakkaniyet, hukukun eşitliği ve suçun şahsiliği gibi İslâm'ın temel ilkeleri karşısında akrabalık bağları hiçbir avantaj sağlamaz. En yakın akraba da olsa, şahitlikte ve yargıda dürüstlükten ve adaletten asla ödün verilmez.[358] Yakını bile olsa kimse kimsenin vebalini yüklenmez.[359] Hatta bu konuda Peygamber Efendimizin dahi ayrıcalığından söz edilemez. Kendisinin de açıkça ifade ettiği gibi, *"kızı Fâtıma da olsa…"* ne dünyada ne de ahirette yapabileceği bir şey yoktur.[360]

Akrabalar arası ilişkiler konusu Kur'an'ın en temel öğretileri arasında yer alır. Yüce Rabbimiz birçok âyette akrabaya hakkını vermeyi[361], yardım ve iyilik etmeyi emretmekte[362], akrabalık haklarına riayetsizlikten sakındırmakta[363] ve akrabalık bağlarını koparmanın, fitne ve fesat ile ilişkisinden söz etmektedir.[364]

Akrabalar arası ilişkinin önemini bizzat yaşayarak öğrenir Allah Resûlü. Babasını hiç göremeyen bir yetimdir. Annesini de dayılarını ziyarete gittikleri zaman Medine dönüşünde kaybeder. Önce dedesinin, sonra da kendisine çok şey borçlu olduğu amcası Ebû Tâlib'in himayesinde yetişir. Resûl-i Ekrem, son nefesine kadar kendisini destekleyen ama İslâm'ı seçmeyen amcası Ebû Tâlib ile aralarındaki rahim bağının, rahmete dönüşmesi için çok çabalar. Hatta sırf bu yüzden ilâhî itaba (azarlanmaya) bile muhatap olur.[365]

İlk vahiy tecrübesinin ona verdiği ürperti ve heyecanı yatıştırmaya çalışan Hz. Hatice validemizin, "Çünkü sen, akrabalarla ilişkini sürdürürsün."[366] demesi de Rahmet Elçisi'nin bu konuda eskiden beri ne denli hassas olduğunu gösterir.

İslâm Peygamberi, ilk günlerden itibaren sıla-i rahmin önemini vurgular. Bizans Kralı Herakleious, henüz Müslüman olmamış Ebû Süfyân'a, Hz. Peygamber'in neler getirdiğini sorar. Ebû Süfyân, Allah'a şirk koşmadan kulluk etme, namaz kılma, sadaka verme, dürüst ve iffetli olma, akrabalarla irtibatı devam ettirme şeklinde cevap verir.[367]

Hicret ettiği Medine'ye varır varmaz verdiği ilk mesajlar arasında yine sıla-i rahim vardır. İslâmla şereflenen Yahudi bilginlerinden Abdullah b. Selâm şöyle anlatır: "Peygamber (s.a.s) Medine'ye geldiği zaman halk onu karşılamaya çıktı. 'Resûlullah geldi!' çığlıklarını duyunca, bir bakayım diye halkın içinde ben de gittim. Onun yüzünü açıkça görünce, bir yalancı yüzü olmadığını anladım. Ondan işittiğim ilk buyruğu şu oldu: *'Ey insanlar! Selâmı yayın, yemek yedirin, sıla-i rahmi yerine getirin* (*akrabalarınızla*

bağlarınızı koparmayın), insanlar uyurken namaz kılın ve cennete selâmetle girin.'"[368]

Akrabalar ile ilişkilerin sürdürülmesinde din farkı dahi dikkate alınmaz. Şirk ve küfür gibi konularda anne babaya itaat edilmesi yasaklansa da onlarla dünyada beraberlik ya da beşerî ilişkilerin sürdürülmesi istenir.[369] Nitekim Müslüman olmamasına rağmen, Peygamberimizin, vefat edinceye kadar amcası Ebû Tâlib ile sıcak ilişkiyi sürdürdüğünü bilmekteyiz.

Hz. Ebû Bekir'in kızı Esma anlatıyor… Peygamberimiz hicrete hazırlanırken, belindeki kuşağı ikiye bölerek erzak bohçasını bağladığı için kendisine, "zâtü'n-nitâkayn" yani "iki kuşaklı" denilen Esma'nın kız kardeşi Âişe ile anneleri ayrıdır. Hz. Âişe'nin annesi Ümmü Rûmân ilk Müslümanlar arasında yer alırken, Esma'nın annesi Kuteybe bnt. Abdüluzza'ya hidayet nasip olmamıştır.[370] İşte o Esma (r.anha) anlatıyor:

"Kureyş'in Hudeybiye Antlaşması zamanında annem, İslâm'dan yüz çeviren müşrik biri olduğu hâlde kendisine yardım etmemi arzulayarak bana geldi. Bunu haber verdikten sonra Resûlullah'a (s.a.s), 'Yâ Resûlallah! Onunla ilgileneyim mi?' dedim. O da *'Evet, annenle ilgilen.'* buyurdu."[371]

Hadislerde dile getirilen önemli bir akraba ilişkisi de amcayla olan bağdır. Baba yüzü görememiş sevgili Efendimizin, kendisinden sadece iki yaş büyük olmasına rağmen, amcası Abbâs'a olan düşkünlüğü malumdur. O, bir vesileyle ondan söz ederken *"aynı hurma kökünden çıkıp da ayrılan dal"* benzetmesini kullanır.

Bir gün Hz. Abbâs, Peygamber Efendimizin yanına öfkeli bir şekilde girer. Ona öfkesinin sebebini sorunca, "Bu Kureyş ile bizim aramızda ne var? Birbirleriyle karşılaştıklarında güler yüzlüler, bizimle karşılaştıklarında ise farklılar!" der. Bunun üzerine Peygamberimizin mübarek yüzü kızaracak kadar öfkelenir ve şöyle der: *"Canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki Allah ve Resûlü için sizleri sevmedikçe bir kimsenin kalbine iman girmez."* Sonra şöyle devam eder: *"Ey insanlar! Amcamı rahatsız eden, beni rahatsız etmiş olur. Çünkü bir kişinin amcası, baba yarısıdır."*[372]

Akrabalar arası ilişkiler, sevgi, saygı ve ziyaretleşme gibi hususların yanı sıra sosyal hayatın her alanında karşılıklı yardımlaşmayı da gerektirir. Bu dayanışmanın, diyet, miras gibi hukuku gerektiren tarafları olduğu gibi, ahlâkî boyutu da vardır. İyilik yapma konusunda öncelikli kimseler, ilk önce anne, sonra baba, kız kardeşler ve kardeşler şeklinde sıralanır. Genel olarak yardım elini uzatmada, özel olarak zekât ve sadakada en yakınlardan başlanır. Bu durum, Peygamber Efendimizin *"el-akrab, fe'l-akrab"*

şeklinde ifade ettiği üzere, en yakından uzağa doğru devam eder.[373] Herhangi bir yoksula verilen, bir sadaka sayılırken; yoksul akrabaya verilen, biri sadaka, diğeri sıla-i rahim olmak üzere iki sadaka sayılır.[374]

Zorda veya darda kalan bir kimse, öncelikle akrabalarının sorumluluğuna havale edilir. İlk muhacir hanım sahâbîlerden Fâtıma bnt. Kays'ın durumu bunun bariz bir örneğini oluşturur. Resûlullah, kocası tarafından üç talâkla boşanan Fâtıma'yı, iddet müddetini tamamlaması için İbn Ümmü Mektûm'un evine gönderir. Çünkü aynı zamanda âmâ olan bu sahâbî, Fâtıma'nın amcaoğludur.[375]

Resûl-i Ekrem'in beyanına göre dayı, mirasçısı olmayan yeğeninin mirasçısıdır. Onun diyetini ödediği gibi onun mirasını da alır.[376]

İlgi ve ilişkiyi sürdürmeyi fazlasıyla hak eden yakın akrabalardan biri de teyzedir. Kültürümüzdeki "Teyze ana yarısıdır." ifadesi, bu konudaki hadislerin aynasıdır. İbn Ömer'in rivayet ettiğine göre, bir adam Hz. Peygamber'e gelerek sorar: "Ey Allah'ın Resûlü! Ben büyük bir günah işledim, bana tövbe imkânı var mı?" Hz. Peygamber, *"Annen var mı?"* diye sorar. Adam, "Hayır" deyince, *"Teyzen var mı?"* diye sorar. Adam, "Evet" diye cevap verir. Bunun üzerine Hz. Peygamber, *"Öyleyse git ona iyilik yap!"* buyurur ve ekler *"Teyze, anne konumundadır."*[377]

Bu hadisin söyleniş sebebi ile ilgili şu olay anlatılır:

Peygamber Efendimiz Mekke'de Kaza Umresi için bulunur ve şehirden çıkarken Hz. Hamza'nın kızı peşine takılarak onunla birlikte gelmek isteyince kabul eder. Medine'ye geldiklerinde oradaki akrabaları küçük kızı paylaşamazlar. Hz. Ca'fer, onu almaya kendisinin daha layık olduğunu, zira onun hem amcasının kızı olduğunu hem de teyzesi ile evli bulunduğunu söyler. Kendisinin buna daha layık olduğunu söyleyen Hz. Ali ise eşinin Resûlullah'ın kızı olduğunu ifade eder. Zeyd b. Hârise de onu kendisinin getirdiğini ve kardeşinin kızı olan bu çocuğun bakımını üstlenmenin ona düştüğünü belirterek hak iddia eder. Sonunda durumu arz ettiklerinde Hz. Peygamber, *"Ben, teyzesiyle beraber olabilmesi için kızı Ca'fer'e vereceğim. Zira teyze anne gibidir."*[378] buyurur.

"Teyze, anne konumundadır." hadisi, miras hukuku çerçevesinde değil, ilgi, sevgi ve merhamet açısından yakınlığın bir ifadesi olarak anlaşılmalıdır.

Resûlullah (s.a.s), bir gün bir konuyu görüşmek üzere ensarı bir çadırın altında toplar. İçlerinde yabancı kimse bulunup bulunmadığını sorar. Ensar, "Yalnız bir kız kardeşimizin oğlu var." cevabını verir. Bunun üzerine

Resûlullah (s.a.s), *"Bir kavmin kız kardeşinin oğlu, kendilerindendir."*[379] buyurur ve görüşmeye devam eder.

Âyet-i kerimelerdeki vurguya paralel bir şekilde Allah Resûlü de konunun önemini sık sık dile getirmiştir. Akraba bağlarını sürdürmeye teşvik eden, aradaki bağları koparmaktan sakındıran birçok hadis mevcuttur. Söz gelimi Sevgili Peygamberimiz bu hadislerinde, *"Kim rızkının bollaştırılmasını yahut ecelinin geciktirilmesini arzu ederse, akraba ilişkilerini sürdürsün!"*[380] buyurur. Bu nedenle soy ve sopun öğrenilmesini tavsiye eder. Zira *"Akrabalar arası bağların koparılmaması, aile içinde sevgi, malda bolluk ve ömrün uzamasına (bereketlenmesine) sebeptir."*[381] Ömrünün uzamasını (bereketlenmesini), rızkının genişletilmesini ve kötü bir şekilde ölmekten kurtulmayı isteyene akrabalarla ilişkilerini sürdürmesi tavsiye edilir.[382]

Bir adam Hz. Peygamber'e gelerek, "Bana, yaptığımda beni cennete sokacak bir amel haber ver!" der. Orada bulunanlar, "Buna da ne oluyor!" derler. Hz. Peygamber, *"Bir ihtiyacı var, nesi olacak!"* der ve soran şahsa, *"Allah'a ibadet edersin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmazsın. Namazı kılarsın, zekâtı verirsin, bir de sıla-i rahmi yerine getirirsin* (*akrabalarla bağlarını sürdürürsün)"*[383] buyurur.

Resûl-i Ekrem'in öğretisine göre: *"Sıla-i rahim yapan, akrabasından gördüğü iyiliğe iyilikle karşılık veren kimse değil, akrabası kendisine iyiliği kestiğinde dahi onlara iyilik yapandır."*[384] Nitekim bir adam Efendimize gelerek, "Yâ Resûlallah! Benim yakınlarım var! Ben onlarla irtibatımı sürdürüyorum, onlar benimle alakayı kesiyorlar! Ben onlara iyilik ediyorum, onlar bana kötülük ediyorlar! Ben onlara yumuşak davranıyorum, onlar bana kaba davranıyorlar!" der. Bunun üzerine (s.a.s.), *"Eğer dediğin gibi isen, neredeyse onlar senin iyi davranışların karşısında eziliyorlar! Sen böyle devam ettikçe Allah onlara karşı daima sana bir yardımcı verecektir!"*[385] buyurur.

Konuyla ilgili çeşitli rivayetlerde Hz. Peygamber, akrabalık ilişkisini kesenle ilişki kurmayı, vermeyene vermeyi ve sataşanı affetmeyi, faziletlerin en üstünü olarak anmıştır.[386]

Allah Resûlü'nün dostlarından Ukbe b. Âmir anlatıyor: "Bir gün Resûlullah (s.a.s) ile karşılaştım. Hemen elimi uzattım ama o benden evvel davranıp benim elimi tuttu ve *'Ey Ukbe! Sana dünya ve ahiret ahlâkının en faziletlisini haber vereyim mi?'* dedikten sonra şunları sıraladı: *'Seninle*

ilişkiyi kesen yakınlarla ilişkini sürdürürsün, sana vermeyene sen verirsin, sana zulmedeni affedersin.'"[387]

Nebevî öğretiye göre, *"Akraba ile bağı koparmaya yemin de edilmez, nezir de!"*[388] Nitekim malı mülkü olan sahâbîlerden Mâlik b. Nadle el-Cüşemî, amcasının oğluna bir şey vermemeye ve onunla ilişkiyi sürdürmemeye yemin ettiğini söyleyince Hz. Peygamber ondan, daha hayırlı olanı yapmasını ve yemininin kefaretini ödemesini istemiştir.[389]

Allah Resûlü'nün bazı hadislerinde akrabalar arası ilişkiler, doğrudan iman ile de irtibatlandırılmış, bazılarında ise söz konusu bağı koparmanın doğuracağı olumsuz sonuçlara işaret edilmiştir:

"Kim Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsa, misafirine ikramda bulunsun. Kim Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsa, akraba ilişkilerini sürdürsün..."[390]

Resûlullah (s.a.s) bir hitabesinde de şöyle buyurdu: *"Cimrilikten sakının, çünkü sizden öncekiler cimrilik sebebiyle helâk oldular. Cimrilik onları vermemeye sevk etti de vermediler, akrabaya iyiliği kesmeye sevk etti de kestiler, günah işlemeye sevk etti de günah işlediler."*[391]

Soy ve kan bağının yanı sıra burada bir de manevî yakınlıktan söz edilebilir. Hz. Peygamber'in miras bırakmadığını naklettikten sonra Hz. Ebû Bekir'in "Allah'a yemin ederim ki Resûlullah'ın yakınları, bana kendi yakınlarımdan daha sevimlidir."[392] demesi bunu gösterir.

Aslında sıla-i rahim, câhiliye döneminde de oldukça önemsenen ahlâkî bir erdemdi. Gerek Kur'an, gerekse hadisler bu erdemi daha da geliştirdi ve bu konuda Müslümanları aktif olmaya davet etti. İslâm'ın bu konuda getirdiği bir başka husus, akrabalar arası ilişkilerin karşılık esasına dayandırılmaması, aksine ilişkiyi kesenle ilişkinin sürdürülmesi şeklindeki faziletli tavırdır. Yüce dinimizde, sıla-i rahme bu kadar önem verilmesine rağmen, maalesef modern dönemlerde Müslümanların bu konuda oldukça zayıfladıkları görülmektedir. Bilhassa tarım toplumundan sanayi toplumuna, köy ve kırsal hayattan şehir hayatına geçişle birlikte akrabalar arası bağlar neredeyse kopma noktasına gelmiştir. Zira tarıma dayalı hayatta akrabalar aynı bölgede yaşamaktaydı ve işleri gereği birbirlerine daima ihtiyaç duymaktaydılar. Milyonların yaşadığı şehirlerde ise insanımız hem bireyselleşti hem de yalnızlaştı. Gerek hayat şartları, gerekse 'kimseye muhtaç olmadan yaşama' dürtüsü, bireyi akrabalarından uzaklaştırdı. O kadar ki kişi yoğunluğu sebebiyle ailesine, çocuklarına, ebeveynine, sıla-i rahme yeterli zaman ayıramamaktadır. Günümüzdeki bunca iletişim ve

ulaşım araçlarına rağmen, sıla-i rahim her geçen gün biraz daha zayıflamaktadır. Ne yazık ki sıla-i rahim artık sadece birinci dereceden akrabaların ziyaretine indirgenmiş, ikinci ve üçüncü dereceden akrabalar âdeta birbirlerini unutmuşlar, genç kuşaklar ise belki de hiç tanışamamışlardır. Söz konusu ilişkiler de neredeyse bayramlaşma, düğün veya cenaze merasimlerine katılma şeklinde kısa süreli devam etmektedir.

Şu hâlde Müslüman, dinimizin bu kadar önem verdiği rahim ve rahmet bağlarını zayıflatmamalı, aksine güçlendirmelidir. Bağların kopmasıyla, aradaki rahmetten, sevgi ve merhametten mahrum kalınacağı unutulmamalıdır. Resûl-i Ekrem'in ifadesiyle, *"Akraba ilişkisini kesen, cennete giremez."*[393]

Bu rahmet bağının kurulması, sadece akrabalar arasındaki rahmet akışını değil, aynı zamanda Rahman ve Rahim olan Rabbimizin rahmetinin üzerimize bolca inmesini de sağlayacaktır. Peygamberimizin bildirdiğine göre rahim, arşa asılıdır ve (hâl diliyle) şöyle der: *"Benimle irtibatı sürdürenle, Allah da irtibatını sürdürsün! Benimle bağını kesenden Allah da bağını kessin!"*[394]

Son olarak Sevgili Peygamberimizin, akrabalar arası ilişkilerin koparılmasını kıyamet öncesi alametlerden biri olarak saydığını hatırlatalım[395] ve sözün özünü yine Efendimize bırakalım: *"Sevabı dünyada iken verilecek iyilik, (başkalarına) iyilik etmek ve akraba ile ilgilenmektir. Cezası dünyada iken verilecek kötülük de haddi aşarak azgınlık yapmak ve akraba ile iyi ilişkiyi kesmektir."*[396]

---

[353] İbn Manzûr, Lisânü'l-Arab, XVIII, 1611.
[354] İbn Hibbân, Sahîh, II, 185.
[355] Tirmizî, Birr ve Sıla, 16; Buhârî, Edeb, 13.
[356] Ebû Dâvûd, Zekât, 45; İbn Hanbel, I, 195.
[357] Müslim, Birr ve Sıla, 62.
[358] En'âm, 6/152; Nisâ, 4/135.
[359] Fâtır, 35/18.
[360] Buhârî, Vesâyâ, 11; Müslim, Îmân, 351; Nesâî, Kat'u's-sârık, 5.
[361] İsrâ, 17/26; Rûm, 30/38.
[362] Nahl, 16/90; Bakara, 2/83, 177.
[363] Nisâ, 4/1.
[364] Bakara, 2/27; Muhammed, 47/22.
[365] Kasas, 28/56; Tevbe, 9/113.

[366] Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1; Müslim, Îmân, 252.
[367] Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1; Müslim, Cihâd ve Siyer, 74.
[368] Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme 42; İbn Mâce, Et'ıme, 1.
[369] Lokman, 31/14-15.
[370] İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-gâbe, VII, 7.
[371] Buhârî, Edeb, 8; Müslim, Zekât, 50.
[372] Tirmizî, Menâkıb, 28.
[373] Ebû Dâvûd, Edeb, 119-120; Tirmizî, Birr ve Sıla, 1.
[374] Tirmizî, Zekât, 26; Nesâî, Zekât, 82.
[375] Müslim, Talâk, 48; Nesâî, Talâk, 15.
[376] Ebû Dâvûd, Ferâiz, 8; İbn Mâce, Diyât, 7.
[377] Tirmizî, Birr ve Sıla, 6; İbn Hanbel, II, 14.
[378] Ebû Dâvûd, Talâk 34-35; Buhârî, Sulh, 6.
[379] Müslim, Zekât, 133; Tirmizî, Menâkıb, 65.
[380] Müslim, Birr ve Sıla, 20; Buhârî, Edeb, 12.
[381] Tirmizî, Birr ve Sıla, 49; İbn Hanbel, II, 374.
[382] İbn Hanbel, I, 143.
[383] Buhârî, Zekât, 1; Müslim, Îmân, 12.
[384] Buhârî, Edeb, 15; Ebû Dâvûd, Zekât, 45.
[385] Müslim, Birr ve Sıla, 22.
[386] İbn Hanbel, III, 439.
[387] Hâkim, Müstedrek, VII, 2602 4/162.
[388] Nesâî, Eymân ve Nüzûr, 17; Ebû Dâvûd, Eymân ve Nüzûr, 12.
[389] Nesâî, Eymân ve Nüzûr, 16; İbn Mâce, Kefâret, 7.
[390] Buhârî, Edeb, 85.
[391] Ebû Dâvûd, Zekât, 46; İbn Hanbel, II, 191.
[392] Buhârî, Megâzî, 14.
[393] Müslim, Birr ve Sıla, 19; Buhârî, Edeb, 11.
[394] Müslim, Birr ve Sıla, 17.
[395] İbn Hanbel, I, 420.
[396] İbn Mâce, Zühd, 23; Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 57; Ebû Dâvûd, Edeb, 43.

Süt Akrabalığı:
Anne Sütüyle Gelen Yakınlık

Bir gün Peygamber Efendimiz, eşi Hz. Âişe ile odasında oturuyordu. O sırada diğer eşi Hz. Hafsa'nın odasına girmek için izin isteyen bir adamın sesi duyuldu. Hz. Âişe, Peygamberimizin duymadığını zannederek, "Bir adam sizin evinize girmek için izin istiyor." dedi. Ama Peygamberimiz duymuş ve Hz. Hafsa'nın süt amcası olan bu adamı kastederek, "Zannederim filan olacak." buyurmuştu. Hz. Âişe biraz şaşırmıştı. Kendisinin vefat eden süt amcasını kastederek, "Filan kişi sağ olsaydı, benim yanıma girebilir miydi?" diye sordu. Konuyu iyice anlamak istediği belliydi. Bunun üzerine Sevgili Peygamberimiz, "Evet, çünkü doğumun (kardeşlikle) haram kıldığı gibi, süt emme de (evliliği) haram kılar." [397] ***buyurdu.***

Aradan zaman geçmişti. Bir gün sütbabası Ebu'l-Kuays'ın kardeşi Eflah, yani süt amcası, Hz. Âişe'nin yanına gelmek için izin istedi. Ama Hz. Âişe, Resûlullah'a sormadan buna izin veremeyeceğini söylemişti. Çünkü kendisini emzirenin Ebu'l-Kuays'ın karısı olduğunu, dolayısıyla bu emzirmenin amca seviyesinde bir bağ oluşturmayacağını düşünüyordu. Peygamberimiz geldiğinde ona durumu anlattı, bunun üzerine Peygamberimiz "Amcana müsaade etmene engel olan nedir?" diye sordu. Hz. Âişe, "Beni adam emzirmedi ki! Ebu'l-Kuays'ın hanımı emzirdi." diye cevap verdi. Oysa Resûlullah (s.a.s) bu emzirmenin süt akrabalıkları oluşturduğuna işaret edecek biçimde şöyle buyurdu: "Ona izin ver, çünkü o senin amcandır." [398]

---

[397] Müslim, Radâ', 1-2; Buhârî, Nikâh, 21.
[398] Buhârî, Tefsîr, Ahzâb, 9.

Süt akrabalığı, çocuğun öz annesinden başka bir kadın tarafından emzirilmesi sonucunda, çocukla sütanne ve onun belirli derecedeki yakınları arasında oluşan akrabalıktır.

İslâm'dan önce çocukların sütanne tarafından emzirilmesi ve yetiştirilmesi geleneği yaygındı. Bilhassa şehirli aileler, daha sağlıklı yetişmeleri ve Arap dilini doğru ve düzgün bir şekilde öğrenebilmeleri için çocuklarını bedevi ailelere veriyorlardı. Sütanneliğin Câhiliye Araplarının örfünde yazılı olmayan kuralları vardı. Buna göre taraflar arasında süt bağına dayalı bir yakınlık doğuyordu. Çocukların sağlıklı büyümesi için gerekli görülen bu uygulamayı, karşılıklı haklara ve sütten doğan akrabalığın gereklerine uyulmak kaydıyla Kur'an da onayladı: *"Eğer çocuklarınızı (bir sütanneye) emzirtmek isterseniz, örfe uygun olarak vereceğiniz ücreti güzelce ödediğiniz takdirde size bir günah yoktur."*[399]

Sevgili Peygamberimiz de Mekke'de âdet olduğu üzere sütanneye verilmişti. Öncelikle annesi Âmine onu bir süre emzirmişti.[400] Ebû Leheb'in cariyesi Süveybe ise, o yıl bir oğlan çocuğu dünyaya getirmişti. Sütanneye verilinceye kadar kendi çocuğu ile birlikte Hz. Muhammed'i de emzirdi. Kendi oğlu Mesruh dışında Hz. Peygamber'e Süveybe hanımı hatırlatacak iki sütkardeş daha vardı. Birisi kendisinden önce emzirdiği Allah'ın Aslanı lakaplı amcası Hz. Hamza, diğeri de kendisinden sonra o kadından süt emmiş olan ve Habeşistan muhacirleri arasında yer alan Ebû Seleme.[401]

Allah Resûlü (s.a.s) bir müddet sonra, sütannelik yaparak maddî sıkıntılarını gidermek için zengin bir aile çocuğu bulmak üzere Mekke'ye gelen Halîme'ye verilmişti. Başlangıçta Halîme, yetim olması nedeniyle Muhammed'i almakta kararsız kaldıysa da arkadaşlarının yanına eli boş dönmek istememiş ve sonunda onu kabul etmişti. Bu karar sayesinde de evi bereketle dolmuştu.[402] Hz. Peygamber'in Halîme'den olan sütkardeşlerinin isimleri ise Abdullah, Üneyse ve Şeymâ idi.[403]

Dinimizde sütten doğan akrabalık bağları nesebe dayalı akrabalık gibi kabul edildi. Nitekim çocuğu et ve kemik bakımından geliştiren süt[404], aynı zamanda çocuk ile onu emziren arasında tıpkı öz anne ile yavrusu gibi duygusal bir bağ oluşturuyordu. Böylece birlikte büyüyen sütkardeşler arasında da tıpkı öz kardeşler arasındaki gibi bir ilişki ortaya çıkıyordu. Dolayısıyla kendileri ile evlilik bağı kurulamayacak hanımların açıklandığı âyette sütanne ve sütkız kardeşler de zikredildi.[405] Nitekim uygulama da

bu şekilde oldu. Ebû Seleme ve Hz. Hamza ile sütkardeş olan Sevgili Peygamberimize Hz. Hamza'nın kızı ile evlenmesi teklif edildiğinde kendisi, *"Onunla evlenmek bana helâl değildir. O sütkardeşimin kızıdır. Akrabalıktan dolayı haram olan sütten de haram olur."*[406] diyerek bunu geri çevirmişti. Ümmü Habîbe de Hz. Peygamber'e kız kardeşi ile evlenmesini tavsiye etmiş fakat o, bunun helâl olmadığını söylemişti. Bunun üzerine Ümmü Habîbe, "Senin Ebû Seleme'nin kızı ile evleneceğin konuşuluyor" deyince, Allah Resûlü'nün cevabı şöyle olmuştu: *"O benim terbiyem altında bulunan üvey kızım olmasa bile bana helâl değildir. Çünkü o benim sütkardeşimin kızıdır. Beni de Ebû Seleme'yi de Süveybe emzirdi. Bir daha bana kızlarınızı ve kız kardeşlerinizi teklif etmeyin."*[407]

Sahâbeden Ukbe b. el-Hâris, Ebû İhâb b. Azîz'in kızıyla evlenmişti. Tam o sırada bir kadın gelip Ukbe'yi ve evlendiği kızı emzirdiğini söyledi. Ukbe kadına, "Ne senin beni emzirdiğinden, ne de evvelce bunu bana söylemiş olduğundan haberim var." dedi. Kayınpederinin ailesine haber gönderip kadının verdiği bilgiyi sordu. Onların da bu konuda bilgileri yoktu. Olayı bu şekilde çözemeyince içi rahat etmedi, bineğine bindi ve Medine'ye Resûlullah'a gitti. Başına gelenleri ona anlattı. Resûlullah (s.a.s), *"(Onun sütkardeşin olduğu) söylendikten sonra evlilik nasıl olur?"* dedi. Onlar da ayrılıp başkaları ile evlendiler.[408]

Hz. Peygamber süt akrabalığını soy akrabalığı gibi değerlendirirken günümüzdeki anlamıyla meselenin fizyolojik, sosyolojik veya psikolojik boyutlarını açıklamıyordu. Anne sütü almanın insan genleri üzerindeki etkisini bilimsel anlamda anlatmıyordu ama süt akrabalığının oluşmasını, çocuğun beslenme açısından anne sütüne ihtiyaç duyduğu zamanla sınırlandırıyordu. Bir gün Allah Resûlü, Âişe'nin odasına girdiğinde yanında bir adam gördü. Bu durum hoşuna gitmemiş ve sanki yüzünün rengi değişmişti. Bunun üzerine Âişe, "Bu benim sütkardeşimdir." dedi. Resûlullah ise muhtemelen Hz. Âişe'nin bu konuda emin olup olmadığını anlamak amacıyla *"Sütkardeşlerinizin kim olduğuna dikkat edin! Çünkü (haram kılan) süt emme ancak açlıktan dolayı olur."*[409] diyerek onu uyardı.

Süt akrabalığının meydana gelmesinde emme dönemi ve emilen süt miktarı olmak üzere iki şart göz önünde bulundurulmuştur. Buna göre süt akrabalığı ancak ilk iki yaş içinde emilen süt ile gerçekleşir.[410] Zira Kur'an-ı Kerim'de çocuğun sütten ayrılmasının iki yıl içinde olacağı zikredilmektedir.[411] Abdullah b. Ömer de büyüğün emmesinin muteber

olmadığını, ancak küçüklükte emilen sütün akrabalık meydana getireceğini söylemiştir.[412] Emilen süt miktarı konusunda ise farklı rivayetler bulunmaktadır. Bir kısmında doyuruculuk ve çocuğu geliştirme, bir kısmında ise kaç defa ve ne kadar emildiği dikkate alınmaksızın mutlak anlamda emme esas alınmıştır. Bu farklı görüşlerin benimsenmesinde delil alınan rivayetler şunlardır: *“Ancak ete dönüşen ve kemiği geliştiren süt emme, haram kılar.”*[413]; *“Ancak doyuran süt emme, (evliliği) haram kılar.”*[414] Bu rivayetlere göre bir veya iki defa emmek, haram kılmamaktadır.[415] Bazı rivayetlere göre ise çocuğun bir defalık emmesi bile evlilik engeli oluşturmaktadır.[416]

Nasıl öz anne binbir zahmetle dünyaya getirip yetiştirdiği yavrusu üzerinde hak sahibi oluyorsa, sütanne de emzirdiği çocuğa sütüyle can verdiği için hak sahibi olmaktadır. Bu bakımdan emzirme hakkı da gayet önemli addedilmiş, hatta Haccâc b. Haccâc el-Eslemî, süt emmenin hakkını nasıl ödeyeceğini Resûlullah’a sormuştur. Peygamber Efendimizin cevabı şöyledir: *“Bir köle veya cariye (vererek).”*[417]

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s), süt hakkına en güzel şekilde riayet etmişti. Nitekim o, ilk sütannesini hiç unutmamıştı. Bu yüzden Mekke’de iken onun ziyaretine gitmeyi ihmal etmezdi. Yaşadığı sürece ona daima saygı ve hürmet göstermişti. Hz. Muhammed’in (s.a.s) Süveybe’ye gösterdiği saygı ve hürmet Hz. Hatice’yi o kadar etkilemişti ki kendisi de eşinin sütannesine saygı ve ikramda kusur etmemeye çalışıyordu. Hatta bununla da yetinmeyerek kendi parasıyla onu satın alıp azat etmek istedi. Çünkü sütannesinin hürriyetine kavuşmasının Hz. Muhammed’i (s.a.s) çok mutlu edeceğini biliyordu. Fakat sahibi Ebû Leheb, cariyesi Süveybe Hatun’u satmaya kesinlikle razı olmadı. Resûlullah (s.a.s) Medine’ye hicret ettikten sonra Ebû Leheb, Süveybe Hatun’u kendisi azat etti. Hz. Peygamber Medine’de iken de onu mümkün olduğunca koruyup kollamaya ve ona yardımcı olmaya çalıştı. Süveybe Hatun, Hayber’in Fethi yılında vefat etti. Sütannesinin vefat haberini alınca Hz. Peygamber öncelikle oğlu Mesruh’u sordu. Onun daha önce vefat ettiği bilgisi verildi. Başka yakınlarının kalıp kalmadığını araştırdı. Ama kimsesinin kalmadığını öğrendi.[418]

Resûlullah, sütannesi Halîme Hatun’a karşı da akrabalık bağını daima gözetmişti. Onu her gördüğünde, *“Anneciğim”* ifadesini kullanarak saygı ve hürmet gösterirdi. Kendisine ihsan ve ikramda bulunmayı ihmal etmezdi. Yıllar sonra Sa’doğulları yurdunda kuraklık olmuş ve kıtlık yaşanmıştı.

Herkes gibi Halîme Hatun'un ailesi de bundan çok etkilendi. Durumdan haberdar olunca Resûlullah'ın sevgili eşi Hz. Hatice ona kırk koyun ve yüklerini taşımaları için de bir deve verdi.[419] Yakınlık ve hürmet sadece sütanne ile sınırlı da değildi. Bir gün Resûlullah (s.a.s) otururken sütbabası çıkageldi. Bunun üzerine Hz. Peygamber onun için elbisesinin bir ucunu yere serdi, o da üzerine oturdu. Sonra sütannesi geldi. Bu sefer de elbisesinin öbür ucunu onun için yere serdi, o da bunun üzerine oturdu. Daha sonra da sütkardeşi geldi. Resûlullah (s.a.s) onun için ayağa kalktı ve onu önüne oturttu.[420]

Akrabalık ilişkilerine ayrı bir önem veren Peygamberimizin bu tutumundan onun, süt akrabalığını soy akrabalığı gibi değerlendirdiği anlaşılmaktadır. Çünkü süt akrabalığı sayesinde akrabalık ilişkileri, kan ya da evlilik bağı dışında süt bağı ile de canlı tutulmakta ve toplumsal bir kaynaşma sağlanmaktadır. Yani akrabalık kavramı daha geniş bir anlam kazanmaktadır. Evlilik engeli dışında miras, nafaka ve şahitlik gibi konularda farklı bir hüküm ortaya çıkarmasa da süt akrabalığı, taraflar arasında bir akrabalık hukuku meydana getirmektedir. Dolayısıyla akrabalıkta gözetilen sıla-i rahim, bayramlaşma, hasta ziyareti gibi ahlâkî görevler süt akrabalar için de geçerlidir. Bu nedenle öz akrabalarla olan sevgi ve saygıya dayalı ilişkiler, aynı şekilde süt akrabalarda da gözetilmelidir.

---

[399] Bakara, 2/233.
[400] Kettanî, el-Muhtasaru'l-Kebîr fî Sirati'r-Rasûl, s. 23.
[401] İbnü'l-Esîr, Câmiu'l-usûl, XII, 91; Halebî, es-Sîretü'l-Halebiyye, I, 140.
[402] İbn Hişâm I/298-301.
[403] İbn Hişâm, I/298.
[404] İbn Hanbel, I, 432; Ebû Dâvûd, Nikâh, 8.
[405] Nisâ, 4/23.
[406] Buhârî, Şehâdât, 7; Müslim, Radâ', 12.
[407] Nikâh, 21; Müslim, Radâ', 15.
[408] Buhârî, Şehâdât, 4.
[409] Buhârî, Nikâh, 22; Müslim, Radâ', 32.
[410] Tirmizî, Radâ', 5; İbn Mâce, Nikâh, 37.
[411] Lokman, 31/14.
[412] Muvatta', Radâ', 1.

[413] İbn Hanbel, I, 432; Ebû Dâvûd, Nikâh, 8.
[414] Tirmizî, Radâ', 5; İbn Mâce, Nikâh, 37.
[415] Müslim, Radâ', 17.
[416] Muvatta', Radâ', 1.
[417] Tirmizî, Radâ', 6; Nesâî, Nikâh, 56.
[418] İbn Sa'd, Tabakât, I, 108-109.
[419] İbn Sa'd, Tabakât, I, 113-114; Halebî, es-Sîretü'l-halebiyye, I, 153.
[420] Ebû Dâvûd, Edeb, 119-120.

